

zación de los actos conmemorativos del 11 de septiembre". "El Diluvio", 25 d'agost de 1916. Segons aquest mateix diari, el CADCI, convocaria una reunió "de los diferentes grupos catalanistas republicanos con el objeto de que se nombre una representación que alterne con las ya mencionadas entidades en la organización de los actos conmemorativos de la pérdida de las libertades catalanas". El CADCI, convidaria totes les entitats de Catalunya i de fora Catalunya, "que en un sentit o altre -- treballin per la total deslliuració de la nostra estimada pàtria, a retre homenatge, com tots els anys, a l'estàtua del Conseller en cap, dipositant-hi flors d'agraïment i admiració pels qui en aquella data saberen morir defensant les llibertats de la nostra terra".- "Acció", setembre 1916, p. 3. V. també, "La Nació", 2 de setembre de 1916, p. 7. "El Poble Català" del 7 de setembre de 1916; "La Nació" del 9 de setembre de 1916, p. 7; "El Diluvio", 10 de setembre de 1916; "El Diluvio" del 11 de setembre de 1916; "El Diluvio", 12 de setembre de 1916; "El Poble Català" del 12 de setembre de 1914. Puig i Esteve, com a president del CADCI, que s'encarregava de la recepció, aquell any, contestaria el petit parlament de l'alcalde que presidia la comitiva oficial de l'Ajuntament que se sumava a les ofrenes de les altres agrupacions, subratllant que "aquest acte ens encoratja en la patriòtica tasca de defensar els ideals nacionalistes, en la lluita que sostenim tots els catalans per a fer rica i plena la ciutat de Barcelona, cap i casal de la terra catalana, i per a fer també rica i plena a la nostra estimada pàtria Catalunya". V. "El Poble Català" del 12 de setembre de 1916. El nombre de corones i rams, pujava aquest cop, segons el mateix diari, uns 132. La vigília per la nit, ja començaven a presentar-se comissions a col·locar els seus rams o corones. El CADCI, com cada any, ho faria a les set del matí del dia 11. V. "La Nació", 16 de setembre de 1916, p. 5. "Acció", setembre 1915, p. 3. Segons aquest butlletí mateix, en "haver sol·licitat altres entitats germanes la facultat d'organitzar la vetlla da teatral i el míting commemoratiu de la diada", la Secció de Propaganda Autonomista es veuria "privada de la celebració d'algun dels esmentats actes en el Centre amb els que cada any contribuïa a la festa".

(398) Els incidents es produïrien després que comencessin grups de jo

ves a cantar Els Segadors, quan s'enretiraven ja els regidors que havien fet l'ofrena en nom de l'Ajuntament, i aquells en xifra d'uns quaranta, es dirigien cap a la Plaça Urquinaona tot cantant el mateix himne, produint-se un altercat amb els agents que donaria lloc a una "brutal escomesa" de la policia contra els manifestants, molts dels quals eren joves de 14 a 16 anys, i a la intervenció de la guarda de seguretat a cavall i encara, després, de la guàrdia civil, segons "El Poble Català" del 12 de setembre de 1916. Ja el dia 10 a la nit s'havien produït incidents a la sortida d'una funció catalanista al Teatre Espanyol (V., per exemple, "El Diluvio", ja citat del 11 de setembre de 1916). El governador declararia als periodistes, amb motiu d'aquests fets, que havia passat "el de cada any que és cosa de gent jove. Que un grup de joves volia manifestar-se i la policia els dissuadí." Subratllem, finalment, la solidaritat que es manifestà envers els tres detinguts dels incidents de la vigília de l'onze de setembre i que el governador lliuraria a l'autoritat militar. Cambó i Ventosa adreçarien un telegrama al president del Consell de Ministres demanant que no se'ls hi apliqués la llei de Jurisdiccions que el govern mateix havia manifestat intencions de derogar ("El Poble Català" del 15 de setembre de 1916). L'Associació Catalana de Beneficència i d'altres entitats catalanes s'interessarien per la seva llibertat alhora que organitzaven grups de visita als mateixos. Pocs dies després, eren posats en llibertat i adreçaven una carta oberta, dirigida al "poble català" donant les gràcies per "la campanya generosa i noble" ("El Poble Català" del 20 de setembre de 1916). Els seus noms eren Domènec Latorre, Josep Fernàncez i Jaume -- Blanc i Benet. V. "La Nació", 16 de setembre de 1915, p. 5; "El Poble Català" del 13 de setembre de 1916; "El Poble Català" del 16 de setembre de 1916; "El Poble Català" del 17 de setembre de 1916.

(399) V.dins d'aquest capítol, la p.305.

(400) "La Vanguardia", 12 de setembre de 1917, L'Aveng Nacionalista - Republicà, fou l'encarregat aquest any de la recepció de les coronas que el vespre, segons "La Vanguardia", pujaven un centenar. L'Ajuntament, igualment s'hi faria present oficialment, -- així com diversos diputats i senadors. Segons "La Vanguardia", "únicamente fueron conducidos a la delegación del distrito un -

un joven que se resistió a circular y un ciego conocido, que llevando barretina y vendiendo alegorias catalanistas, se resistía también a retirarse de aquel sitio".

- (401) "Acció", octubre 1917, p.6. Segons aquest butlletí, la Secció de Propaganda Autonomista va oferir "un pom de flors amb la bandera barrada, junt amb un altre, també amb llaçada catalana, que li havia estat encomanat al nostre Centre pel Casal - Català de Buenos Aires.
- (402) V. "Acció", agost 1918, p. 5. Un nombrós grup de socis portaria l'onze de setembre de 1918 una "palma amb artística llaçada" a l'estàtua i els membres de la Junta de la Secció de Propaganda representarien aquesta a la "funció patriòtica", organitzada al Teatre Espanyol. V. "Acció" d'octubre de 1918, p.5. "La Publicidad" del 12 de setembre de 1918, hom havia portat al monument "unas 130 coronas, cincuenta más que el año pasado".
- (403) "Acció", novembre 1917, p. 5.
- (404) GUINART I CASTELLA, M.- Memòria de la Secció Permanent de Propaganda Autonomista. Curs de 1914-1915.- "Revista Anyal" 1915, p. 230-231.
- (405) ROVIRA I VIRGILI, A.- Necessitat que tot nacionalisme tingui una política internacional.- "Revista Anyal" 1915, p. 148.
- (406) PONS I FERRERAS, R.- Memòria del Consell Directiu. Curs de 1914-1915.- "Revista Anyal" 1915, p. 185.
- (407) En aquest cas, la tasca recaigué també en la Secció de Propaganda: "D'una d'aquestes manifestacions patriòtiques, que va iniciar-se alguns enrera, el Centre fins ha arribat constituir-se hereu de la comissió que en altre temps havia funcionat. La Secció de Propaganda Autonomista va ésser la designada per a fer-se càrrec de l'herència de dita Comissió, que no consistia en altra cosa sinó en el deure de confeccionar una bandera catalana, per a entregar-la a la municipalitat de Barcelona. -- L'activitat de la Secció va ésser tan encertada, que l'entrega de la bandera pogué coincidir amb la data commemorativa del segon centenari dels fets de 1714, que tot bon català ha de conèixer." PONS I FERRERAS, R.- Memòria cit., "Revista Anyal" -- 1915, p. 185.

- (408) La participació oficial en l'acte, motivaria la decisió de la Junta Permanent de la Unió Catalanista d'abstenir-se de concórrer-hi "per haver-se enterat que la cerimònia mancarà del pur ambient popular, de l'alta civilitat i de l'espiritualitat catalana que corresponien, car la Unió Catalanista entèn que hi és de més l'acatament oficial que es vol rendir al gran català i mestre en federalisme, tot ell senzillesa, austeritat i protesta seguida contra tot el que no és expressió de la vida plena del poble".- "La Nació", 18 de setembre de 1915, p. 3.
- (409) Malgrat l'actitud de la Junta Permanent de la Unió Catalanista, esmentada a la nota anterior, "Renaixement", "revista de la joventut nacionalista de Catalunya", adherida a la Unió, el 19 de setembre de 1915, a la seva primera plana, publicava un editorial titulat Pi i Margall, en el qual després d'afirmar que "Pi i Margall seria avui un gran nacionalista", que "sota els principis del federalisme (...) s'hi obira quelcom de l'ànima nostra", fet pel qual "la figura de Pi i Margall se'ns presenta com la d'un predecessor", que Pi enfront de l'estat unitari -- "cercava la solució" bastint "l'esplèndida teoria federalista -- que pot constituir un colorari del Nacionalisme biològic", i -- que "aquest nostre nacionalisme que ens amara de justícia i -- ens fa vibrar fortament, ens impulsa a estimar a tots els homes de Catalunya com ho fou l'ardent defensor del federalisme", conclouia que "a posar la primera pedra al monument ciutadà insigne, hi anirem amb la més justa veneració". V. tanmateix la nota 412.
- (410) "El Poble Català", 19 de setembre de 1915; "El Diluvio", 20 de setembre de 1915.
- (411) "Acció", octubre 1915, p. 1.
- (412) "Acció", octubre 1915, p. 1. V. també, La catalanofòbia armada.- "La Veu de Catalunya" del 20 de setembre de 1915. "Altra vegada els professionals de la violència han torbat la calma del diumenge ciutadà"-hi llegim-. Els "catalanistes que hi acudiren" -- havien estat sorpresos en la seva bona fe, segons "La Veu de Catalunya": "aquest fou el cas dels que componen el benemèrit -- CADCI, alguns del quals, creient que l'acte ho era d'honor a un home eminent català, cregué lícita la manifestació del propi entusiasme continguda en el crit Visca Catalunya, el qual fou -- prou per a provocar les ires d'uns homes que es diuen autònoms

tes i per a impulsar-los a l'agressió armada contra el nucli - de ciutadans aplegats a l'entorn de la bandera del Centre de Dependents". El mateix diari remarcava també el fet que la policia "tan heroica el dia 11 de setembre en la tasca de pertorbar l'ordre públic al peu de l'estàtua de Rafael Casanova, es trobà ahir completament desprevinguda". I malgrat que el diari considerava que el governador no havia pres mesures preventives en refiar-se del parer dels periodistes, que el dia anterior a una pregunta seva en aquest sentit, havien contestat que no -- creien passés res, subratllava que això no treia cap responsabilitat al governador civil, "perquè el senyor Andrade sabia -- prou bé de la manera d'ésser d'alguns dels grups que concorrien a l'acte". I tornava a subratllar que "l'abandonament d'ahir -- ofereix viu contrast amb l'excés de precaucions preses amb motiu de l'homenatge a en Fontova i amb els fets ocorreguts l'onze de setembre. I aquest contrast que ofereix convida a serioses reflexions." I acabava: "Hi ha qui creu que s'allunya del senyor Andrade el moment d'arribar a ministre. D'altres, en -- canvi, estan persuadits que s'acosta de més en més. Aquests -- són els afeccionats a lligar caps que pensen amb la intensificació de la campanya en pro de la Zona neutral i en la part -- que hi ha pres el CADCI, contra el qual anaven directament -- els esvalotadors d'ahir, com hi han anat ja en altres ocasions. Hem vist prendre tantes i tan diverses formes l'odi a Cata--- lunya, que ja no ens estranya res."

Per un altre costat, assenyaalem que la Comissió Executiva i el Jurat del Monument a Pi i Margall es reunia el dia 20 i feia -- una declaració en la qual lamentava "Els disturbis que es produïren una bona estona després d'acabat l'acte i dissolta la multitud, perquè ells podrien donar lloc a què es donés caràcter polític a un monument que la Comissió ha procurat i cuidarà que no revesteixi aquell aspecte. L'alta personalitat de Pi i Margall(...) s'ha fet acreedora al respecte de tots els ciutadans i tots deuen portar llur gra de sorra perquè el monument sigui digne de Barcelona."- "El Poble Català" del 21 de setembre de 1915.

"Renaixement" del 26 de setembre de 1915, p. 521-522, publica va un article editorial, titulat L'homenatge a en Pi i Margall.

Procediments corruptors, que se situava en la línia de la declaració de la Junta Permanent de la Unió Catalanista (V. nota 408) i subratllava que Pi es "mereixia els veritables efluvis de cordialitat popular, volia ell que l'homenatge hagués sigut manifestació ubèrrima, nacionalista. I malgrat no hi assistís sin els qui directament representaven la força de l'Estat que mana, la manifestació va resultar d'una inconsciència lamentable. Escamots de gent, liberals encara, d'un liberalisme burgès que encanta, servidors inconscients del poder oficial van mostrar d'una manera patent el vici que portava l'homenatge." I acabava amb aquests mots contradictoris dels que havia escrit l'editorialista de la mateixa revista, la setmana anterior (V. nota 409): "Ens dolgué no poder assistir-hi per a manifestar la veneració nostra a Pi i Margall. Però ell la té -- ben ferma la nostra admiració. Li rendim altra volta amb tota l'ànima."

"La Nació" del 25 de setembre de 1915, p. 8, subratllava, a -- l'igual que ho havia fet respecte de l'"actitud pertorbadora -- de la policia" l'onze de setembre, que davant l'agressió de la que havien estat objecta els joves del CADCI, "els nacionalistes èrem animadors de les virtuts cíviques dels pobles i (...), per tant, havíem de rebutjar tota mena de pertorbacions per -- contràries del serè desenvolupament dels drets de ciutadania". V. també la nota 418.

- (413) "El Poble Català" del 20 de setembre de 1915, en referir-se -- als fets, comença per assenyalar que ja quan parlà l'alcalde -- Pich, "se sentiren vàries veus hostils al mateix que pronunciaren elements no sabem amb quin fi interessats. El mateix succeí quan parlà en Coromines", extrems aquests que no hem trobat en altres diaris ni en la nota esmentada abans de la Comissió Executiva del Monument (V. nota anterior). Segons el mateix diari nacionalista republicà, l'agressió que sofriren els membres del CADCI fóra provocada per un grup "que serien els mateixos protestaris abans esmentats", el qual protestà que aquells cantessin Els Segadors "produint-se una discussió entre les dues --- parts". "Tot seguit se sentiren alguns trets --afegeix la mateixa crònica--. Això ocasionà una gran confusió corrent passeig avall la gent que hi transitava. Després sonaren més trets -- (...)." La responsabilitat dels grups radicals, com pot veu---

veure's no apareixia per enlloc i semblava respondre a motivacions "misterioses", a part que l'agressió, d'acord amb les paraules literals del text, hauria estat fruit de la "discussió entre les dues parts". V. també la nota 418 més endavant.

- (414) L'acte d'ahir i l'aniversari d'avui. Plora República. Aquest editorial publicat a "El Poble Català" del 20 de setembre de 1915, com la informació citada a la nota anterior, manifestava que en el "moment solemne que Catalunya honora un dels seus fills preclars (...) uns quants, que ben segur no saben res -- de federalisme, uns quants inadaptats, feren escarni de les -- doctrines del Mestre, atropellant als qui portaven ben tesa -- la bandera barrada (...). A ben segur que els promotors de -- l'incident que lamentem creuen estimar Espanya i venerar a la República, però quan més precisa es fa la unió de totes les -- esquerres, es dóna pàbul a les oretes per a què s'exercervin -- les passions i s'enfondeixin les diferències, facilitant així el teu triomf. Nosaltres que sabem enlairar els cors en els -- difícils circumstàncies, mai contribuïrem a la desunió de les forces republicanes, prenent per exemple la vida plena de sacrificis d'aquells grans republicans que es digueren Pi i Margall i Salmerón."
- (415) Dels successos del diumenge. Puntualitzant. "El Poble Català" del 21 de setembre de 1915: "De l'acte esplendorós del diumenge, se'n derivaren uns fets que hem de confessar palesament -- que ens sorprengueren. No comprenem l'actitud d'alguns elements radicals que s'han sentit molestats per les notes patriòti--ques dels Segadors. Nosaltres, nacionalistes republicans entonem La Marsellesa amb el mateix entusiasme que Els Segadors. El diumenge en donàrem una bona prova en l'acte de colgar la -- primera pedra del monument a l'apòstol del federalisme. El -- cant de Els Segadors deu ésser respectat com fins ara, pels -- que han estat els nostres aliats en dues lluites electorals -- consecutives. No era cap secret pels radicals, que nosaltres els nacionalistes republicans, cantem Els Segadors amb igual -- amor i entusiasme que La Marsellesa. Les paraules pronunciades a la sessió d'ahir de l'Ajuntament pel senyor Pich, cap de la minoria radical, concenmant enèrgica i ben concretament, l'acte de violència comès per alguns exaltats, deixa les coses en

son lloc, per a què nosaltres no poguem imputar al Partit Radical una demostració d'intolerància que, com la del diumenge, res justifica ni pot ésser abonada per cap consciència honrada."

- (416) "La Veu de Catalunya" del 21 de setembre de 1915, edició del vespre, assenyalava, entre d'altres coses, referint-se als comentaris de "El Poble Català": "Però, a desgrat de no ésser -- cap secret per als radicals l'entusiasme amb què els amics -- Carner i Coromines canten Els Segadors; a desgrat d'haver -- afirmat rodonament l'orgue del senyor Lerroux que l'agressió del diumenge fou deguda a El Alma Popular, el diari ex nacionalista encara segueix atribuint-la a alguns exaltats. "Ja ha vist ("El Poble Català") -havia assenyalat abans el diari regionalista- com El Alma Popular considera Els Segadors com una provocació. Perquè del mucra España no en fa cap retret ni con signació l'orgue del senyor Coromines i Carner. I és que el -- crit no existí sinó en la fantasia del seus aliats lerrouxis-- tes." I respecte del comentari de "El Poble Català" a les de-- claracions de l'alcalde accidental Pich: "Ja no es pot demanar major servilisme. Amb una mica més l'orgue dels senyors Coromi nes i Carner demanaria perdó als radicals. Al capdavall potser hi estaria més aïrós que acontentant-se amb la fugida d'estudi del senyor Pich davant la protesta enèrgica i contundent del senyor Rosés. Perquè, veïam ¿quina va ésser la condemna enèrgi ca del senyor Pich per l'acte de violència d'alguns exaltats? L'orgue dels radicals ens ho dirà en la ressenya de la sessió de l'Ajuntament.(...): Desde luego hizo constar el señor Pich la irregularidad del debate que se intentaba plantear y la - inoportunidad de la arenga lanzada por el señor Rosés. El se- ñor Pich no se abstiene, no obstante, de reprobar también todo cuanto tienda a perturbar actos que se realicen con el buen -- acuerdo de todos y para enaltecer la memoria de hombres ilus-- tres, pero haciendo constar que SU PROTESTA VA MAS BIEN ENCAMI NADA CONTRA AQUELLOS QUE, APROVECHANDO LAS CIRCUNSTANCIAS, TRA TAN DE IMPONER UN CRITERIO ABSURDO Y QUIEREN REPRODUCIR UN ES TADO DE COSAS QUE YA PASÓ, POR FORTUNA, Y QUE EL Y EL BANDO PO LITICO EN QUE MILITA NO CONSENTIRAN." Les majúscules són del -- text.

El 22 de setembre, "El Poble Català" contestava amb un comentari titulat La celestina negant a "La Veu de Catalunya" "cap autoritat per sortir a la defensa del nostre himne nacional - quan aquest no ha estat atacat" i remarcant que "per odi contra la democràcia catalana" aquella veia "contradiccions on hi ha una perfecta coincidència". Pel que feia a l'afirmació que el himne no havia estat atacat, l'edició del vespre de "La Veu de Catalunya" del dia 22 de setembre, replicava: "Això ja ho explicarà als socis del CADCI que en sofriren les conseqüències i de la veracitat dels quals no tenim dret a dubtar, per més que llurs afirmacions siguin desmentides per l'orgue dels senyors Carner i Coromines. Nosaltres entre el diari ex nacionalista i els autonomistes del CADCI, no podem dubtar, sobre tot quan el diari lerrouxista no ha fet més que confirmar en les seves afirmacions i els seus articles de comentari la versió dels dependents que coincideix en absolut amb la dels nostres redactors que presenciaren les agressions de diumenge. Si el diari dels senyors Coromines i Carner creu poder menysprear, com ho fa, el CADCI, no sabem què dir-hi."

I pel que feia a l'afirmació de la "perfecta coincidència", el diari regionalista citat subratllava, "(...) No es podia esperar més de les renunciacions dels ex nacionalistes." I afegia, tot forçant la interpretació fins a punts poc escrupulosos:

"De manera que el diari ex nacionalista i el lerrouxista, en aquesta qüestió dels trets del diumenge, coincideixen". Ratlles abans, remarcaria també que els homes de la UFNK "per no acorralar el lerrouxisme, s'hi han entregat de peus i mans".

"El Poble Català" del 22 de setembre, replicaria, al seu torn, amb un altre article, La insídia en el que combatia aquesta -- interpretació que feia "La Veu de Catalunya" dels escrits de "El Poble Català". "La Veu de Catalunya" contestaria i insistiria en els seus atacs el 23 de setembre de 1915, en un nou comentari titulat Fets i prou! tornant a subratllar les contradiccions entre les afirmacions que o'alguna manera volien salvar la responsabilitat del Partit Radical en aquells fets i no aprofundir les diferències entre republicans nacionalistes i radicals, aliats electorals, per part de "El Poble Català", i

les que feia "El Alma Popular", "El Progreso" i havia efectuat el mateix alcalde accidental Pich. "La Veu de Catalunya" del 24 de setembre hi tornaria encara amb un article titulat ---- L'oracle.

- (417) "El Progreso" del 20 de setembre de 1915. Aquest mateix diari qualificava el CADCI d'intrús a l'acte del dia 19 i justificava la indignació de "El Alma Popular" tot acusant el Centre - d'haver volgut "verter hieles" en la "doctrina del amor". -- Igualment aquella indignació de "El Alma Popular" hauria estat causada per un "mora Espanya"!
- (418) Ja hem vist les notes anteriors. Un altre diari, "El Diluvio" del 20 de setembre de 1915, explicava així els fets: "Mientras los grupos radicales con sus estandartes y banderas desfilaban cantando la Marsellesa, otros del Centro de Dependientes del Comercio y de la Industria desfilaron también paseo de Gracia abajo entonando Els Segadors, rodeando su bandera, Oyéronse -- con tal motivo vivas diversas a Cataluña, a Lerroux, a la República y a España. Esto exasperó a los perturbadores de siempre y comenzaron a cruzarse entre varios grupos insultos y denuestos. Los dependientes de comercio con su bandera, temiendo una agresión, se corrieron al paso lateral izquierda (de arriba a bajo) y cuando menos se esperaba oyéronse cinco o seis tiros de pistola, produciéndose la natural confusión y alarma. Los portaestandartes de distintas banderas corrian y se refugiaban donde podían. En los primeros momentos la confusión fue tan grande, que en la esquina de la calle de Provenza, donde -- ocurrían los sucesos, parecía un campo de batalla. Como en --- aquel momento no había más que dos parejas de seguridad en -- aquel sitio, no pudieron disolver los grupos y estos continuaron Paseo de Gracia abajo insultándose. Al llegar a la calle de Valencia volvieron a repetirse los tiros. Según luego nos dijeron, eran los radicales, que intentaron arrebatarse la bandera a los dependientes de comercio. En aquel momento acudió una pareja del cuerpo de seguridad, montada, la cual se metió por entre los grupos con el sable desenvainado, aumentando con ello la alarma y las carreras." També la bandera de "El Diluvio" fou agredida, segons aquest mateix diari.

(419) La nota del CADCI la publiquen "El Poble Català" i "La Veu de Catalunya" del 21 de setembre de 1915. Donada la "diversitat d'informacions" publicades, "sens dubte per la mateixa confusió d'aquells fets", el CADCI feia constar "els següents fets, tots ells incubitables": "Que el Centre i la seva bandera van ésser agredits perquè els seus socis cantaren Els Segadors i cridaren Visca Catalunya i res més. Que els agressors, al cometre la seva baixa acció, ho feren als crits de "Viva España, viva la integritad de la patria española, mueran los separatistas", etc., etc. Que tots els trets sortiren de la banda dels nostres agressors. Que aquests enronraven les banderes i banderins de diferents centres radicals. Que cap dels detinguts per haver fet disparos o per haver-se'ls-hi trobat armes és soci d'aquest Centre. Que sortosament tampoc ho és cap dels lesionants. Que el grup que envoltà la bandera i privà que els agressors se'n apoderessin, com era son intent, estava format únicament i exclusivament per socis d'aquest Centre. Que ningú, ni de prop ni de lluny, va tocar la nostra estimada bandera, mercès a la nostra actitud resolta al repel·lir les agressions, éssent per tant inexacte que aquella sofrís cap desperfecte. I finalment, que l'opinió pública ja coneix suficientment a uns i altres, agressors i agredits, perquè pugui fallar amb tota imparcialitat."

El Centre, finalment, manifestava el seu agraïment per totes les mostres d'adhesió i de simpatia rebudes.

(420) V. el capítol anterior p. 112.

(420 bis) La lletra fou publicada per la premsa. V. "El Poble Català" del 27 de novembre de 1915, "Acció", desembre 1915, p. 2. Entre els telegrams d'adhesió que rebria, citem també els de J. Grant i Sala, Folguera i Duran, Manuel Alcàntara. Per la seva banda, els diputats de la Mancomunitat, adreçarien, per iniciativa d'Albert Bastardas, aquest telegrama: "Diputats Mancomunitat de Catalunya, respectant vostra noble i digna actitud, - deploren profundament que la vostra terra quedi privada del vostre necessari concurs per a la defensa solucions autonomistes i us reiteren cordialíssim afecte i plena confiança". Prat de la Riba fóra un dels seus signataris.

- (421) "El Poble Català", 17 de desembre de 1915.
- (422) "El Poble Català" del 18 de desembre de 1915. Segons el mateix diari, "els delegats de societats que es vulguin adherir o con-
còrrer a l'acte, deuran exhibir llurs credencials". També, "La
Nació", 18 de desembre de 1915, p. 5.
- (423) Hom podia recollir-ne tickets a la Unió Catalanista, a la Coo-
perativa mutual Catalana i al CADCI. V. "La Nació", 18 de de-
sembre de 1915, p. 5.
- (424) "El Poble Català", 20 de desembre de 1915.
- (425) "El Poble Català", 20 de desembre de 1915.
- (426) Cites extretes de "El Poble Català" del 20 de setembre de 1920
i "La Nació" del 25 de desembre de 1920.
- (427) "Si vingués una guerra hauríem de demanar a l'enemic que s'es-
perés tres mesos per a lliurar la primera batalla -diria Macià-
degut a la falta de municions: per a lliurar la segona hau-
ríem d'esperar tres mesos més (grans rialles i aplaudiments)".
En aquest mateix sentit, abans havia dit: "Si a l'esclatar --
aquesta guerra ens haguéssim trobat preparats no hauríem hagut
de declarar aquesta neutralitat de la impotència, sinó que pel
contrari ens haurien demanat la neutralitat fins a canvi pot-
ser d'alguna concessió (aplaudiments)".
- (428) "Es pot parlar del problema d'Espanya (Vàries veus: no!). No
se'n pot parlar perquè és molt fondo. S'han d'escombrar -mani-
festava Macià- tots aquests homes que embruten el país (ova-
ció). Aquests homes diuen que tenen l'opinió al seu costat pe-
rò no és veritat: hi tenen el pressupost, la confiança de la
corona. Però si aquesta no diu res davant de la ruïna d'Es-
panya quin servei ens toca que escombrar tots els obstacles?
(Cvació)."
- (429) "La Nació", 25 de desembre de 1915, p. 7.
- (430) "El Poble Català", 20 de desembre de 1915.
- (431) Es tracta de l'assemblea i de la manifestació per l'obtenció
de la zona franca. V. la p. 264.
- (432) "El Poble Català", 20 de desembre de 1915.

- (433) "La Nació", 25 de desembre de 1915, p. 7; "El Poble Català", 20 de desembre de 1915. "Treballem amb fe i entusiasme -diria també segons aquest darrer diari- i ja dic, procurem salvar a Catalunya, tot mirant que ella salvi Espanya!".
- (434) A la presidència, s'hi sentaren Macià, Martí i Julià, Folguera i Duran, Antoni Sunyol, Puig i Esteve, com hem dit; Pla i Armengol, Grant i Sala, Bas, Socias i Serra i Moret. A les --taules, figuraven també, Casas Carbó, Carreras Candi, Millet i Pagés, Roig i Pruna, Pineda i Verdaguer, Rodergas Calmell, Rosell, Duran i Torrajada, etc. A l'hora dels parlaments, intervindrien Pla i Armengol que donaria compte de les adhesions rebudes, Martí i Julià que criticaria als altres diputats catalans que no haguessin imitat el gest de Macià en lloc de --tornar a Catalunya "amb les Corts tancades sense haver aconseguït res i amb l'acta al braç"; manifestaria que "Macià era l'únic representant de Catalunya" i que en la conferència havia renunciat a "parlar de Catalunya perquè li trossejava el cor veure les divisions dels partits". Demanaria la "unió de tots els catalans per combatre l'enemic, per quina conseqüència (...) ha treballat sempre la Unió Catalanista". Puig i Esteve, fóra "molt aplaudit en diferents passatges" i assenyalaria que el CADCI no dóna lligons sinó que escolta i aprèn i treballa per la consecució de les nostres llibertats". Folguera i Duran manifestaria que Macià no havia de renunciar a l'acta, car "tant si vol com si no vol Catalunya li donarà la seva representació". Es manifestaria perquè se seleccionessin "bons patricis" per al Parlament, a fi de plantejar-hi "el --problema català tot d'un cop, no a miques com ara. Si no se'n s'atén, els diputats que es retirin, però que no siguin aquells que li plantegen sempre la qüestió catalana." Acabaria finalment tributant un elogi al CADCI. Antoni Sunyol que s'adheriria a les paraules de Folguera i Duran, i Macià que agrafiria l'homenatge i manifestaria: "En Folguera ha dit que devia --anar al Parlament a plantejar el nostre problema, si fos amb aquesta condició no tinc cap inconvenient en tornar-hi junt amb els altres companys. D'Allí me'n vaig anar perquè em feia fàstic; hi tornaré si hem d'anar-hi en so de guerra. Si no es per plantejar aquesta qüestió de vida o mort, no tornaré al

Parlament encara que el poble em doni la seva confiança." V. - "El Poble Català" del 20 de desembre de 1915. "La Nació" del 25 de desembre de 1915, p. 7.

- (435) "El Poble Català" del 24 de novembre de 1915. "La Veu de Catalunya" del 23 de novembre de 1915. Royo Villanueva acusaria - també els catalanistes de voler trencar els vincles morals entre Catalunya i les altres regions d'Espanya, segons el primer diari citat. El debat durà diversos dies, amb diverses intervencions favorables d'altres senadors. Concretament, el debat partiria de la qüestió que plantejaria Royo Villanueva a la sessió esmentada del dia 22: "Coneix el govern -segons refereix la crònica del segon diari citat- l'abús de la Diputació provincial de Barcelona que vé realitzant-lo per costum, - d'incoar els expedients en català?". I seguidament referia una anècdota il·lustrada que li servia per a declarar que "l'expedient -al que feia referència en l'anècdota- ha estat redactat en català amb el propòsit de molèstia per a l'idioma castellà ... Sobre tot coneixent al president, secretari, etc. de la Diputació."
- (436) "La Veu de Catalunya" del 23 de novembre de 1915.
- (436 bis) Com s'havia esdevingut quan aquesta agressió dels lerrouxistes contra els dependents del CADCI, "El Poble Català" hauria pogut aprofitar l'article esmentat de Puig i Cadafalch per a desvetllar una polèmica semblant a l'anterior amb "La Veu de Catalunya" i retornar-li els atacs dels que havia estat objecte, però res d'això es produí, com diem. Tanmateix al dinar d'homenatge a Macià del 19 de desembre de 1915, citat -- abans, Folguera i Duran, al seu parlament, atacaria a Royo Villanueva "que ha malparlat de la nostra llengua. I no obstant cap diputat protesta al Congrés d'aquelles injúries, esperant potser els projectes econòmics que no han vingut." -- Aprofitant els mots de Folguera, també Macià criticaria l'actitud de Royo. Pel que fa al Senat, esmentem que sí es produí una intervenció a favor de la llengua catalana, si més no la del senador Junoy. V., per a la referència dels parlaments del dinar ofert a Macià, "El Poble Català" del 20 de desembre de 1915, i per a la intervenció de Junoy, "El Poble Català" del 24 de novembre de 1915.

- (437) "El Poble Català" del 20 de novembre de 1915; "Acció", de desembre de 1915, p. 2. Segons aquest darrer butlletí, l'atac - "ha tingut la gran virtut d'arborar novament la flama del patriotisme en el pit dels catalans, Tota la nostra terra s'ha extremat en un moment de dignitat i s'ha posat en peu en defensa del que és més noble característica de la nostra feso-- mia nacional: la gloriosa parla catalana. El Centre no podia deixar de sentir aquest moment passional i fins de pertocar-li, com tantes vegades, la davantera en el camí (...) Potser censurarà algú que la nostra actuació es concreti a moure la sentimentalitat del nostre poble; algú trobarà romàntic el contestar a les injúries amb una ardorosa explosió d'amor a lo nostre, ofès; fins potser hi haurà qui ens retraurà allò de - què ens ofega i afebleix l'estètica... Deixeu-los dir." El mateix butlletí que havia assabentat de la reunió de representants d'entitats al CAECI i del projecte de celebrar l'assemblea del 4 de desembre, afegia: "Els que varen prendre l'acord de celebrar aqueixa jornada de la llengua Catalana, eren tots homes polítics, bregats en les actuacions i lluites partidistes, so vint amargues. Però tots varen comprendre que tota actuació verament, noblement política, deu tenir com a base i fonament l'interès del poble, l'amor, l'entusiasme populars. Això és el que anem a provocar. Les deduccions polítiques del moviment ja vindran, i ja es cuidaran els que tenen confiada la direcció del moviment català en tal aspecte, de fer-les remarcar ben bé allí on sigui precis. Se'ns ha confiat, doncs, a nosaltres, organitzadors de dita jornada (la diada de la llengua catalana), la tasca no de despertar, que prou ho està, -- l'esperit de Catalunya i l'amor a la seva llengua milenària, sinó d'encarrilar i conduir a bon terme, aquest moviment passional del nostre poble. Agraint l'honor i acceptant la comanda, procurarem fer-ho sense altre fi, com sempre, que el de -- servir llealment a nostra Pàtria."
- (438) V., per exemple, l'article Via fora traïdors a "El Poble Català" del 28 de novembre de 1915, que denunciava el fet que entre "les moltes barrabassades que va engegar a la bona de Déu aquest xiroi senador i catedràtic (...) s'hi entreveu la col·laboració sorda d'anònims traïdors a la nostra terra que han

ofert a l'atrabiliari senador elements de crítica que encara que equivocats i estrafets amb tota mala fe, no podem menys - d'haver estat espigolats a Barcelona".

- (439) "El Poble Català" del 30 de novembre de 1915, publica el text de convocatòria d'aquesta assemblea, signat per Puig i Esteve i Pons i Ferreras, com a president i secretari respectivament del CADCI, i adreçat a cada entitat, "complint l'encàrrec que ens fou encomanat en una reunió privada de representants de - tots els grups autonomistes de Barcelona, celebrada en nostre hostatge" -del CADCI- (referència a la reunió del 25 de novembre).

V. referències a l'assemblea del 4 de desembre, abans de celebrar-se, a "El Poble Català" del 3 de desembre de 1915 i "La Nació" del 4 de desembre de 1915, p. 8. El primer periòdic esmentava l'oferiment que havia rebut el Centre "per a contribuir a l'èxit del projecte" de l'Institut d'Estudis Catalans i de Pompeu Fabra, entre altres.

- (440) "El Poble Català" del 6 de desembre de 1915. Entre les representacions esmentem les del Centre Excursionista de Catalunya, Foment del Teatre Català, Ateneu Enciclopèdic Popular, del -- president de l'Acadèmia d'Higiene de Catalunya, de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, de l'Associació Catalana d'Estudiants, Agrupació Feminal Catalanista del Districte III, Centre Republicà "Democràcia Federalista" del Poble Nou, Associació de la Dependència Mercantil, Joventut Nacionalista de l'Ateneu Obrer Català, Escola de funcionaris d'administració local, Joventut Valencianista de Barcelona, dels partits catalanistes i de les seves seccions de districte i joventuts, els periòdics nacionalistes, la Unió Catalanista, i d'altres entitats folclòriques, corals, culturals de Barcelona i també de diverses viles catalanes.

- (441) "El Poble Català", 6 de desembre de 1915.

- (442) "El Poble Català", 6 de desembre de 1915. Respecte de l'exposició del llibre Català, Coromines indicaria que podria demanar-ne al Seminari la biblioteca que començà Torres i Amat, i a l'Ateneu, a l'Institut d'Estudis Catalans i a altres llocs on hi ha material abundant", esmentant l'exemple de França a

l'exposició de Sant Francesc de Califòrnia "que ha encarregat a diferents acadèmies la recopilació de les obres d'una ciència determinada formant reunides un total orgànic".

- (443) "A la Universitat de Barcelona -diria Maspons-, amb aquiescència del rector i degà de la Facultat, s'hi han donat cursos en català i convindria felicitar-los. La llei autoritza als pares de família a intervenir en certs aspectes del funcionament de les escoles i com que els mestres no volen conflictes si s'exercís aquest dret, es millorarien molt els defectes - que lamentem i la comissió que es tracta de nomenar, podria - ajudar els pares que volguessin exercir llurs drets."- "El Poble Català" del 6 de desembre de 1915.
- (444) "La millor flor que podem oferir en la ciada -afirmaria Bofill i Mates-, és la flor espiritual de la llengua. Quan els elements intel·lectuals segles enrera abandonaren la parla nostra, aquesta quedà en la naturalesa realitzant una missió molt superior a la que fan els que la conreen com a snobisme. ¿No és un triomf nostre el veure com gent que no es diu nacionalista treballa amb més fe encara que nosaltres per la nostra llengua. De les minories estridents pot esperar-se que sigui el llevat de demà. A l'Ateneu on es pronuncià, anys enrera, - aquell formidable discurs d'en Guimerà, es continua escrivint en diferent llengua que la nostra moltes i moltes coses de la casa; a la Cambra de Comerç els alumnes de certs cursos han - de demanar que siguin en català; a l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació, s'ha interromput el costum de fer els discursos presidencials en la parla nostra, i a les cerimònies - oficials, en atenció als personatges assistents, s'oblida que el primer personatge ha d'ésser la llengua catalana. L'Ajuntament és una sucursal de l'Estat Espanyol, com si fóssim a Madrid. Hi ha hagut regidor català que ha censurat que els rètols del Museu no estessin escrits en castellà. Cita l'orador diferents cassos, contraris al nostre verb fets al Municipi."- "El Poble Català", 6 de desembre de 1915.
- (445) "Ara es volen centralitzar a Madrid les oposicions a escribania" -manifestava Bofill i Mates, segons "El Poble Català" --

darrerament citat-. I afegia, tot referint-se a una de les --
propostes que havia de presentar-se a l'aprovació de la sala:
"Està bé que s'obligui a què tots els que exerceixin un càr-
rec a Catalunya entenguin el català pel que les oposicions es
facin aquí, ja que així els càrrecs recauran en persones molt
més identificades, amb l'esperit de la terra."

(446) "El Poble Català", 6 de desembre de 1915.

(447) "Recents escomeses rancunioses -llegim al missatge o comunica-
ció- de les que ha estat objecte la llengua catalana en el --
Parlament espanyol, han fet créixer en l'opinió catalana el -
sant anhel de glorificar el nostre idioma i de restituir-lo -
al lloc sobirà que li pertoca i que la imposició tirànica de
l'Estat unitari s'entossudeix en negar-li". "La Nació", 18 de
desembre de 1915, p. 5. La major part dels periòdics de Ca--
talunya, per un altre costat, publicarien aquesta comunicació,
segons "El Poble Català" del 25 de desembre de 1915.

(448) El missatge, pregava l'organització dels actes següents: "a) -
Petició a l'Ajuntament, feta per una comissió prèviament de--
signada i acompanyada pels ciutadans de la localitat, perquè
en la vida municipal sigui usada i honorada la nostra llengua
nacional. b) Petició, feta per comissions de pares de família
als mestres de les escoles públiques i de les privades on no
sigui empleada la parla catalana com a llengua d'ensenyança,
perquè almenys ensenyin als petits deixebles, de llegir i es-
criure correctament la llengua nadius. c) Reunions públiques
en les quals siguin ratificades les conclusions de l'Assem---
blea de Barcelona. d) Tots aquells altres actes i festes que
en cada localitat es cregui oportuns, encaminats a l'enalti-
ment de l'idioma català."- "La Nació", 18 de desembre de 1915
p. 5. V. també el text d'aquesta comunicació a "El Poble Cata-
là" del 19 de desembre de 1915.

(449) "El Poble Català", 16 de desembre de 1915; "El Poble Català",
19 de desembre de 1915.

(450) "El Poble Català" del 18 de desembre de 1915. Aquest diari --
assenyalava també que "recentment diversos i significatius --
elements valencians li han expressat (al Comité Executiu de
la Diada) son desig d'associar-se a la festa, i a Mallorca, -

com diguérem, també hi ha l'intent de celebrar la diada". El diari esmentava també l'ofertament de diversos socis de l'Associació Catalana d'Estudiants "per a cooperar al treball ben feixuc que pesa sobre d'ells -sobre els organitzadors de la Diada-. Naturalment -afegia el diari- que dit ofertament ha estat acceptat amb satisfacció, havent-se encarregat dits estudiants durant les hores del matí, de l'oficina establerta al CADCI per a l'organització de l'homenatge."

Pel que fa a aquell nomenament de Royo Villanueva com a director general d'ensenyament, el mateix diari manifestava que -- "és considerat per tots els bons patriotes com una bofetada a Catalunya, i això farà que s'exterioritzi més vigorosament el disgust dels catalans, el primer de gener".

- (451) "Acció" de gener de 1916, p. 2-3, assenyalava que la festa es faria a Barcelona, Badalona, Sarrià, Mataró, Manresa, Sabadell, Terrassa, Elanes, Cornellà de Llobregat, Vilafranca del Penedés, Girona, Figueres, Sant Feliu de Guíxols, La Bisbal, Palafrugell, Avinyonet, Reus, Vendrell, Valls, Barberà, Amposta, Tortosa, Tàrraga, Solsona, Granollers, Palma de Mallorca, Inca, Sòller. V. també "El Poble Català" del 25 de desembre de 1915 que, entre d'altres informacions, assenyalava que "nombrosos periòdics" de viles i ciutats catalanes publicarien treballs en català; "El Poble Català" del 28 de desembre de 1915, que, entre les notes informatives de les activitats dels comitès de les diverses localitats catalanes, comunicava l'adhesió entusiasta manifestada per l'escriptor valencià Miquel Duran i Tarjajada "oferint la seva cooperació a la mateixa en nom de les germanes terres valencianes"; "El Poble Català" del 30 de desembre de 1915 que donava compte de diverses viles, entre elles Balaguer, en les que se celebrava la diada i es desenrotllaven iniciatives de cara a la promoció de la llengua catalana. Igualment, "El Poble Català" del 31 de desembre de 1915 (Pineda i Calella, Mollerussa, Manlleu, Sant Just Desvern, Molins de Rei, etc.). V. també, "La Nació" del 1 de gener de 1916, p. 8, que, entre d'altres informacions, assabentava que la "Joventut Nacionalista Republicana de València ha convocat totes les entitats de tendències valencianistes, per a tractar

de solemnitzar, en la bella ciutat del Túria, també, la Diada de la Llengua Catalana, acordant-se celebrar, avui dissabte, - una esplèndida i selecta vetllada literària, la qual es procurarà que assoleixi la major importància". "La Nació" del 8 de gener de 1916, enfi, dona una ampla recensió de les festes celebrades tant a Barcelona com a les poblacions catalanes (Reus, Lleida, etc.).

- (452) "El Poble Català" del 25 de desembre de 1915, en parlar dels treballs d'organització dels actes a celebrar a Barcelona, indicava que el míting del matí no tindria "significació política". "El Poble Català" del 28 de desembre de 1915, avançava el programa de la vetllada teatral que es faria al CADCI. V. també "El Poble Català" del 30 de desembre de 1915 que, entre --- d'altres coses, assabentava del "lunch patriòtic" que la Secció d'Esbarjo del Casal Catalanista del Districte II organitzava per a la nit del dia 31; "El Poble Català" del 31 de desembre de 1915; "La Nació" del 25 de desembre de 1915 que assenyala- va els actes a celebrar el dia 1 a Barcelona. "Acció", gener 1916, p. 2.

"El Poble Català" del 29 de desembre informava del festival pa- triòtic, anomenat "cap d'any català", programat també per al dia 1 de gener, i a celebrar al Palau de Belles Arts.

- (453) V. "El Poble Català" del 30 de desembre de 1915; "El Poble Ca- talà" del 31 de desembre de 1915. "El Poble Català" del 1 de ge- ner de 1916 publicaria diversos articles en "honor de la llen- gua catalana": La nostra llengua per Pere Coromines, La llen- gua del seny per Amadeu Vives, Traducció de clàssics catalans al francès i el castellà per J. Massó i Torrents, Del passat, del present i de l'avenir de la llengua catalana per Joaquim Casas-Carbó, La paraula és l'esperit per August Pi i Suñer, -- etc. "La Nació" del 1 de gener de 1916. "Renaixement" del 2 de gener de 1916. També, "Renaixement" del 9 de gener de 1916 amb articles dedicats a la diada i a la problemàtica de la llen- gua, així els articles: Al marge de la "Diada" (editorial), La nacionalització de l'idioma per Maig (seudònim), Els dos --- errors dels cursos de la Cambra de Comerç i de Navegació per F. Pujol i Germà, La llengua materna i l'ensenyament. "La Falç" 1 de gener de 1916; "Via Fora", 1 de gener de 1916.

- (454) "El Poble Català", 3 de gener de 1916. Entre les adhesions, la de les diputacions de Barcelona, Lleida, Tarragona, Mancomunitat de Catalunya, Ajuntament i altres entitats de Lleida, nacionalistes de València, Joventut Nacionalista Republicana de València, Ajuntament de Barcelona, catalans nacionalistes de Perpinyà, Ajuntaments de Bagur, Canet de Mar, Sitges, entitats de nombroses viles, Hostalrich, Falset, Sants, Clot, Mollerussa, Capellades, Tortosa, Badalona, Manlleu, Vilanova i la Geltrú, Sitges, Granollers, Centre Català de Saragossa, Noia, --- etc. Institucions i grups de Barcelona, culturals o polítics: els centres de la Lliga Regionalista i de la UFNR, la Unió Catalanista, Bloc Autonomista Català, Foment del Treball Nacional, Ateneu Barcelonès, Obra del Diccionari de la llengua catalana, Institut d'Estudis Catalans, el CADCI que igualment feu constar l'adhesió, etc., etc. Pel que fa a les viles on se celebrà la diada, V. nota 451. "El Poble Català" del 3 de gener de 1916, esmenta Barcelona, Badalona, Sarrià, Mataró, Manresa, Terrassa, Sabadell, Vilafranca del Penedès, Blanes, Sant Just Desvern, Molins de Rei, Manlleu, Granollers, Girona, Sant Feliu de Guíxols, La Bisbal, Palafrugell, Figueras, Avinyonet, Torruella de Montgrí, Reus, Vendrell, Valls, Montblanc, Barberà, Tortosa, Amposta, Lleida, Tàrraga, Solsona, Mollerussa, València, Palma, Inca, Sòller.
- (455) Així, per exemple, F.A. Bartrina, vice president de la Diputació de Barcelona; Ferrándiz Agulló de València, Antoni Niubó de Madrid, Emili Junoy, senador; Martí Matons, Macià, Morera i Galícia, Bergós i Roig de Lleida, J. Roca i Roca, Soler i March senador; Josep Moneva de Saragossa, etc.- "El Poble Català" -- del 3 de gener de 1916. Pel que fa a aquest darrer, catedràtic de la Universitat de Saragossa, Puig i Esteve, en obrir l'acte, li tributaria un elogi especial "per les seves contínues campanyes en pro de Catalunya".
- (456) "El Poble Català", 2 de gener de 1916. "La Nació", 8 de gener de 1916 p. 4. L'adhesió de l'Ajuntament estava signada pel seu alcalde Collaso i Gil, la de la Diputació i de la Mancomunitat de Catalunya per Prat de la Riba. V. "La Vanguardia", 2 de gener de 1916.

- (457) "El Poble Català", 2 de gener de 1916; "La Nació", 8 de gener de 1916, p. 4. Josep Coromines, segons "La Vanguardia" del 2 de gener de 1916, acabaria dient: "Hagamos idioma, hagamos -- ciencia, y cuando podamos ponernos al lado de los países que marchan a la cabeza de la civilización, nunca más tendremos -- que defender lo que es nuestro, porque nadie osará atacarlo; cuando nosotros sepamos poner a Cataluña por encima de todo, entonces podremos darnos por satisfechos. Cediquemos a eso el año nuevo."
- (458) "La Vanguardia" del 2 de gener de 1916. "Hoy mismo --afegia -- Folguera, segons aquest diari-- podia decir aquel señor que en Madrid se dedica a ofender a nuestro idioma que no había empujones para entrar en este acto, que aquí no vive el teatro catalán y la gente se divierte en otros teatros donde se representan obras no escritas en catalán". Segons "El Poble Català" del mateix dia, Folguera i Duran combatria "durament que els catalans no sàpiguin parlar en català, que no es preocupin --- d'ensenyar-lo als seus fills i que la majoria d'entitats que representen el comerç, la indústria i fins les recreatives, facin els seus escrits en castellà. Ara mateix --afegiria-- es dona el cas que una entitat barcelonina que representa el comerç, es nega a donar les seves ensenyances en català (molts aplaudiments i diversos crits). Referència aquesta darrera als cursos que feia la Cambra de Comerç en castellà. V. l'article esmentat a la nota 452, Els dos errors dels cursos de la Cambra de Comerç i de Navegació, a "Renaixement" del 9 de gener de -- 1916, p. 19, sobre aquesta qüestió.
- (459) Recordem l'atac que havia fet Folguera i Duran al míting contra les entitats representatives del comerç i de la indústria (V. nota 458). Garriga i Massó, segons "El Poble Català" del 2 de gener de 1916, manifestaria que "encara que la corporació per la que parla se la tingui considerada com a poc aïmant de la llengua catalana, el Foment també contribueix a la creació de la llengua catalana, perquè per mitjà dels seus obrers que tenen a les fàbriques estan fent un diccionari de noms de totes aquestes eines modernes que en castellà no hi són perquè -- dites eines no les tenen". Segons "La Vanguardia" del mateix --

dia: "El señor Garriga y Massó (...) empezó diciendo que la - clase trabajadora, con su tecnicismo propio, contribuye poderosamente al uso de la lengua catalana, queriendo con esta -- afirmación el orador reivindicar a las clases comerciales e - industriales de las censuras que otros oradores les habían di rigido. Citó el caso de que en la industria textil, pasan de 600, y en la hilatura de 400, las palabras, creadas por los - catalanes, que no tienen traducción a ningún idioma. Terminó diciendo que las clases productoras han llegado a averiguar que los cuatro más grandes hombres del mundo, Cervantes, Dante, Goethe y Shakespeare, no escribieron en las lenguas oficiales como tales lenguas, sino en las lenguas de sus pueblos."

Val a dir, que també Ignasi Iglesias havia criticat al míting la falta de catalanitat dels comerciants que es mostrava en - els seus rètols i escrits fets en castellà.

V. també, "La Nació" del 8 de gener de 1916, p. 4. Subratllem aquí la reacció negativa de "Renaixement" del 9 de gener de - 1916, al seu editorial de primera plana, Al marge de la diada, davant del fet que intervinguessin en el míting "l'Econòmica d'Amics del País que quasi tot ho escriu en castellà" i sobre tot el Foment del Treball Nacional, "que jamai ha sapigut fer ni una gasetilla en llengua catalana". "No comprenem -afegia l'editorial- que hi hagi qui consideri al Foment amb dret a - intervenir a les manifestacions espirituals de Catalunya. El - Foment és el prototipus del castellanisme a la nostra Pàtria; (...) sacrifica l'espiritualitat nostra en benefici d'un materialisme barroer. Són massa les febleses que molta gent nostra sofreix. Cal saber definir, companys de lluita, els valors -- existents en el nostre poble; molts d'ells són negatius i és deplorable que hi hagi qui tingui la feblesa de voler reconèixer un valor afirmatiu al Foment del Treball que tant mal ha fet a la causa nacional de Catalunya. (...) No concebim com hi hagué qui fos tan patriota que anés a donar un lloc al míting al Foment del Treball (...) s'és nacionalista o no, i el Foment, tots ho sabem, és un element entorpidor de l'ideal de - Catalunya, i heus aquí que en un moment de forta intensitat - nacionalista, se li concedeix un valor que no té."

- (460) Per a la recensió dels actes de la diada, emprem "El Poble Català" del 2 de gener de 1916; "La Nació" del 8 de gener de -- 1916, p. 4-5; "La Vanguardia" del 2 de gener de 1916, i "Acció" de febrer de 1916, p. 1, 2 i 6.
- (461) V. "El Poble Català" del 9 de gener de 1916.
- (462) "El Poble Català", 21 de gener de 1916. No tenim cap altra notícia sobre el projecte d'editar un llibre de la diada. Per un altre costat, "Acció" de novembre de 1916, p. 6, dóna l'estat de comptes de la Diada de la Llengua Catalana, i el sobrant de 25'60 pts que resta de la diferència entre ingressos i despeses, és lliurat a l'Associació Protectora de l'Ensenyança - Catalana i a l'Associació Catalana de Beneficència, i res -- s'hi diu d'aquest llibre.
- (463) "El Poble Català", 21 de gener de 1916. "Acció", febrer 1916, p. 2. Segons el primer periòdic, Puig i Esteve, en nom del Comité Executiu, adreça un telegrama a l'Ajuntament d'Arenys de Mar: "Comité executiu Diada Llengua Catalana felicita eixa -- corporació per patriotes acords en honor nostra parla".
- (464) "El Poble Català", 21 de gener de 1916.
- (465) El 1917 es feu el 6 de gener, en lloc del dia 1, i se celebraria a part de Catalunya, al País Valencià, Mallorca i Rosselló. V. "El Poble Català" cels dies 6 de desembre i 7 de gener de 1917. "Acció" de gener de 1917, p. 2, assenyala que "havent l'entitat Nostra Parla, sol·licitat la nostra autorització -- per a encarregar-se de la celebració de la Diada de la Llengua Catalana, que d'una manera tan solemne celebrarem nosaltres l'any darrer, s'ha accedit als desitjos de la simpàtica entitat, tant per creure que encaixa perfectíssimament dins els seus propòsits, com perquè el Centre se'n encarregà --- l'any passat circumstancialment."
- L'adhesió del CADCI hi figuraria, per un altre costat, i Puig i Esteve apareixia a l'escenari de la sala on se celebrà la diada el 6 de gener de 1917.
- El 1 de gener de 1918, se celebraria novament la Diada, al Teatre Novetats, organitzada per la mateixa entitat "Nostra Parla", i presidida per Àngel Guimerà. V. el programa i la recensió, respectivament, a "El Poble Català" del 30 de desem--

bre de 1917 i l de gener de 1918. Els mítings que, a més a --
més, havien de celebrar-se s'ajornarien, però, al dia 6 de ge--
ner segons el primer diari citat.

- (466) "Hi han centres oficials -llegim en aquesta comunicació de --
l'Acadèmia- on es prescindeix en absolut del castellà (...),
i fins en nombroses escoles està proscrit l'idioma nacional o
s'ensenya com si fos una llengua estrangera (...). "La Comuni--
cació assenyalava la conveniència d'unificar "l'ensenyança de
la gramàtica oficial, i més ara que sembla posar-se en dubte
per alguns la supremacia i predomini de l'idioma que parlen a
Espanya la immensa majoria, i a Amèrica molts germans nostres.
(...) Idiomes o dialectes que es parlen en la intimitat de la
llar i que prenen forma artística en literatures regionals, --
són respectables i en el conjunt de les manifestacions de la --
vida espanyola, formen la grandesa de la pàtria, però el verb
d'aquesta com a nació una i intangible, és el castellà." L'Ac--
dèmia, en conseqüència, demanava que tot aplicant la llei i --
disposicions existents al respecte, que s'ordenés a tots els
que exercissin responsabilitats en tots els camps de l'enseny--
ament, que, "sense contemplacions ni disculpes de cap classe -
que no pot haver-n'hi, vigilin i facin "complir els "esmentats
acords legals, únic mitjà de fomentar i unificar el profitós -
conreu de nostre idioma castellà."- "El Poble Català" del 1 de
febrer de 1916. Segons aquest mateix diari, el ministre "ha --
dit que la contesta que ha donat -a la comunicació- no la pot
fer pública fins que la conegui el cap de govern".
- (467) V., per exemple, el telegrama de protesta a Maura, dirigit --
per l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana ("El Po--
ble Català" del 6 de febrer de 1916), els de l'Orfeó Català i
Associació Catalana d'Estudiants en el mateix sentit, etc,
("El Poble Català", 8 de febrer de 1916)
- (468) "El Poble Català" del 9 de febrer de 1916. El president del -
Consell de Ministres contestà en els mateixos termes que ho -
feu al president de la Mancomunitat (V. nota següent).
- (469) "Per acord unànim de la última assemblea de Mancomunitat, in--
tegrada per diputats pertanyents a tots els partits polítics,

el Consell Permanent d'aquesta Corporació té l'honrós encàrrec de gestionar prop dels poders públics el major respecte al -- dret d'usar la llengua catalana", manifestava en telegrama -- adreçat al govern. I afegia: "La recent comunicació del senyor president de l'Acadèmia Espanyola que tan profunda alarma ha produït en l'opinió de Catalunya, ens obliga, sense perjudici de condensar en més extens memorial les aspiracions generals dels ciutadans d'aquesta regió en quant a l'ús de la seva -- llengua pròpia, a dirigir-nos respectuosament a V.E., preguntant-li que no s'alteri el dret a usar les llengües de les diferents regions, portant el problema que no és de gramàtica, ni d'acadèmia, sinó de dret públic, al si de la representació nacional." "El Poble Català" del 5 de febrer de 1916. El cap de govern respondria al president de la Mancomunitat amb aquest altre telegrama: "Aunque asunto objeto de su telegrama requiere por su índole para toda decisión consultas Consejo Ministros tengo el gusto de manifestarle (...) que hoy, como presidente del Gobierno, no olvido el criterio sustentado como ministro de Instrucción en R.C. de 19 de abril de 1902, en que afirmamos de modo expreso la necesidad de velar por difusión del -- castellano único idioma oficial. Estableciéanse prevenciones -- que bastarán para disipar recelos dejando a salvo categóricamente cuanto se refiere al uso en las escuelas de idiomas y -- dialectos que contribuyen al conjunto de las manifestaciones de la vida española formando, como declara la Academia, la -- grandeza de la Patria."- "El Poble Català" del 6 de febrer de 1916.

Duran i Ventosa, com a alcalde accidental de l'Ajuntament de Barcelona, adreçaria també un telegrama al president del Consell de Ministres demanant "respecte i llibertat en l'ús dels idiomes espanyols", al que aquest darrer contestaria manifestant que "per ara el govern no projecta dictar cap mesura respecte al tema", ratificant el que havia adreçat al president de la Mancomunitat i "especial simpatia per tot el que sigui mitjà d'expressió". "El Poble Català" del 29 de febrer de 1916.

- (470) En el seu primer punt, la proposició afirmava: "Que el Ayuntamiento de Barcelona, ratificando en lo menester el acuerdo tomado en 30 del próximo pasado diciembre, prestando acatamiento a la gloriosa lengua catalana y ejerciendo en nombre de la ciu

dad la elevada misión que su capitalidad le impone, proclama de nuevo su más firme y afectuosa adhesión al idioma catalán, que es el patrimonio más sagrado y la fuerza más patente de la espiritualidad barcelonesa, complaciéndose en repetir esta afirmación en estos solemnes momentos en que parece estar en peligro el derecho de los catalanes a hacer uso de su lenguaje en su vida colectiva, pretendiéndose plegarlo a la humilde esfera de simple idioma familiar." - "El Diluvio", 23 de febrero de 1916.

(471) V. "El Diluvio" del 23 de febrero de 1916. Ciner de los Rios, entre d'altres coses afirmaria: "Si aspirais a la reintegración de la nacionalidad catalana os saldremos al paso. No hay más que una nación que se llama España. No hay más que una -- bandera. La lengua es el vehículo del espíritu; por ello para la enseñanza ha de ser, una sola, la oficial. Nosotros queremos para el día de mañana una nación formada por diferentes -- estados particulares con un solo ejército y con una sola lengua." Ciner elogiaría la lengua castellana formada "por todos los dialectos que se hablan en la Península" i més endavant advertiria als regionalistes: "Cuidad de meditar sobre el alcance de vuestra obra: quizás tras de vosotros se hallan los que piensan encender una tercera guerra civil, ensangrentando y envileciendo a España". Ciner de los Rios sostindria que el tema no era una qüestió "municipal", amb la corresponent rèplica de Boñill i contrarrèplica de Ciner que manifestaria també que no "rechaza el catalán; nada de esto; yo lo estimo en gran manera: es más en el Parlamento yo abogué por la creación de una cátedra de literatura catalana. Lo que no admito ni admitirá la minoría que represento, es el catalán como idioma oficial." También, "El Poble Català" del 24 de febrero de 1916.

(472) V. "Acció" de març de 1916, p. 8.

(473) "Acció", maig 1916, p. 3.

(474) Recordi's la nota 458. Ignasi Iglesias, en aquella ocasió havia cridat, com hem dit abans -p.347-, a portar el català al teatre: "Este teatro han querido ridiculizarlo en el Congreso

y se han dicho de él mentiras, porque se ha dicho que en una subscripción en pro del mismo se recaudaron cien pesetas, y eso no es generoso, eso no es noble, eso es una befa que yo recojo y devuelvo, porque yo, solo, he recogido para el teatro catalán cincuenta mil pesetas (...). El teatro catalán, ese teatro joven, tan vilipendiado por los de centro y de fuera, ya tiene más de veinte obras traducidas al castellano y a otros idiomas de la tierra; más hay dos en francés, y de una de ellas ya dos ediciones." - "La Vanguardia", 2 de gener de 1916.

- (475) CURET, F. Història del teatre català. Barcelona, 1967, p.543 i sgs. F. Curet esmenta també el CADCI entre les entitats -que escenificaren obres catalanes en aquest període (1913-1917) "inquietant per a la sort futura del teatre català, amenaçat de col.lapse".
- (476) "Acció", desembre 1914, p. 7. "És pel nostre teatre -afegiria- que molts autors han escrit en català i molts actors hi han -recitat i s'hi han redactat profusió d'impresos i cartells, i molts obrers, que mai haurien sapigut llegir en la nostra --- llengua, per mitjà de la seva afecció al teatre, han esmerçat unes hores negatives, llegint les produccions dels nostres -- autors".
- (477) "El Poble Català" del 9 de novembre de 1914. "Què deu ésser de tot això -preguntava Curet- el que més mal ha fet al teatre català? El cine i varietés, les sales infectes, les desercions antipatriòtiques d'actors i actrius, els empresaris que no saben harmonitzar elements?
- (478) "Acció", desembre 1914, p. 7; "El Poble Català" del 9 de novembre de 1914. "Sigui el que sigui -afegia Curet als mots esmentats a la nota anterior-, fem servir el passat, només perquè ens alligoni i dirigim esperançats l'esguard al Foment del -- Teatre Català" (...). V. també, "Renaixement", 12 de novembre de 1914, p. 586-587.
- (479) "Acció" de març de 1915, p. 7. Ramon Vilaró era el president del Foment del Teatre Català. El conferenciant referiria la -

la tasca del Foment, "que no ha tingut ocasió encara de trascendir al públic en forma de belles realitats; però això quedà plenament justificat amb l'explicació que el dissertant -- feu, dels obstacles amb què havien topat fins ara per a portar a terme quelcom de positiu. Es dirigí també als socis del Foment que, impacientant-se per la inactivitat que ells suposen en els directors d'aquell, pretenen donar-se de baixa de tan patriòtica entitat, sense fer-se càrrec de la quantiosa tasca d'organització i renovació interior que es porta feta. Feu encertades consideracions sobre les desercions antipatriòtiques de certs actors i actrius catalans; va planyer-se que la nostra llengua alenés sols en un escenari barceloní, dedicat a representar solament obres grolleres traduïdes del francès. Parlà dels preparatius fets per a la solemne inauguració del Foment que sembla tindrà una efectivitat molt propera(...).

- (480) La Secció Permanent de Propaganda Autonomista del CACCI, en els diversos butlletins d'"Acció", convidava els socis a cooperar "a mesura de les seves forces i segons les seves predileccions, a la simpàtica obra de la Cooperativa Mutual Catalana; a engroixir la llista d'adherits al patriòtic Foment del Teatre Català, i en conseqüència, al major èxit del Cicle Històric de la Comèdia Catalana, que va inaugurar-se en el Teatre Auditorium; a contribuir en dipositar quantitats, per petites que siguin, a la caixeta que es troba adossada a la paret del vestíbul del Centre, i qual import es farà partidor entre les benemèrites Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana i Associació Catalana de Beneficència." V. "Acció" d'abril de 1915, p.7; "Acció" de maig de 1915, p. 8; "Acció", juliol 1915, p. 8.
- (481) "Acció" de maig de 1915, p. 5-6, assenyalava que Socors Mutus tenia "l'intent d'organitzar una funció d'Art Dramàtic Català" que, "gairebé podem avui assegurar (...) es farà dimecres, dia 26 del corrent al Teatre Català Romea. (...) A la vegada procurarem que sigui un esdeveniment artístic (...)." Després, la Secció de Socors Mutus afegia: "Que no deixarà -- d'ésser també un esdeveniment patriòtic el que al Centre li -- càpiga l'honor de reintegrar encara que només sigui per un --

dia, el nostre art nacional al seu vell temple després de tan llarga absència".

- (482) "El Poble Català", 18 d'octubre de 1915; "Acció" de novembre de 1915, p. 5. La conferència fou una crònica històrica i -- anecdòtica dels vells teatres barcelonins, amb referències -- també als "autors i actors catalans que infantaren el nostre teatre".
- (483) "El Poble Català", 21 de febrer de 1916.
- (484) "Acció", gener 1916, p. 6. "Fins alguns, davant de les explicacions que se'ls donaven respecte al perquè no era possible l'organització de més nombrosos actes --llegim en aquest butlletí en comentar aquelles peticions de socis--, arribaren a proposar al Consell Directiu autoritzés a aquesta Secció (de Propaganda Autonomista) per a fixar determinats drets per a l'ocupació de seients a la Sala d'actes, durant la celebració de festes, a l'objecte d'obtenir així una font d'ingressos -- que vingués a ajudar a la Secció en les despeses que l'ocasionessin aquelles. Aquesta Secció recollí amb complascència totes les iniciatives i els projectes dels socis, esperant poder donar satisfacció als mateixos en l'ocasió més oportuna. I aquesta arribà."
- (485) "Acció", gener 1916, p. 7.
- (486) "Però ja és sapigut de tothom que ho ha volgut inquerir, que el patriotisme en aquella casa ha fet miracles, com ho és i -- ben sorprenent, la patriòtica existència que porta i bé podien realitzar aquest, tan satisfactori, de crear un teatre ben seriós i digne, on periòdicament es fes l'honor a la nostra escena i pel qual desfilessin les nostres primeres figures patriòtiques. I que tot això ho han assolit amb escreix, obviat tots els obstacles per dispendis que ocasionés l'obviar-los, se'n pot treure la convicció més ferma assistint a qualsevol de les vetllades que venen celebrant i que poden reputar-se com a veritables manifestacions d'art --assenyalava "El Poble Català" del 21 de febrer de 1916, en comentar l'esforç fet pel CADCI d'habilitar la Sala d'Actes no prevista, -- en principi, com hem dit per al teatre--." "Acció" de gener de

1916, p. 7, comentava també les obres i despeses per a aquesta habilitació: "col.locació de la cortina per a la boca de l'escena, obres que s'han fet per a posar una conxa per al consue- ta, adornament de la Sala, etc., etc.,"

- (487) "Però un cop estigui amortitzat tot això -continuava el text esmentat d'"Acció" a la nota anterior-, que esperem que podrà ésser-ho ben aviat, com que quedarà definitiu tot pel Centre, aleshores serà possible rebaixar els drets d'ocupació de seient fins a aquella quantitat necessària per a no liquidar amb dèficit."
- (488) "Acció", abril 1932, p. 40.
- (489) "El Poble Català", 21 de febrer de 1916.
- (490) "Acció", febrer 1916, p. 6.
- (491) "Acció", febrer 1916, p. 6.
- (492) La segona vetllada, se celebrà el 23 de gener de 1916 i s'hi representaren Girassol d'Ignasi Iglesias i el monòleg de Rusiñol L'escudellòmetre ("Acció", febrer 1916, p. 7). La tercera, el 6 de febrer amb La bona gent de Rusiñol, el qual, assistent a l'acte, hauria de sortir al final de cada acte i pronunciar unes paraules a l'acabament de l'obra; la quarta, el 20 de febrer amb La dida i La teta gallinaire de Pitarra i Camprodón. A la del 6 de febrer hi actuaria Jaume Borràs. V. "Acció", març 1916, p. 7. La cinquena i sisena, es farien respectivament els dies 12 i 25 de març, i hom hi escenificaria El gra de mesc de Feliu i Codina, per una banda, i Sota el cel de la Pàtria de Burgas, La barca dels afligits d'Apel·les Mestres, i La festa dels ocells d'Iglesias, per l'altre costat ("Acció" d'abril de 1916, p. 5-6). La vuitena coincidí amb les festes de l'Aniversari i tot seguit hi fem referència; la novena i la desena, el 14 i 28 de maig respectivament amb El gran Aleix de Puig i Ferrater i Flors i violes de Pompeu Crehuet, per una banda, i El cor del poble d'Ignasi Iglesias i Gent d'ara --- d'Eduard Coca, per l'altra ("Acció", juny 1916, p. 12). El 28 de maig finí la tanda o "temporada".
- (493) "El Poble Català", 18 d'abril de 1916. Recordi's la nota 300. Fou la vuitena sessió i s'hi representà Els vells d'Ignasi -- Iglesias i Pluja d'estiu de Bonaventura Bassegoda. V. "Acció"

de maig de 1916, p. 6.

- (494) V. "El Poble Català" del 21 de febrer de 1916 ja esmentat a la p. 352 - 353 i nota 488 d'aquest capítol. Aquest diari subratllava la feina de Josep Rocarol, "l'excel·lent escenògraf" i remarcava: "Podem fer constar ben alt que si al fer aquest esforç, es proposaren els ardits dependents suplir la manca de teatre català organitzat i seriós, poden no haver-ho aconseguit en el nombre de funcions, però sí en la presentació i interpretació de les mateixes".

El diari comentava positivament les obres fins aleshores representades i felicitava el CADCI, els artistes, Ignasi Iglesias i Josep Rocarol. També, "Acció" de febrer de 1916, p. 7 remarcava la bona tasca d'Ignasi Iglesias i Josep Rocarol. "El Poble Català", d'acord amb la promesa que faria en aquest sentit l'anteriorment citat, aniria anunciant i recensiónant les obres. Així, per exemple, V. "El Poble Català" del 28 de març de 1916, el mateix diari del 30 de març de 1916 que, en comentar l'obra La barca dels afligits d'Apel·les Mestres, feta el 25 de març, assenyalaria que els actors "realitzaren en aquesta obra una tasca molt discreta", alhora que feia grans elogis dels decorats i de la direcció d'Ignasi Iglesias en les obres representades aquest dia; "El Poble Català" del 30 de maig de 1916 que criticaria la posta en escena de l'obra de Coca, Gent d'Ara, així com la interpretació dels actors: "Diferents llocs d'acció amb un mateix decorat, retallades escandaloses d'escenes, artistes que amb la major despreocupació - passaven pel foro si havien d'anar per l'interior de l'escenari, d'una banda a l'altra i vacil·lacions, (...) i pauses produïdes per la inseguretats amb què deien el paper. Els qui se salvaren més de les recriminacions d'un públic de bon paladar, a qui s'havia servit exquisidament El cor del poble, foren en Bové i les actrius Baró i Mestres, i encara aquestes estaven descentrades en els seus papers."

Al costat d'aquesta crítica feia l'elogi de la representació de El cor del poble, i acabava demanant que el Centre organitzés una nova tanda de teatre la temporada següent "per a delecció dels que tenim fretura d'amarar-nos d'un veritable doll

de bellesa artística" i que això "decidissin fer-ho" encara que hi hagués "temporada oficial de teatre català a Barcelona" car "el bon gust que han presidit algunes de les vetllades - del Centre, ni en teatres públics és molt corrent poder-ho - apreciar".

- (495) "Acció", juny 1916, p. 13.
- (496) "Acció" de febrer de 1916, p. 7, com assenyàvem a la nota 494, trametia les "innombrables felicitacions dels socis del Centre" pel "resultat brillant de les vetllades" a Ignasi -- Iglesias, "el qual, secundat amb molt amor per don Josep Rocarol, ha donat proves d'una il.limitada abnegació i desinterès, en benefici nostre, que nosaltres mai agraiem prou a bastament a l'un i a l'altre". "Acció" de juliol de 1916, p. 4. refereix la junta de la Secció de Propaganda del 8 de juny esmentada i com un dels assistents, "el company Noguera" intervindria manifestant que "observant-se en les nostres vetllades teatrals catalanes, darrerament finides, la intervenció - saludable i meritíssima, tant com desinteressada, de l'il.lustre dramaturg l'Ignasi Iglesias, li sigui expressada a aquesta personalitat, la gratitud de nostre Centre, de la fàiso -- més esplèndida possible. El president de la nostra Secció, -- company Puncernau, aprofità l'ocasió per a comunicar a l'assemblea, com la idea del consoci que acabava de parlar coincidia amb la nostra, de cercar forma a un homenatge del Centre a dit dramaturg, que en son dia propagaríem pels mitjans acostumats, convenint, de moment, en adreçar a don Ignasi Iglesias una comunicació, participant-li que la Junta general -- d'aquesta Secció, ha acordat mostrar-li el seu infinit reconeixement per haver proporcionat, amb el seu suport, un èxit tan remarcable a les nostres deu Vetllades de Teatre Català."
- (497) L'àpat es projectava de celebrar-lo primer dins del mes d'agost i havia d'ésser de caràcter íntim "per a no ofendre la modèstia del festejat", senyal que aquest s'oposà a un homenatge -- públic ("Acció" d'agost de 1916, p. 7), però es retardà fins el 8 d'octubre ("Acció", d'octubre de 1916, p. 10). V. també, "El Poble Català" del 6 d'octubre de 1916.
- (498) "Acció", novembre 1916, p. 5. "El Poble Català", 18 d'octubre

de 1916. Segons aquest diari, estigueren presents al dinar, --
 "entre altres i a més dels esmentats, els socis de l'entitat
 homenatjadora que ocupen càrrecs a les juntes, senyors Dodero,
 Canals, Viura, Pintó, Llinàs, Casajuana, Guinart, Castelló, -
 Riu, Calvet, Palà, l'escenògraf Rocarol, etc."

(499) "El Poble Català", 18 d'octubre de 1916.

(500) "El Poble Català", 24 d'octubre de 1916. El present prec -as-
 senyalaven els dependents del CADCI- el fem respectuosament, -
 però amb tota energia; fent constar noblement que tenim el pro-
 pòsit ferm d'apel·lar a tots els mitjans que les lleis ens do-
 nin per a obtenir el que demanem, car és d'estricta justícia,
 i quin compliment considerem perentori per a evitar malentesos
 i perjudicis que esdevenen d'un equívoc que volem fer desapa-
 rèixer. Se'ns ha dit que aqueixa empresa té patentat el nom, -
 per nosaltres sagrat, de Teatre Català com si per aital mitjà
 pretengués ocupar alguna cosa material subjecta a l'especula-
 ció o explotació d'algú per desaprensiu que sigui. Nosaltres -
 entenem que aquest privilegi ni havia d'ésser demanat ni podia
 ésser concedit perquè si pogués constituir un dret, aquest no
 podria pertànyer més que al nostre poble ni ésser usdefruitat
 per ningú que no tingui la seva confiança ben guanyada amb el
 seu procedir patriòtic i el seu culte a tot el que siguin ma-
 nifestacions a l'espiritualitat catalana."

(501) "En nom del Poble de Catalunya -manifestava el mateix escrit-,
 en nom de les gents que estimen nostra Pàtria, demanem que re-
 nuncien a l'ús i ostentació del nom de Teatre Català, nom que
 inclou i condensa la manifestació d'un dels sentiments més --
 cars de l'ànima catalana".- "El Poble Català", 24 d'octubre de
 1916.

(502) "Aquesta Secció (de Propaganda Autonomista), en vista que dis-
 sortadament per nostra Pàtria, per ara i mentre durin la indi-
 ferència i l'apatia del nostre poble", continuava la manca de
 representacions de teatre català, "abandonant tota esperança -
 de tenir per ara temporada oficial de Teatre Català, ha decidit
 organitzar una tanda de funcions a la Sala d'actes d'aquest --
 Centre, seguint les petjades (...) marcades pels companys ante-
 cessors nostres en el govern d'aquesta Secció (...). La creen-

ga que podríem tenir teatre català en un teatre públic de -- nostra ciutat, havia impedit fins avui a aquesta Junta de go-- vern de menar les seves iniciatives en el sentit d'organitzar aquestes vetllades; i això mateix és la causa que al posar-- nos a fer-ho, nostres migrades forces es vegin privades tal volta de respondre, com voldríem a la confiança de nostres -- consocis. Tenim una forta esperança, però: la bona voluntat dels elements que posarem en joc; la seguretat que, una volta dintre de casa nostra, el patriotisme que alena sempre enco-- ratjador dintre aquest clos fecund, s'apoderarà de tots ells, i que la flama de l'amor a Catalunya abranderà els cors i fa-- rà miracles."- "Acció", novembre 1916, p. 6. Pel que fa a la manca de representacions de teatre català, Ramon Vilaró al di-- nar ofert a Ignasi Iglesias, el 8 d'octubre de 1916, faria -- unes declaracions de les quals segons "El Poble Català" del -- 18 d'octubre de 1916, "sembla desprendre's que malgrat el --- trencament de les negociacions entaulades amb el Teatre Romea (...), no han cessat els treballs per a què ben aviat sigui -- un fet l'establiment d'una empresa catalana que podria molt -- ben ésser, comencés a donar fe de vida abans d'acabar l'actual temporada teatral, en un dels millors coliseus barcelonins", probable referència a les representacions que es farien, a -- partir del febrer de 1917, al Teatre Novetats i que més endav-- vant esmentem. "El Poble Català", abans citat, informava, tam-- bé, que "mentre continua l'estat de postració del nostre glo-- riós tant com dissortat teatre català, reconforta l'esperit -- observar com sorgeixen i es renoven modestes temptatives a fa-- vor d'ell, que constantment es porten a la pràctica en local i barriades més o menys importants de la nostra ciutat. Avui deuen ésser els nostres elogis i encoratjament per la com-- panyia que encapçalen l'August Barbosa i l'Emília Baró i que fa unes quantes setmanes donà notables representacions, tots els dijous i dissabtes, en el Teatre Excelsior."

"El Poble Català" del 25 d'octubre de 1916, finalment, en co-- mentar les primeres representacions de la nova sèrie del CADCI, subratllava que, "amb aitals mitjans i realitzant un verita-- ble esforç econòmic, el Centre vé a omplir un vuit i a satis-- fer els desitjos de gran nombre d'elements que enyoren els --

bons temps en què la nostra escena gaudia vida plena i fa possible, vetllant el foc sagrat, l'esdeveniment del moment tan desitjat que torni a brillar amb tot el seu esplendor la glòria del teatre català".

- (503) "Han estat suprimits -assenyalava "Acció" de novembre de 1916, p. 6- dos rengles de cadires de pati i ha reduït les de la galeria dreta; ha deixat en una pesseta el preu de les cadires fins al rengle 16 i ha establert el de 65 cèntims per les dels rengles 17 al 24, i les del darrer terme de les galeries; ha establert dos abonaments de tres funcions i ha procurat augmentar el confort en la sala d'espectacles".
- (504) "Acció", novembre 1916, p. 6.
- (505) La primera sessió es feu el 5 de novembre amb Misteri de dolor d'Adrià Gual i Dissabte de glòria de Folch i Torres ("Acció", desembre de 1916, p. 5); la segona el 19 de novembre amb Mal es fa tard si el cor és jove d'Avel·lí Artís i El carro del vi de Ramon Vidales ("Acció" de desembre de 1916, p. 5.) ; la -- tercera, quarta i cinquena sessions, es desenrotllarien durant el mes de desembre, els dies 3 amb El tresor de Morató i Un -- pis a l'Eixample de Feliu i Codina, el 10 amb Sogra i nora de Pin i Soler i Viatge de bodes de Marxuach, i el dia 25 amb Foc nou d'Ignasi Iglesias i Tot cor d'Aulés; el 26 de desembre es feu una sisena sessió, especial, l'anunciada per a Sant Esteve per la tarda amb Girassol d'Iglesias ("Acció", gener de -- 1917, p. 8-9). Després de la representació de Foc nou, el dia 25, un grup d'admiradors d'Ignasi Iglesias i dels actors de -- l'obra obsequiaren aquests amb xampany, "essent-los adreçades per la presidència de la Secció unes curtes paraules de salutació i regraciament, que foren contestades pel senyor Igle-- sias, fent vots per la definitiva prosperitat del teatre cata-- là", segons l'"Acció" citada de gener de 1917, p. 10. La sete-- na sessió es realitzà també el mes de desembre, el dia 31 amb Sainet trist de Guimerà i la comèdia L'ocasió fa el lladre de Conrat Roure, i s'hi feu també un homenatge a Anselm Clavé es-- cenificant la seva composició Les flors de maig ("Acció" de fe-- brer de 1917, p. 8). La vuitena i novena sessions es feren el 6 i el 21 de gener de 1917, amb L'estiuet de Sant Martí ---

d'Apel.les Mestres i Les tres alegries d'Arnau, la primera -- d'aquestes dates, i L'intel.lectual de Rusiñol i a Casa l'alcalde de Vilanova en la segona data ("Acció", febrer 1917, p. 8). I el 4 de febrer, es feu la darrera sessió de la tanda -- amb La mare eterna d'Iglesias i Amor és joventut de Pere Cavallé ("Acció", març 1917, p. 8). "El Poble Català", també hi dedicà recensions. V., per exemple, el del dia 9 d'octubre de 1916, el del 10 de novembre de 1916, el del 12 de desembre de 1916, etc.

El butlletí "Acció" de desembre de 1916, p. 5, publica l'estat de comptes de les funcions del 5 i 19 de novembre. Igualment "Acció" de gener de 1917, p. 9, pel que fa a les funcions dels dies 3, 10, 25 i 26 de desembre de 1916. "Acció" de març de 1917, p. 9 - 10, donava l'estat de comptes corresponent a les sessions del 31 de desembre de 1915, 6 i 21 de gener, i 4 de febrer de 1917. "Acció" dels mesos d'abril de 1917, p. 8 i de maig de 1917, p. 7, donaven, finalment, el resum de comptes de les 10 vetllades teatrals i l'inventari balanç final. En total, pel que fa a les vetllades d'aquesta segona tanda, es varen vendre entrades per a 6.152 cadires amb una recaptació de 5.678'75 pts. amb les quals es pagaren les despeses que pujaven 5.565'85 pts., amb un guany global per a les 10 vetllades de 112'90 pts. L'inventari balanç final, donava un actiu de 932'85 pts., un passiu de 405'30 i una diferència 527'55 - pts.

Pel que fa als estats de comptes de la primera tanda, V. "Acció" dels mesos de març de 1916, p. 8, que conté el de les 4 primeres vetllades; i juliol de 1916, p. 4, que donava el resum de totes les vetllades que també foren 10: en total suposava un ingrés total de 6.000'55 pts. per les entrades i unes despeses de 5.700'80 pts., amb un guany de 299'75 pts. En les despeses esmentades hi anava comprès "el decorat pel que s'ha pagat 977 pts."

- (506) "Acció", gener 1917, p. 10. "Acció" de març de 1917, p. 9, - subratlla que, encara que s'haurien pogut continuar desenrotllant les sessions del Centre a l'ensens que les del Teatre Novetats, i això segurament no els hi faria cap mal, podria "semblar manca de consideració als elements que les han organitzades i que hi comprometen els seus cabals amb mires pura-

ment patriòtiques, i manca de respecte a l'estre gloriós --- d'Àngel Guimerà. Per això el Centre ple de fervor patriòtic, suspen la seva actuació per a dedicar tots els impulsos del seu cor al que estima tant com la seva pròpia vida: la glòria dels seus poetes preclars i el triomf del teatre nacional." Assenyalem, finalment, que el 17 de setembre de 1917, la Secció de Propaganda Autonomista va oferir un nou homenatge de gratitud a Ignasi Iglesias per la col.laboració prestada al Centre amb motiu de les vetllades de teatre català, mitjançant un "banquet", en el transcurs del qual hom oferí a Iglesias una "artística reproducció fotogràfica, enquadrada en luxós mar, d'una escena de La mare eterna, posada en el centre", i es pronunciarien parlaments d'Ignasi Iglesias, Fere Cava--llé i Josep Rocarol. V. "Acció" d'octubre de 1917, p. 6-7.

(507) "Acció" d'octubre de 1917, p. 6.

(508) "Acció", octubre 1917, p. 6. Segons aquest butlletí, els preus especials per abonaments a quatre sessions foren:

Llotges pati o primer pis sense entrades	37 pts.
Seients pati amb entrada	8
" primer pis amb entrada	6
" segon pis " "	4'60
" fixe segon pis amb entrada	3'45

L'entrada general, fora d'abonament, costaria 1'15 pts. , i al segon pis 0'50 pts.

"Acció" de novembre de 1917, p. 4, assenyalava que aquest -- mes el preu de l'abonament era el mateix que s'indicava al -- butlletí del mes anterior del mes anterior, amb una sola variant en el de les llotges que fóra de 48 pts., però per a sis entrades.

(509) V. "Acció" dels mesos de novembre de 1917, p. 4; desembre de 1917, p. 4; de gener de 1918, p. 4; de febrer de 1918, p. 4; de març de 1918, p. 5, d'abril de 1918, p. 4; de maig de 1918, p. 4-5, que a més refereix la dedicació que feu la primera -- actriu jove del teatre Romea, de la sessió del 3 de maig, al CADCI. En aquest darrer sentit assenyalem, també, la dedica--tòria de l'actriu Assumpció Casals a la vetllada teatral del 31 de gener de 1917 al Teatre Novetats, al CADCI. V. "Acció",

febrer 1917, p. 4.

Pel que fa a la cooperació del CADCI al teatre català, recordem la vetllada teatral organitzada durant les festes del XV aniversari, el 1 d'abril de 1918 (V. nota 302) i la del 9 de juny de 1918, que com hem vist a l'apartat anterior, havia de formar part de la Festa d'Infants i Flors (v. p. 322).

(510) V.p. 302, dins d'aquest capítol.

(511) V. p. 51 dins del capítol segon. "Acció", febrer 1917, p. 8.

(512) "Acció" de febrer de 1917, p.8-9, publicava cinc temes objectes del concurs. "Acció" del mes de març de 1917, p. 8-9, publicaria el cartell definitiu amb set temes. El primer tema comprenia els tres premis de poesia, dotats respectivament, - amb 50 pts. Pel Consell Directiu el dedicat a la pàtria; Flor natural el dedicat a l'amor, el guanyador del qual, havia de nomenar "la dama de la seva elecció que juntament amb els -- senyors que componen el jurat qualificador, formaran la presidència de la festa"; amb 50 pts., per la Secció de Propaganda el que feia referència a l'himne. Els altres sis premis estaven dotats, amb 50 pts., per una comissió de socis (prosa literària de tema lliure); amb 25 pts. per la Secció d'Educació i Instrucció, (recull de castellanismes i barbarismes); -- amb una "rica ploma estilogràfica", per la de Propaganda Autonomista (llengua catalana en el comerç); amb 50 pts. per la de Socors Mutus, (cooperativa de producció); amb 25 pts., per la d'Organització i Treball, (tema social); i amb una "moneda d'or de 25 pts. per la d'Esports i Excursions, (glosa de l'esport). El plaç d'admissió es cloïa el 30 d'abril de 1917.

Sols hi podien concórrer els socis del Centre, amb les condicions normals d'aquesta mena de premis, sense signar, amb lema i plica tancada.

V. també, "Acció" d'abril de 1917, p. 7, i "Acció" de maig de 1917, p. 5. Aquesta darrera donava la llista de composicions rebudes fins el 24 d'abril darrer, i entre els títols esmentem: L'abandó del Govern als problemes obrers; "lema": Les vagues. Himne dels Dependents del Comerç i de la Indústria; "lema": i Treballem !. Amor al Centre i als seus ---- ideals; "lema": Nostra vida. Estudi sobre la creació d'una cooperativa de producció; lema: X Y Z.

(513) Puig i Esteve, manifestaria que el certamen havia estat concebut en "entendre que podia constituir un inapreciable mitjà d'emulació entre nostres consocis", per estimular es "reveles sin les bones disposicions que endevinàvem hi havia entre -- nosaltres per al conreu de les lletres i l'estudi de les qüestions socials i econòmiques que més directament ens afecten com a homes de treball: i perquè especialment d'aquest estudi, en podia resultar una nova orientació, la implantació d'una actuació complementària beneficiosa per nostre cos social." Aquesta era la motivació, "no pas la prouja de la celebració d'una de tantes festes literàries que, si no són xorques del tot pels seus resultats, moltes voltes no tenen més objecte que omplir un nombre del programa d'una festa major". La coincidència de l'acte de repartiment amb les festes del XIV aniversari, "nostra festa major", "és sols un fet accidental, un fet extern, nosaltres perseguíem, i hem obtingut, molt més, - això és: el conreu de les virtuts que atresora nostre estatment i una contribució efectiva al ritme progressiu de nostra estimada entitat. Si el nostre únic objectiu hagués estat la celebració d'una festa, n'hi havia prou amb la fixació de temes de caràcter literari (...). Però el fet de la inclusió de temes de caràcter especulatiu i el circumscriure el concurs als socis del Centre, diuen molt clarament que nosaltres perseguíem no sols la fruïció d'unes hores de bellesa i delectació espiritual com és la celebració d'aquest acte, sinó a més, el bé ulterior de nostres consocis i el col·lectiu del Centre." "Acció", juliol 1917, p. 7.

(514) El jurat decidí de no adjudicar el premi i atorgar dos accèssits. El jurat, segons la memòria del mateix, reconeixia les dificultats per a una composició que servís de manera escaient com a himne del Centre, "a més que no podia deixar de pensar el jurat en el caràcter perdurable que s'atorgava a aquesta composició a l'adjudicar-li el premi. Tot això va posar el jurat en situació difícil, lluitant entre el temor de no encertar en absolut i el de no ser prou just deixant sense premi a alguna de les poesies d'indiscutible valor relatiu." D'aquí la seva decisió. V. "Acció", juliol 1917, p. 8.

(515) Pel que fa al premi de tema social, el jurat manifestava que

havia d'ésser "un xic sever i ha de deplorar que els autors no hagin embestit la qüestió des del punt d'ovir d'un dependent de comerç. La majoria s'han posat a analitzar fets que afecten a uns altres estaments molt més directament que al -- nostre, i això ha fet que, trobant-se mal situats, la seva crítica ha estat mancada de certa ponderació. Una, no obstant, se'n ha presentat que no té els defectes que hem assenyalat i que tracta amb justesa un assumpte de tant interès com és la qüestió dels salaris, i per això se'n va endur de seguida -- aquestes preferències del jurat, que li va adjudicar el premi (...), titulada El salari mínim, lema Els estaments són considerats en la societat segons la valua que donen als seus serveis."- "Acció", juliol 1917, p. 9.

- (516) "Acció", juliol 1917, p. 9. Pel que fa a la resta de premis, segons la memòria del jurat, extreta d'aquest butlletí darrer, comentava els treballs presentats al premi de prosa literària, indicant-ne la "traça ben remarcable per al cultiu de l'idioma", però a l'ensem, "hem pogut notar certes influències que estrefen la concisió i claredat que han de ser les primeres virtuts de nostra literatura si volem que respongui a nostres característiques racials". El treball guanyador, Aposta, segons el jurat "fugí potser en absolut d'aquells defectes". El premi de Socors Mutus es donaria al treball Estudi sobre la creació d'una cooperativa de producció i un accésit al titulat Cooperatives.
- (517) Per a la recensió general de l'acte, v. "Acció", juny 1917, p. 13; "Acció" juliol 1917, p. 7-10 que, a més a més, publica el poema guanyador de la Flor Natural, Hores d'amor de Casimir Aregall i Masip. "El Poble Català", 19 de maig de 1917; "Acció" d'agost de 1917, p. 8, conté el poema guanyador del premi a una composició patriòtica, La Pàtria gran de Pere Zagoza i Alemany. L'acte, malgrat el desig de Puig de fugir d'una festa literària més, no deixava de tenir el seu aire joc floralesc amb la seva flor natural i l'elecció de regna de la festa...
- (518) "El Poble Català", 19 de maig de 1917.

- (519) V. el capítol anterior p. 112 .
- (520) Ha mort Puig i Esteve.- "La Veu de Catalunya" del 11 de gener de 1931. Aquest diari cita la col.laboració de Puig i Esteve a l'Assemblea, dins del seu procés d'atansament a la Lliga: "Aquest desengany -l'incident de la col.locació de la primera pedra del monument a Pi i Margall- l'acostà insensiblement a la Lliga Regionalista i durant els dies de l'Assemblea de Parlamentaris de juliol de 1917 prestà serveis..."
- (521) "Acció", agost 1917, p. 1.
- (522) Recordem, per un altre costat, com un cenetista, Manuel Buenacasa, al seu llibre El movimiento obrero español. Historia y crítica. 1886-1926, p. 60, subratlla el suport popular a l'Assemblea de Parlamentaris: "(...) el pueblo de Barcelona en masa se lanzó a la calle en actitud tranquila y serena, pero dispuesto a defender a los políticos contra cualquier atropello". V. també, LLADONOSA, M.- op. cit., -. 38.
- (523) "Acció", agost 1917, p. 1.
- (524) V. el proper apartat Les campanyes de reivindicació social del Centre, p. 329 - 340 . La Secció d'Educació i Instrucció, per un altre costat, en donar compte del pla d'ensenyament - per al curs 1917-1918, subratllava al butlletí "Acció" del primer de setembre de 1917, p. 3: "En aquests moments de desvetllament de la nostra Pàtria, el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria creurà haver complert amb el seu deure de ciutadania, si aconsegueix que tots els seus socis sentin l'obligació de perfeccionament que com deure de Pàtria té el nostre estament i s'imposa l'estudi com - obligació necessària per a esdevenir ciutadans i comerciants aptes (...) amb la disciplina social necessària per a aconseguir la prosperitat material de la nostra Pàtria."
- (525) La comunicació fou adreçada a la Diputació "pel tristíssim estat de salut en què es troba tan insigne patriota, fent --vots perquè es restableixi el seu organisme, i pugui merèixer encara, més grat de la Pàtria".- "Acció", d'agost de 1917, p. 2.
- (526) "El Poble Català", 5 d'agost de 1917. El CADCI hi assistiria al costat d'altres centres com l'Associació de la Dependència

Mercantil, i d'un conegut adversari dels dependents, la Unió Gremial. La Unió Professional de Dependents i Empleats de Comerç també faria constar el seu dol. V. "El Poble Català" del 4 d'agost de 1917.

(527) "El Poble Català", 22 de juny de 1917.

(528) "Acció" de juliol de 1917, p. 10, indicava que la Secció de Propaganda Autonomista volia organitzar aquesta vetllada -- "fent-se ressò del sentiment que ha produït la mort de tan -- memorable lluitador catalanista i il·lustre metge". "Acció", d'agost de 1917, p. 7, informava de la suspensió governativa. "Acció" de setembre de 1917; p. 16 informava també que la -- Secció de Propaganda citada, estudiava la manera d'editar -- "uns preceptes higiènics que foren fets pel Dr. Martí i Julià, dedicats al Centre". Finalment assenyaalem que, entre els diversos articles dedicats al finat, per "El Poble Català" del 26 de juny de 1917, alguns són de membres de la Unió Catalana -- nista o de les seves publicacions, socis actuals o anteriors també del CADCI, com La mort del mestre de J. Roderigas i Calmell, La mort del Dr. Martí i Julià de Francesc Rosell, L'hora de les grans justícies de Manuel Juliachs, Un somniador de Francesc Casals i Vidal, i L'amic i el mestre de Manuel Alcàntara i Gusart.

(529) "Acció", setembre 1917, p. 16, donava compte d'aquest projecte, que se celebraria "tan aviat les circumstàncies ens ho permetin".

(530) "Acció" de maig de 1918, p. 5, indicava la celebració definitiva "aquest mes" de la vetllada dedicada a Martí i Julià, -- Prat de la Riba i Maragall -- citats per a aquest ordre a "Acció" --, amb la intervenció de Folguera i Duran que parlaria sobre el doctor Martí, Pere Coromines que ho faria sobre Maragall, i Martí Esteve sobre Prat de la Riba. A l'acte hom repartiria aquells "preceptes d'higiene" de Martí i Julià, dedicats al Centre, citats a la nota 528. "Acció", de juny de 1918, p. 4, en comunicava l'aplaçament "per una coincidència extraordinària". "Acció", octubre de 1918, recensionava la vetllada esmentada, la qual, tanmateix, se celebraria dedicada a Martí i Prat, però no a Maragall, sense que en sapiguem les raons.

- (531) "Acció" d'octubre de 1917, p. 1, comunicava l'acord del Consell Directiu de col·locar els quadres de Martí i Julià i de Prat de la Riba, delegant-ne "el comès" a la Secció de Propaganda Autonomista. "Acció" de febrer de 1918 p. 1, comunicava també la decisió que "darrerament" havia pres el Consell Directiu de fer el mateix amb Joan Maragall, delegant per la mateixa tasca a la Secció de Propaganda. "Acció" d'abril de 1918, p. 4-5 comunicava que aquesta secció tenia ja els quadres a punt.
- (532) "Acció", octubre 1918, p. 5.
- (533) "Amb l'intent de celebrar una vetllada commemorativa" de Rizal, la Secció de Propaganda s'adreça a l'Orfeó Català de Manila perquè "se servís enviar-nos un retrat de gran tamany (...) a fi de "presidir la vetllada", manifesta "Acció", de gener de 1916, 7. I afegeix que, en mostrar els catalans de l'Orfeó la lletra rebuda al diari filipí "La Vanguardia", -- aquesta publicà un article titulat Cataluña por nuestro héroe, "sacolat de paraules carinyoses pel nostre Centre, que aital acte projectava i contenint la traducció literal de la nostra lletra adreçada a l'Orfeó. Llegida aquesta en el susdit diari, pel director de la Librería Filatélica d'allí, ens feu la deferència cit senyor d'oferir-nos, per mitjà de l'Orfeó, tres magnífics retrats del doctor Rizal que obren ja en nostre poder."
- L'acte d'homenatge es realitzà el 29 de desembre de 1918. V. el capítol proper, p. 437.
- (534) Hi actuaren el Cor Infantil Mossèn Cinto i el titellaire Juli Pi amb "el seu teatret Putxinellis IV gats". V. "Acció", maig 1916, p. 6; "El Poble Català", 29 d'abril de 1916.
- (535) "Acció" de juny de 1917, p. 13. Segons aquest butlletí, la -- vetllada s'organitzà "per tal de cooperar al moviment que es produïa a Barcelona amb motiu de l'homenatge al gloriós repúblic, jurisconsult i literat i eximí patrici Francesc Pi i -- Margall". La vetllada fóra pública, "acoplant valuosos elements de diferents partits", amb la intervenció de Bastardas, Jesús Pinilla, Lluís Massot i Miquel Guinart, i l'absència per "indisposició" de Sunyol. "Una nombrosa concurrència testimonià

amb sa presència el respecte i veneració que es té als homes de bona voluntat, que, com en Pi i Margall, dediquen ses -- energies i sa intel·ligència a l'estudi de la vida i ressorgi_{ment} dels pobles per mitjà de la purificació de sos organismes governamentals".

- (536) El 29 d'abril se celebrà la diada dedicada a Pi. Hom col·locaria una corona de flors al lloc "on s'aixecà la seva casa natal", es desfilaria en manifestació per davant del seu -- bust i es faria una "Kermese al Turó Park" amb concert de -- cors de Clavé, sardanes, música, venda de records, focs d'artifici, etc. Pel que fa a l'acte de col·locació de la corona i desfilada, una representació del CADCI, figurava a la comitativa presidencial. V. "El Poble Català" dels dies 27, 28 i 30 d'abril de 1917. El d'aquest darrer, indicava que la representació del CADCI, formada per Puig i Esteve, Pons i --- Ferreras, i Gas i Socias, "ens prega que fem constar que no va assistir a la manifestació la bandera de dit Centre per -- evitar que es desenrotllessin incidents com els que varen -- ocórrer quan la col·locació de la primera pedra al monument de Pi i Margall".
- (537) "El Poble Català", 21 de febrer de 1918; "Acció", febrer 1918, p. 5; "Acció" de març de 1918, p. 5.
- (538) "Acció", febrer 1918, p.5; "Acció", març 1918, p. 5; "Acció" d'abril de 1918, p. 4. Aquest acte, programat per a mitjans de febrer, es feu el 10 de març.
- (539) "Acció", juny 1918, p. 4; "Acció", juliol 1918, p. 4. Hi assistirien representacions de la Mancomunitat, Diputació i -- Ajuntament de Barcelona.
- (540) Pel que fa als diversos concerts, esmentem el del 17 d'octubre de 1915, a cura de la Schola Orpheonica ("Acció", octubre 1915, p. 6 i "Acció" novembre 1915, p. 5); el del 31 d'octubre de 1915 amb composicions de Mendelshon, Bach, Wietawski, --- Beethoven i Hauser a violí i piano ("Acció" de novembre de -- 1915, p. 6, i de desembre de 1916, p. 5), el del 12 de gener de 1916 amb composicions de Haendel, Mascagni, Mendelshon, -- Saint-Saëns, Puccini, Ponchielli, Beethoven ("Acció", gener 1916, p. 7); el del 3 de març a cura de l'Orfeó Gracienc, "de-

dicat als excursionistes de la Caravana Basca", i el del 19 de març de 1916 a cura de l'Acadèmia de Música de la Casa de la Caritat, amb composicions de Tavàn, Kuhlau, Wagner, Verdi, Gregh, Costa-Nogueras, Beethoven, Mozart, Garcia Robles i Guiteras ("Acció" de març de 1916, p. 8; "Acció" d'abril de 1916, p. 6; "El Poble Català" del 22 de març de 1916); el del 12 de novembre de 1916 amb composicions de Schumann; Rimsky Korsakof, Fritz, Albió, Granados, Vidiella, Albéniz, Schubert, Chopin, Santos i Mozart ("Acció", novembre 1916, p. 6; "Acció", desembre 1916, p. 6); el del 18 de novembre de 1917, a cura de l'Orfeó Infantil Mossèn Cinto ("Acció", novembre 1917, p. 5); el del 8 de desembre de 1917, a cura de l'Orfeó de Sants ("Acció", desembre de 1917, p. 4; "Acció" de gener de 1918, p. 4; "El Poble Català" del 8 de desembre de 1917); el del 1 de gener de 1918, a cura del violinista Màrius Mateo ("Acció", febrer 1918, p. 4, i "Acció" d'agost de 1918, p. 5, que dóna el resultat econòmic d'aquest recital: 13'98 pts. de benefici); i el recital d'àries per la soprà Carme Font, acompanyada al piano per Josep Altamira, el 28 d'abril de 1918 -- ("Acció", maig 1918, p. 5). Hom assajaria també, per una altra banda, de constituir al si de la Secció de Propaganda Autonomista, una Agrupació Musical. V. "Acció" de juliol de 1915, p. 8; -- "Acció" de setembre de 1915, p. 15; "Acció", octubre 1915, p. 6; "Acció", novembre 1915, p. 6; "Acció", desembre 1915, p. 6; i -- "Acció" gener de 1916, p. 7, en la que es convocava a una reunió, pel 12 de gener, a tots els que s'hi havien inscrit, que coneguessin "l'execució d'algun instrument", per a "tractar de la seva constitució i donar-li forma estatutària". Després, "Acció" -- deixà de publicar cap nova sobre aquest projecte, pel que suposem que probablement en el mateix dia 12 de gener es decidí de no -- portar la idea a terme, segurament per falta d'adhesions suficients, si tenim en compte que el butlletí esmentat de novembre de 1915, p. 7, subratllava que aquestes arribaven un "xic lentament".

- (541) Pel que fa a les audicions de sardanes, hom en dóna notícia a -- "Acció" dels mesos de maig (p. 8), setembre (p. 15) i octubre (p. 6) de 1915; de febrer (p. 7), març (p. 8), maig (p. 6) i novembre (p. 6) de 1916; de març (p. 10), juny (p. 13), i octubre (p. 7) de 1917; i de gener (p. 4), febrer (p. 4), març (p. 5), abril (p. 4 i 5), maig

(p.5), juny (p.4) i juliol (p.4) de 1918. El dia 24 de juliol de 1918, per un altre costat, començava un curs d'ensenyament de -- sardanes. V. "Acció" dels mesos de juliol de 1918, p. 4, i d'a-- gost de 1918, p. 5.

- (542) La Secció de Propaganda Autonomista, cooperaria amb un premi a un concurs fotogràfic obert entre els socis del CADCI per la --- Secció d'Esports i Excursions en el curs 1914-1915. V. GUINART I CASTELLA, M.- Memòria cit.- "Revista Anyal" 1915, p. 230. En un altre ordre de coses, el 3 de febrer de 1918, s'inaugurava a - la sala de conferències del Centre una exposició d'escultures, - organitzada pel setmanari "En Patufet" ("Acció", febrer 1918, -- p. 5).

Altres cops hom rebia visites de persones, grups o entitats di- verses i la Secció de Propaganda les acollia, alhora que quan es tractava de corals o orfeons, s'oferien algunes composicions. Esmentem, per exemple, la visita de la Cobla Peps de Figueres, - el Cor Germanor Empordanesa i els Xiquets de Valls, el 23 de maig del 1915, tot aprofitant la seva estada a Barcelona per a parti- cipar a la primera Festa d'Infants i Flors, i que en el curs de la recepció que el Centre els hi organitzava, interpretarien els primers algunes sardanes ("Acció" de juliol de 1915, p. 8. "El Poble Català", 21 de maig de 1915 que anuncia la recepció); la del Cor Infantil Mosen Cinto el 14 d'abril de 1917 ("El Poble Ca- talà", 14 d'abril de 1917); la dels valencianistes, el maig de - 1917 ("Acció", juny 1917, p. 13); la de l'Orfeó Nova Tàrrrega el maig de 1917, la recepció del qual va donar lloc a un concert, -- "el dilluns de Pasqua al matí", amb un parlament de salutació de Puig i Esteve i un de contesta del director de l'Orfeó Josep --- Güell ("Acció" de juny de 1917, p. 14.

Igualment, nombrosos cops el CADCI rebia comunicacions d'entitats culturals o nacionalistes, donant compte d'actes o iniciatives i convidant el Centre a participar-hi o a assistir-hi. V. "Acció" dels mesos de juliol de 1915, p. 8; d'agost de 1915, p. 7; de se- tembre de 1915, p. 15; d'octubre de 1915, p. 5-6.

- (543) Pel que fa a les conferències del curs 1914-1915, V. la Memòria citada de Miquel Guinart, a la "Revista Anyal" de 1915, p. 226-227. La conferència de Joaquim Termes, el 26 de setembre de 1914, es desenrotllà sobre el tema "Catalunya a Amèrica". V. "El Poble Ca- talà" del 24 de setembre de 1914; "El Poble Català" del 26 de se-

tembre de 1914, que subratlla que la conferència ha despertat - gran interès; "Acció", octubre 1914, p. 7.

V. també, "Renaixement", 1 d'octubre 1914, p.516.

- (544) Rovira i Virgili pronuncià dues conferències, bàsicament sobre el mateix tema, cosa per la qual es podrien englobar en una. La primera, el 17 d'octubre de 1914, parlà sobre "Necessitat que - tot nacionalisme tingui una política internacional", conferència que fou precedida per un parlament del secretari de la Secció de Propaganda Autonomista sobre els projectes de la mateixa; la se gona, feta el 31 d'octubre de 1914, versà sobre "Posició de Catalunya davant del problema europeu". Els primers paràrrafs de la primera de les conferències dites, -- l'hem esmentat a la p.336, en aquest capítol mateix. V.el text complet de les dues xerrades de Rovira a la "Revista Anyal" 1915, p. 148-165. V. també, "Revista Anyal" 1915, p. 262-263; "Acció", novembre 1914, p. 6; i "Acció", desembre 1914, p. 7.
- (545) V. p.351 .
- (546) El 21 de novembre de 1914, sobre el tema "Barcelona cent cinquanta anys enrera. "Acció", desembre de 1914, p. 7. V. també, "El - Poble Català" del 25 de novembre de 1914.
- (547) El 23 de novembre de 1914, s'inaugurava al Centre, organitzada per la Secció de Propaganda Autonomista, un cicle de conferèn--cies sota el títol genèric "Fets sobressortints de la història de Catalunya". Daniel Girona i Llagostera, vice-president de la Unió Catalanista, donava la primera el 28 de novembre, sobre "El compromís de Casp" i el 12 de desembre de 1915, pronunciava la segona part d'aquesta. V. "Acció", gener 1915, p.5-6; "El Poble Català" dels dies 4 i 16 de desembre de 1914; "Renaixement" del 3 de desembre de 1914, p. 622-623, i del 24 de desembre de 1914, p. 663-664.
- (548) El 5 de desembre de 1914, "el nostre consoci Grant i Sala", parlaria sobre "el cooperatisme com ideal" i "La cooperativa Mutual Catalana", primer acte de propaganda d'aquesta darrera cooperativa. V. "Acció", desembre 1914, p. 7; "Acció", gener 1915, p.5-6. Segons aquest darrer butlletí, Grant i Sala "també feu veure la importància que el mateix -el cooperativisme- té per a l'assoliment de les nostres reivindicacions nacionalistes, podent arri-

- bar a ser aquí el cooperatisme, ben conreat, la vaca de llet del catalanisme, com és diu a Bèlgica que ho és del socialisme".
- (549) El 21 de gener de 1915, sobre la significació i orientacions -- del Comité d'Afirmació Catalana. "Acció", febrer 1915, p. 4.
- (550) El 23 de gener de 1915, sobre "La diplomàcia catalana en el segle XV". "Acció", febrer 1915, p. 5.
- (551) V. aquest capítol, p. 352 .
- (551 bis) L'escriptor valencià Daniel Martínez Ferrando, parlaria el 26 de març de 1915, sobre "Anglaterra davant la guerra". "Re--vista Anyal" 1915, p. 264-265.
- (552) V.p. 352 dins d'aquest capítol.
- (553) V. la nota 141 d'aquest capítol.
- (554) El 6 de novembre de 1915 sobre "Procés històric de la Barcelona actual". "Acció", novembre 1915, p. 6; "Acció", desembre 1915, p. 6; "El Poble Català" del 15 de novembre de 1915.
- (555) El 4 de gener de 1916. López Picó hi donà una lectura de poe--mes inèdits seus. "Acció", febrer, 1916, p. 7.
- (556) El 18 de maig de 1916, sobre l'escultor català Juli Antonio. La conferència fou feta sota el patronatge del Consell Directiu. "Acció" de juny 1916, p. 3.
- (557) El 10 de juliol de 1915, sobre el tema Catalunya i València, na--ció", en la qual aquest escriptor valencià afirmaria "l'existèn--cia de la gran nacionalitat catalana", configurada pels Països Catalans, centrant-se en subratllar la unitat entre el País Va--lencià i Catalunya, manifestant que "València forma part inte--grant de la Nació Catalana". V. "Renaixement", 18 de juliol de 1915, p. 369-372; "La Nació", 10 de juliol de 1915, p. 7; "El Poble Català" del 10 i del 13 de juliol de 1915; i "Acció" -- d'agost de 1915, p. 7.
- (558) El 30 de desembre de 1916, sobre la Universitat i els dependents autonomistes, organitzada per la Secció Permanent d'Organització i Treball. Al proper apartat ens hi referirem (v. la p. 406 -) "Acció". 1917, p. 9.
- (559) El 2 de març de 1917 sobre l'obra cultural de la Diputació de

Barcelona i de la Mancomunitat de Catalunya, organitzada per la Secció d'Educació i Instrucció. "Acció", d'abril de 1917, p.3
V. l'apartat Les altres seccions entre 1914-1918, p. 416 .

- (560) A part de les conferències esmentades en d'altres apartats o que citarem en parlar de l'actuació social del Centre i de la tasca de les altres seccions, esmentem aquí el projecte de la Secció de Propaganda Autonomista, d'organitzar una tanda de conferències, a cura del "distingit i culte propagandista" Andreu Nin, el "publicista eminent i diputat a Corts" Marcel·lí Domingo, i "l'intelligent director de l'Escola Sant Jordi" F. Flos i Calcal, els quals "han acceptat un torn en la nova tanda de conferències que anem a emprendre", segons el butlletí "Acció" de gener de 1916, p. 7, de les quals, però, no se'n tornaria a parlar en els números següents d'aquest capítol.
- (561) V. més amunt, p. 212-214 .
- (562) "El Poble Català", 29 de maig de 1915. El CADCI, segons aquest diari, "ha enviat el següent telegrama: Alcalde Vilafranca del Penedès.- Centre Autonomista de Dependents protesta inqualificable ultratge bandera pàtria. Autoritats que així obreu deixeu d'ésser representants nostre poble. No sou més que servidors -- enemics de Catalunya." Puig i Esteve el signava.
- (563) "Acció", setembre 1915, p. 3.
- (564) "Acció", juliol 1916, p. 1.
- (565) Segons "El Poble de Catalunya" del 23 d'agost de 1916, "Tot -- just es tingué esment dels extractes del desgraciat discurs del diputat per Sabadell, senyor Salas Anton, pronunciat en hores - d'expectació i salutació dels homes polítics de Catalunya en el Parlament de l'Estat Espanyol, els elements que formen part de la Secció política del CADCI, cursaren un telegrama concebut en aquests termes: Salas Anton, Congrés, Madrid.- Enterats vostres desitjos visitar Centre de Dependents, esperem rebre-us com mereixeu. En Salas Anton, republicà d'època torquemadiana, rebé - aquest telegrama, el guardà curosament, i després d'haver reflexionat amb esperit casuístic sobre les intencions possibles contingudes en aquelles reverencioses paraules, acabà decidint-se per encausar als firmants del mateix, fonamentant-se en què se'l volia coaccionar en el lliure exercici del seu càrrec."

V. també l'article El procedir d'un diputat democrata progressiu, obrerista, socialista, federal, a "La Veu de Catalunya" - del 23 d'agost de 1916, títol que deixa prou clar el partit que en volia treure del fet aquest diari. "El Poble Català" del 26 d'agost de 1916, en un altre article, titulat Salas i Anton, -- Joan Calvi, també per la seva banda, aprofitaria l'avinantesa - per a criticar el Partit Republicà Català i el republicanisme - supeditat a Madrid o a posicions centralistes, bé que en un estil confús, malgrat que el diari reconegués que Salas era un diputat republicà independent; encara que les seves posicions en presentar-se a diputat havien estat federalistes o filofederalistes. Tanmateix, segons "El Poble Català" i "La Veu de Catalunya", abans citada, "Salas i Anton feia -al Congrés- el parlament més negador del federalisme i més antinòmic que hom pogués fer als principis autonomistes del pensament més poc centrista." Una "nova inesperada", però, "ha fet que revisqués el -- ressentiment polític envers un home qui, en altres era verbàlid per les humanes lliberacions (...). Ens referim a l'acte de denúncia, davant el Suprem, (...) per en Salas Anton, contra el telegrama d'uns quants joves patriotes socis del CACCI (...)." I, al final, manifestava que Salas Anton era germanòfil i que - el Partit Republicà Català, "si posseís el concepte de la responsabilitat" li "retindria l'acció desencertada".

Salas Anton, per la seva banda, replicaria amb un escrit adreçat a "El Diluvio", manifestant que "si se instruyen diligencias judiciales, no es a instancia mia. La causa se sigue de -- oficio. Citado por el juzgado, toméme declaración en Madrid, sin que en mi declaración delatara a nadie y sin que aportara a las diligencias ni uno solo de los innumerables telegramas, telefonemas y cartas que recibí. Tampoco es cierto (...) que en -- ninguna ocasión haya yo mostrado deseos de visitar el Centre -- Autonomista de Dependents: y, no siendo esto cierto, no creo -- pueda tampoco serlo el que sus socios me telegrafiaron manifestándome que, si les visitaba, me recibirían como me merecía." I acabava: " A lo que veo, todavía merecen castigo quienes, rebeldes a todo dogma y fervientes practicantes de la libertad de pensar, persisten en ser fieles al dictado de sus conciencias. ¡Triste sino el de los que, en sentido progresivo, se ocupan de la cosa pública en nuestra patria!"- "El Diluvio", 26 d'agost

de 1916. "El Poble Català", del 27 d'agost de 1916.

Puig i Esteve, per la seva banda, contestaria a Salas Anton, en una lletra oberta a "El Diluvio", publicada en aquest diari el 28 d'agost de 1916, en la qual li recordava com sí havia manifestat el desig de visitar el CADCCI: "Faci memòria el senyor Salas Anton. Era en els dies en què a Sabadell es feia propaganda de la seva candidatura (...), el senyor Salas no era més que -- candidat a diputat per Sabadell. El senyor Salas Anton viatjava en tren des d'aquella ciutat a Barcelona amb persones de sa amistat. Una d'elles, una de les que més va treballar per triomf del senyor Salas Anton, fabricant acreditadíssim de Sabadell, - íntim amic meu, absolutament incapaç de dir una cosa per una -- altra. En el transcurs de la conversa, aquesta va recaure en ma humil persona i de seguida, naturalment, en el Centre i en sa importància, El senyor Salas Anton manifestà sa admiració per la Institució afegint que li agradaria visitar-la i que si no ho havia fet era per no tenir-hi cap persona coneguda. El meu amic, llavors també amic del senyor Salas i entusiasta participant seu, li va oferir presentar-lo al Consell directiu del Centre, el que va ésser acceptat pel senyor Salas Anton. El meu -- amic, en trobar-nos un dia, em va comunicar els desitjos del diputat per Sabadell, i jo li vaig contestar, naturalment que si anava al Centre seria rebut amb molt de gust. Si el senyor Salas Anton ho necessita, li diré la persona de que es tracta, i aquesta que ha fet de la formalitat una virtut, li farà memòria de tot lo relatat, història certa de lo succeït, i lo que va motivar el telefonema que estimadíssims companys meus li afegiren arran del desgraciadíssim debut seu en el Congrés. ¿Per què ho desmenteix, això el senyor Salas Anton? ¿És que no se'n recorda o és que vol perjudicar encara més als encartats negant un fet cert que va servir de base i és la justificació honradíssima de la conducta dels meus amics?" V. també, "El Poble Català" del 28 d'agost de 1916; i "La Veu de Catalunya" del 28 --- d'agost de 1916. Amb tot, la causa de la que aquí es parla no arribà a formalitzar-se, i cap nova n'aparegué més endavant.

- (566) "Acció" de juliol de 1917, p. 13, expressa la protesta del Gremi de Viatjants, "amb tota l'energia contra les grolleries -- parlades en un teatre de Màlaga (...) insultant grollerament -

nostra parla catalana". El gremi, pregava que els "quatre o -- cinc viatjants que allí estaven presents, (...) se serveixin -- passar per aquesta secretaria (...) per a donar-nos dades d'aquell fet, ja que nosaltres, al tenir-les estem disposats a no parar fins a donar un fort escarment a l'autor de l'estúpida -- grolleria". El mateix gremi, a "Acció" de maig de 1918, p. 6, indicaria que el Gremi de Viatjants i Corredors no havia "pres part oficial absolutament en cap de les sorolloses protestes ocorregudes al Teatre Eldorado, les nits que hi treballava --- l'Argentinita, i de quins fets en foren la causa el que l'esmentada artista va dir en un teatre de Màlaga referent als catalans, i dels quals ja protestàrem enèrgicament quan en vam ésser sabedors el mes de maig últim. Fem aquesta aclaració -- pel sol fet d'haver-nos dirigit l'artista una carta i haver -- vingut a donar explicacions al nostre Gremi, i així evitem que es donin torçudes i falses interpretacions." El primer subratllat és nostre.

El 29 de juliol de 1917, la Junta ordinària d'aquest mateix gremi, adreçava un escrit de protesta a tots els diaris de Barcelona i de Madrid, al mateix temps que ho comunicava a la "Asociación de Viajantes de Comercio y de la Industria" i al "Centro de Viajantes" de Madrid "per a què secundin tal justificada protesta", a part de la protesta de diversos viatjants, "que estaven a Ripoll, van adreçar a "ABC", a causa de l'article, -- publicat el 24 de juliol de 1917, titulat La tragedia del catalán, signat per Julio Camba, "ple de grolleries contra Catalunya i la nostra parla", a part de referir-se als viatjants catalans amb aquests termes: "Si los viajeros catalanes han -- vendido en las otras provincias españolas tantos paños de Sabadell y Tarrasa, no ha sido, seguramente, por sugestión oratoria: hay quien lo atribuye a los aranceles". V. el text de la lletra del Gremi de Viatjants i Corredors del CADCI a "El Possible Català" del 4 d'agost de 1917. També, a "el Diluvio" del 3 d'agost de 1917. La lletra a l'"ABC", còpia de la qual s'adreça a la premsa, portava el títol Para ABC; el Gremi, "compuesto de más de mil socios", hi feia constar "nuestra más enérgica protesta" per l'article del diari monàrquic madrileny, al qual qualificava de "despreciable", tot donant compte de les -- protestes que havia desvetllat a Catalunya i entre els viat--

jants al.ludits. L'escrit comunicava al director de "ABC", que s'adregava a tots els diaris de Barcelona i Madrid aquesta protesta, "para que sepa en Cataluña y España entera quienes son los insensatos que van sembrando odios y cuan justa es nuestra protesta en defensa de nuestra amada Cataluña y su lengua, contra los que tan groseramente la ultrajan". La lletra manifestava que ja estaven els catalans acostumats a "oir sandeces y calumnias de gente inculta", i que aquestes no causaven cap ferida; "solo nos producen una honda repugnancia y desprecio sin límites, al par que tristeza al ver el afán de cierta prensa, de ciertas plumas, de distinguirse con medios tan perversos y de -- tanta vulgaridad". "Los catalanes amamos todos al resto de españoles -afegia hom- y si no otra prueba pudiéramos ofrecer, lo seria la entrada continua de hermanos de todas las regiones españolas en esta Cataluña tan vilipendiada de lejos, pero tan -- buena cuanco en ella se viva", i acabava manifestant que l'articulista "lo que ha clavado es su pluma en el ridículo más -- grande y su nombre en el total descrédito para quien no lo conocía o le conocía poco. Y con él, el diario "ABC"."

El mateix Gremi, igualment, a "Acció" de maig de 1918, p. 6; -- protestaria "amb tota l'energia que en som capaços" contra el cap de telègrafs de Berga, del que donava el nom, per negar-se a cursar un telegrama en català "de la manera més arbitraria -- i contra tot dret i justícia. "Consti que no pararem -afegia hom- fins que se li doni el seu merescut al senyor de Bonilla" (nom del telegrafista en qüestió).

Al mateix butlletí, p. 5, la Secció de Propaganda Autonomista se solidaritava amb l'anterior protesta, assenyalant que "ha --- contribuït en tot ço que li ha estat possible per a la vindicació d'un dret malmés".

- (567) Però, "havent els causants -de la protesta que preparava la -- Secció de Propaganda- desistit de son descabellat propòsit, la protesta no fou portada a efecte, però, amb tot, no es volgué desperdiciar l'ocasió de dirigir-se a l'il.lustre President de la Mancomunitat, testimoniant-li aquesta Secció estar disposada a eixir en tot moment en defensa de nostre preuadíssim Verb", assenyalava la Secció Permanent de Propaganda Autonomista, a -- "Acció" d'agost de 1918, p. 5.

- (568) Casajoana fou el representant de la Secció de Propaganda a la reunió que es feu a la Lliga Regionalista amb aquell objecte, en el curs 1914-1915. V. GUINART I CASTELLA, M.- Memòria cit.- "Revista Anyal" 1915, p. 229.
- (569) GUINART I CASTELLA, M.- Memòria cit.- "Revista Anyal" 1915, p. 230.
- (570) "Acció" de novembre de 1916, p. 1, indicava que "per no haver rebut a temps el convit, no fou possible a aquest Consell (directiu) designar una representació" que hi assistís, pel que - solament va poder comunicar l'adhesió del Centre als organitzadors.
- (571) "Acció", juliol 1915, p. 8.
- (572) "Acció", agost 1915, p. 3.
- (573) Recordi's la nota 557 d'aquest capítol. Assenyalem també la visita d'un grup de valencianistes al CADCI el maig de 1917 -- ("Acció", de juny de 1917, p. 13), V., igualment, la nota 582 d'aquest capítol.
- (574) "Acció", abril 1916, p. 2.
- (575) "El Foble Català", 3 de maig de 1916. "Acció", juny 1916, p.3.
- (576) V. "Acció", agost 1916, p. 8; "Acció", setembre 1916, p. 15; i "Acció", desembre 1916, p. 5.
- (577) "Acció", octubre 1916, p. 10. El premi fou ofert per al tema: "La caiguda de Balaguer".
- (578) V. el segon capítol p.59 i el tercer, p.132-133.
- (579) "Acció", de març de 1917, p. 1. Sobre la intervenció de Rafael Pons, "Acció" de maig de 1920, p.2. assenyala: "Ben sabut de tots és que (Rafael Pons) entrà a formar part de l'activitat del Centre en 1908 amb motiu de celebrar un Concurs Lexicogràfic, iniciat per ell, i del qual en fou l'ànima portant el pes de la feixuga i laboriosa tasca en la que assolí un important èxit fins a la formació d'un Vocabulari de les Indústries tèxtils amb prop més d'unes 1.500 paraules tècniques, el qual ha anat perfeccionant i enriquint fins a unes 2.000. Aquesta primera obra ha sigut tinguda en gran estima per l'Institut d'estudis Catalans ja que aportà materials de valor immens a la catalogació de la Dialectologia Catalana publicada per les Ofici-

nes del Diccionari General de la Llengua Catalana." Recordi's el capítol segon, p. 59 , i el tercer, p. 132-133 .V. també PONS I FERRERAS, R.- El vocabulari català de les indústries textils.- "Butlletí Escolar de les Escoles Mercantils Catalanes" 1 d'abril de 1917, p. 68-70.

- (580) Ja hem assenyalat més amunt (V.p. 352 , com la Secció de Propaganda Autonomista recomanava als socis la seva cooperació al Foment del Teatre Català i a d'altres institucions com l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, l'Associació Catalana de Beneficència i la Cooperativa Mutual Catalana (V. nota 480); a la primera, el Centre la subvencionava feia alguns anys, a la segona, el 1915 la Secció de Propaganda Autonomista, acordava destinar-li "12 pts. anyals en concepte de protectora de la mateixa". V. "Acció", febrer 1915, p. 6. Aquesta darrera secció, per un altre costat col.laboraria de diverses formes amb les dues primeres institucions esmentades, amb els beneficis de la festa d'infants i flors ja citada a l'apartat anterior, amb els guanys o sobrants d'altres actes o festes com hem vist alguns cops, amb la venda de postals editades per l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana ("Acció", març 1917, p. 7). V. també, "Acció" -- juny 1915, p. 17; "Acció", setembre 1915, p. 3; "Acció" de novembre de 1916, p. 6; "Acció", novembre 1917, p. 5; "Acció", gener de 1918, p. 4; "Acció", d'abril de 1918, p. 4; totes les quals reprodueixen la crida perquè els socis cooperin a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana i a l'Associació Catalana de Beneficència. Per a la cooperació amb aquestes dues entitats, V. -- GUINART I CASTELLA, M.- Memòria cit.- "Revista Anyal" 1915, p. 230.

- (581) Així, "Acció" de setembre de 1914, p. 11-12, comunicava que restaven tancades definitivament les subscripcions obertes per contribuir al monument a Verdaguer a Barcelona i a la col.locació d'una làpida a Balaguer commemorativa de caiguda d'aquesta a mans de Ferran d'Antequera, les quals donaven un import de 400 pts. la primera, i 18'50 la segona.

La Secció de Propaganda, cooperava també amb una subscripció, a la construcció d'una placa commemorativa a col.locar al Fossar de les Moreres, a iniciativa de la Joventut Catalanista "Els nets

dels almogàvars" ("Acció" d'octubre de 1914, p. 6-7; de novembre de 1914, p. 6; de setembre 1915, p. 14-15; i de novembre de 1915, p. 5. També, la Memòria cit. de Guinart a la "Revista Anyal" de - 1915, p. 227); igualment, el maig de 1916, el Consell Directiu -- del CADCI obria amb 50 pts., una subscripció per a l'erecció del monument a Pi i Margall, contribuint així a la sol·licitud de col·laboració feta per la comissió encarregada de dur a terme aruell monument (V. "Acció", juny 1916, p. 2 i 12; "Acció" d'agost de -- 1916, p. 7; "Acció", setembre de 1916, p. 15; "Acció", desembre - 1916, p. 5, que comunicava el tancament de la subscripció amb la quantitat de 120 pts. Esmentem, també, la col·laboració a la publicació del recull de poemes de Pòlit i Buixareu, mitjançant la corresponent subscripció ("Acció" dels mesos de juliol 1915, p. 8; d'agost 1915, p. 8; i de setembre de 1915, p. 15); al monument a l'actor Iscle Joler, pel qual el Foment del Teatre Català iniciava una subscripció ("Acció" dels mesos d'octubre de 1915, p. 3 i de desembre de 1915, p. 6); a l'oberta per a col·locar una làpida a la casa on morí Maragall, per a la qual el Consell Directiu lliurava 25 pts. ("Acció" d'agost de 1916, p. 4).

- (582) A part d'aquest lliurament, de 200 llibres de les Glorioses de -- Guimerà, per al concurs de lectura i escriptura de València que - organitzava la Joventut Valencianista ("Acció", agost 1916, p. 5), esmentem l'assistència d'una "nombrosa comissió de socis del Centre" a l'indret del Parc on estava situat el bust a l'actor català Lleó Fontova, per a disposar-hi, com a homenatge, un ram de flors el 5 de setembre de 1915 ("Acció", octubre 1915, p. 5). Aquest -- butlletí, per un altre costat, feia constar que el Centre no s'ha via afegit a la manifestació, organitzada "amb tal objecte", "per haver l'associació Montero, iniciadora de l'homenatge, fet devenir un acte oficial i ampulós, el que sols devia ésser una franca exteriorització dels sentiments del nostre poble". Citem també -- l'adquisició que feu el Consell Directiu del Centre, d'una llotja al festival del 14 d'abril de 1916 al Palau de la Música Catalana, "a profit" de l'Escola Catalana Mossèn Cinto ("Acció", juny 1916, p. 3), l'assistència de la Secció de Propaganda a la festa de repartiment de premis de la mateixa escola, el novembre de 1917 -- ("Acció", febrer 1918, p. 4), el dol expressat per la mort d'Antoní Suñol l'abril de 1918 ("Acció" de maig de 1918, p. 5).

Per acabar, assenyalem que la Secció Permanent de Propaganda -- Autonomista, s'encarregaria el gener de 1915 de la confecció -- dels carnets de socis del CADCI. V. "Revista Ànyal" 1915, p. 264; "Acció", abril 1932, p. 40.

(583) V. més amunt, p. 300 i sgs.

(584) "La Veu de Catalunya", 2 de març de 1915. Més endavant figuraria als rengles de l'Esquerra Republicana de Catalunya. Miquel Guinart, fóra elegit, a la renovació del consell directiu del -- mes de juny de 1917, secretari general del Centre, i el juny de 1918 president de la Secció Permanent de Propaganda Autonomista. V. "Acció" de juliol de 1917, p. 1, i "Acció" de juliol de 1918, p. 4. Si a més, pensem en la inclusió en aquesta mateixa junta de Josep Tarradellas, l'orientació cap a un nacionalisme més -- d'esquerra sembla perfilar-se, després de la dimissió de Puig i Esteve com a president de la Secció el novembre de 1917, i la se va substitució per Rogeli Sirera fins el juny de 1918.

(584 bis) Recordem en aquest sentit, l'esmentada felicitació del CADCI als parlamentaris de la Lliga el juny de 1916 pel seu plantejament nacionalista a les corts de l'estat, dins de la línia marcada per Cambó en el seu discurs nacionalista pronunciat a la Festa de la Unitat Catalana, el 21 de maig de 1916, organitzada per la Lliga, per a festejar el seu triomf electoral recent, V. més amunt, la p. 362. Pel que fa a aquest moment de la Lliga, recordem també el que hem escrit al primer apartat d'aquest capítol, p. 263 i sgs. FABON J.- op. cit., p. 446 i sgs. POBLET, Josep M.- Història Gàsica del Catalanisme. Barcelona, 1975, p. 255-257.

(585) V. p. 312 i sgs. dins d'aquest capítol.

(586) NOGUER I COMET, R.- "Anuari de Catalunya" de 1917, op. cit. p. 192, 193 i 199.

(587) V. més amunt, l'apartat Els dependents i la crisi, p. 241 i sgs.

(588) Ibid, p. 229 .

(589) NOGUER I COMET, R.- article citat "Anuari de Catalunya" 1917, p. 194.

- (590) Els dependents i la crisi, p. 274 i sgs.
- (591) V. el tercer capítol, p. 232.
- (592) V. el capítol tercer, p. 230-232.
- (593) Información que la Asociación de la Dependencia Mercantil de Barcelona, presentó a la Comisión Parlamentaria del Senado que entiende en el proyecto de Ley de regulación de la jornada de trabajo de la dependencia mercantil leído en el senado el día 12 de julio de 1914.- "Nuestro Programa", 3 d'agost de 1914.
Segons l'article primer del projecte de llei, s'establí "un -- descans continu d'onze hores, al menys, en els dies del dilluns al dissabte de cada setmana, a favor de totes les persones que prestin servei per compte de l'amo d'un establiment mercantil (...)" V. el projecte de llei a la "Revista Anyal" de 1914, p. 162 i sgs.
- (594) "Asociación Dependencia Mercantil y periódico profesional Nuestro Programa -manifestava el telegrama- interpretando opinión totalidad dependientes comercio Barcelona, suplican V.E., se sirva enterarnos si es intención Gobierno someter consideración Cortes presente periodo legislativo, para discusión y correspondiente aprobación proyecto regulación jornada dependencia mercantil. Aspiración unánimes dependientes españoles." Pere Gorga, com a president de l'Associació de la Dependencia Mercantil i Rosend Cardona, com a director de "Nuestro Programa", signaven el telegrama, que reproduïx "Nuestro Programa", 1 de novembre de 1914; "El Progreso", 31 d'octubre de 1914; "El Poble Català", 2 de novembre de 1914.
- (595) V. "Nuestro Programa", 1 de novembre de 1914; "El Progreso", 31 d'octubre de 1914; "El Poble Català" del 2 de novembre de 1914. Segons aquest diari del 3 de novembre de 1914, el president del Consell de Ministres, contestava: "Gobierno desea obtengan aprobación anteproyecto legislativo a ellas -les Corts- sometido -- atemperándose a las exigencias que imponen las actuales circunstancias".
- (596) "El Poble Català", 30 de novembre de 1914; "Nuestro Programa", 1 de gener de 1915. Entre les intervencions, segons aquest darrer periòdic, Calvet demanaria "libertad para instruirnos y obtener

salud"; Cardona i Sadurní de "Nuestro Programa", atacaria "duramente el internado, declarando que mientras el mismo exista no tendrá efectividad la ley de la jornada, siendo vergonzoso -afegiria- que en el siglo XX aún haya comercios en que exista esta esclavitud", i fustigaria a les autoritats pel seu "indigno proceder", en el que feia referència al descans dominical, "tolerando su incumplimiento (...) de la manera más escandalosa"; Josep Grau pels dependents barbers atacaria l'Ajuntament, les autoritats i la Junta Local de Reformes Socials per faltar als seus deures; Duch i Salvat de "El Poble Català", posaria aquest diari a la disposició dels dependents; i Daniel Sansó, remarcaria la necessitat de la unió "si queremos lograr el mejoramiento de la clase". Com a conclusió, s'adreçaria un telegrama al president del Consell de Ministres, en el qual la "Asociación de la Dependencia Mercantil, reunida en grandioso mitin, con adhesión CADCI, Asociación General de Empleados de Escritorio y Asociación Ferrertera, acuerdan pedir a V.E. inmediata presentación Cortes para su aprobación proyecto ley regulador jornada dependencia mercantil, atendiendo aspiraciones clase y protestar incumplimiento ley descanso dominical", signat per Pere Gorga.

- (597) V. el tercer capítol, p. 232. "Acció", novembre 1914, p. 8; "Acció", desembre 1914, p. 8. "El Poble Català", 31 d'octubre de 1914.
- (598) "Acció", març 1915, p. 8. V. el capítol tercer, p. 232. Recordem com entre els diversos actes projectats, hom pensava celebrar una reunió pública, amb l'assistència dels caps de les minories parlamentàries de Catalunya.
- (599) Esmentem un article sense signatura de "La Nació" del 28 d'agost de 1915, p. 5, sobre la regularització de les hores de treball: "Temps enrera -hi llegim, entre altres coses- hi hagué petites revoltes dels dependents de comerç per a obtenir la regularització de les hores de plegar el treball al vespre. Ara tot està --tranquil i sembla que els burgesos es portin bé i que els dependents estiguin contentíssims de la formalitat, regularitat i justícia amb què els patrons compleixen llur deure d'homes que viuen en un poble civilitzat. No res d'això. Els burgesos segueixen fent-ne un gran massa (...) Tantost un obrer reclama el compli-

ment de la llei, l'acció de l'autoritat, que no és altra que fer que la llei es compleixi, actua vigorosament, obligant de mil maneres indirectes, de vegades per l'acció de la força, a aturar-se en la seva acció i sotmetre's al detentador de la legalitat i no s'ha vist mai que la força pública fes sentir la seva acció als patrons que sense parar manquen a la legalitat. I és que en el règim social individualista no hi ha altra legalitat que el voler i la conveniència dels estaments posseïdors de la riquesa i dels exploradors de l'esforç productor dels homes. Un hom no sap si trobaria res de més baix, sublevador i repugnant, que aqueixos burgesos que es consideren encara amos d'esclaus al posar amb gran cinisme obstacles al descans i a l'alegria del treballador.(...)."

- (600) "El Poble Català", 18 de novembre de 1915; "Nuestro Programa", 1 de desembre de 1915. Fere Gorga, en aquest miting, segons el darrer periòdic, es lamentaria de la "falta de entusiasmo de los dependientes en general" i recomanaria "perseverancia y fe para seguir luchando hasta conseguir vernos atendidos en nuestras justas aspiraciones; Batlle, entre d'altres coses, es lamentaria també de "la escasez de concurrentes, pues a un mitin así debieran haber venido todos los dependientes a quienes atañe y que son muchos"; Ribera del CADCI, "comenzó diciendo que había venido, junto con otros compañeros, en representación del Centre, pero que no había venido -- preparado para tomar parte en el mitin. Recordó la campaña emprendida por su entidad en pro del cierre a las ocho, campaña que de -- momento todos secundaron logrando por entonces que en todas las esferas se hablase y se preocupase del asunto. Pedimos leyes (...) -- pero luego estas(...) no se cumplen, como pasa con el descanso dominical, porque las autoridades amparan a los patronos y les toleran toda clase de abusos. Manifiesta que a actos como el presente debieran acudir los dependientes en mucho mayor número que no lo -- hacen. Incitó a los concurrentes a que persistan con entusiasmo, -- procurando despertar las energías dormidas de sus compañeros. Concluyó diciendo que si los dependientes todos no secundan la acción de las entidades que ostentan la representación la clase, las leyes que les amparan en sus derechos y que les reportan mejoras serán un mito." "Una calurosa ovación --segons la mateixa publicació-- coronó sus últimas palabras". Duch i Salvat manifestaria que no li quedaven arguments nous que donar "por lo que tendrá que recurrir

a repetir lo que ya ha dicho otras veces delante de los mismos individuos pues echa de ver, y de ello se lamenta, que siempre nota la presencia de las mismas caras, hallando pocas fisonomías que no le sean ya conocidas de otras veces"; subratllaria que pel que -- feia als esforços pel compliment del descans dominical, "los verdaderos representantes y guardadores de la ley no es la policia si no los dependientes que con tesón la hacen cumplir. Los gobernadores son los culpables de esos desórdenes públicos; si ellos quisiesen no pasaría nada de lo que pasa." Esperonaria els dependents a què demostrassin "tenacidad en hacer cumplir la ley del descanso dominical, porque de lo contrario (...)¿qué suerte correrá la ley de la Jornada Máxima? (...) Es un hecho indiscutible que las leyes no se cumplen si no hay energía por parte de los pueblos para velar por ellas." Pere Gorga resumiria i hom aprovaria dos telegrames a adreçar al ministre de la Governació pel descans dominical, i al president del Consell de Ministres per la mateixa -- oGesió i per l'aprovació "proyecto regulador jornada presente legislatura por constituir necesidad clase".

V. més endavant la p.323 i la nota 707.

- (601) Així, el 30 de juny de 1916, se celebrava una reunió de dependents a la que s'hi havia convidat els que eren detallistes i els altres en general, convocada per la Secció d'Organització i Treball, a la qual hom hi llegiria "els informes emesos pel Centre i redactats pel director de les nostres oficines. Ramon Noguera i Comet, a propòsit dels projectes de llei de la jornada Màxima i del Contracte del treball, mereixent l'unànim aprovació dels concurrents. Els -- nostres propòsits són --afegia "Acció" d'agost de 1916, p. 8- que quan arribi el moment oportú de discutir aquests projectes de llei al Parlament Espanyol tinguem allí qui defensi els nostres interessos, a qual objecte es demanarà el suport dels parlamentaris catalans per a què facin sentir les nostres veus i criteri, ja que, -- d'aprovar-se aitals projectes, perjudicarien grandiosament a la dependència tota. Prosseguint les nostres gestions, per a quan sigui el moment d'emprendre una més forta i seriosa campanya, s'han --- adreçat mantes comunicacions i còpiès dels informes a les societats afins, per a què, aleshores, ens prestin llur suport i assegurar millor l'èxit de les nostres tasques." Segons aquest butlletí, la reunió fóra el 28 de juny de 1916, però segons "El Poble Ca

talà" del mateix dia 28 de juny, la reunió havia de celebrar-se el 30 d'aquest mateix mes i hom hi convidava també dependents que no fossin socis.

- (602) "El Foble Català" del 20 de novembre de 1916, assabentava, per exemple, que "els dependents ultramarins continuant la seva campanya, -comissions, recorregueren els carrers a les 9 de la nit per a interessar dels amos de tendes del compliment d'aquell acord, havent-se registrat alguns incidents en tendes en què els patrons es resistien a tancar". I afegia, el mateix diari: "Per a tractar d'aquest assumpte i sobre tot de regular la jornada màxima per a la dependència mercantil, el centre obrer maurista Nueva acción organitza un acte públic que tindrà efecte el dimecres per la nit al seu local -social". "La Nació" del 18 de novembre de 1916, p. 7, informava, per la seva banda, d'un míting fet a la Unió Ultramarina pel tancament a les vuit -noti's la divergència amb "El Foble Català" que parla de tancament a les nou.

Fins el novembre de 1917, no tornaria a sortir el tema de la jornada, a través d'un míting de la Unió Ultramarina a favor, també, del tancament a les nou, i en el que parlarien Pere Gorga i Rafael Fábregat pels auxiliars de farmàcia, Delfi Font, Joan Rovira i Amanci Domínguez, president de la Unió Ultramarina, que entre les diverses conclusions, aprovaria "emprender juntamente con las distintas entidades mercantiles de esta ciudad, una intensa campaña de opinión cerca de los Poderes Públicos para que hagan cumplir las leyes, así como interesar que sea un hecho la ley de la jornada y contrato de --trabajo".- "El Progreso", 17 de novembre de 1917.

- (603) V. "Acció" de febrer de 1915, p. 6. Aquest butlletí recordava la conferència feta per Xavier Calderó sobre l'habitatge popular, la seva descripció de les despeses per a dependents i estudiants i alguns models d'albergs que intentaven de superar els "perjudicis que tal manera de viure ocasiona a qui ha d'estar lluny de la llar", com --- l'Albergo di Milano, per a dependents; i com d'aquesta xerrada "va --sortir-ne una idea que si bé de moment no va tenir efectivitat, ara, a iniciativa del president de la nostra Secció en Pere Palà, ja és un projecte i dintre de poc una realitat"

- (604) Així una comissió de la Secció d'Organització i Treball demanava el consell de Carme Karr, directora de La Llar, residència de -- noies estudiantes i professors, a qui el Consell Directiu del -- CADCI remerciaria la seva atenció a la comissió, segons "Acció" de febrer de 1917, p. 2. Hom consultà el Pare Català "qui regentava una residència d'estudiants a Lovaina", Mossen Fedregosa de la Casa de Família, a la Residència d'Estudiants de Madrid, a la Unione Cooperativa de Milano que sostenia l'albergo esmentat de Milà. V. "Acció" de març de 1915, p. 7-8. Igualment hom visita Xavier Calderó, a part de recollir un "aplec d'antecedents", segons "Acció" d'abril de 1915, p. 7-8. Finalment també es consultaria al soci protector Joaquim Regàs i al museu Social de Barcelona. V., pel que fa a aquesta qüestió, ESTREMS I BORRAS, J.- Membria de la Secció Permanent de Relació i Treball. Curs de 1914-1918. - "Revista Anyal" 1915, p. 236.
- (605) "Acció" de març de 1915, p. 7 assenyalava que "abans de llançar-se a això deu tenir -la Junta de la Secció de Relació i Treball- la seguretat de l'èxit i s'ha pensat des del primer moment en fer un assaig, aquest assaig es faria, es farà, si ho aproven els socis, als dos pisos sobrers que el Centre té al seu casal."
- (606) A fi de saber el nombre de socis que "en cas de realitzar-se tal projecte s'hi hostatjarien".- "Acció", juny 1915, p. 17. També "Acció" de juliol de 1915, p. 9, que, a més, assenyalava els beneficis que hom obtindria de l'hotel.
- (607) A finals d'octubre de 1915, segons "Acció" de novembre de 1915, p. 6. Aquest mateix butlletí anunciava una segona reunió a mitjans de novembre, en la que, "segons el resultat de gestions que s'estan efectuant, seria probable fos acordada la data de celebració d'una Junta General de socis per a sotmetre a la seva aprovació tots els treballs realitzats fins avui encaminats a portar a bon terme el nostre comès".
- (608) Joaquim Estrems, a la memòria citada del curs 1914-1915 de la -- Secció de Relació i Treball subratllava: "Però nostre gran ideal, en el que hi hem posat tot nostre saber i totes les nostres esperances, i en el que hi treballem des de mitjans de curs, és el que aviat serà realitat vivent: l'Hotel per a Dependents. I dic que

aviat serà realitat, perquè en aquesta casa tot ha nascut així, essent de primer un somni, pel misteri que porta en si una ferma voluntat i un gran amor als ideals nobles i a la pàtria, s'és anat transformant, i al cap de poc ja ha estat un projecte sobre el paper i poc temps més tard ja ha estat realitat palpable. Ja veieu, doncs, com el que a meitat de curs era un somni que niava al cervell dels individus de la Secció de Relació i Treball, amb un pas més serà un orgull pel nostre Centre. (...) Quan a darrers de l'any passat nostre president explanà la idea davant dels demés individus reunits en junta, ens sentírem tots amarats de l'entusiasme que el posseïa. Comprendem els grans beneficis que podria reportar als que es veien precisats a raure en una despesa.

Aquest Centre, que en tants dels aspectes de la vida afavoreix al nostre estament, no pot pas deixar que aquest nucli immens de consocis nostres que, per contingències de la vida, deixa la família i se'n va a ciutat, se senti enyoradís d'aquella llar que ell deixa, tot amor, tot respecte. (...) És per això que us demanem ajuda, consocis nostres: necessitem de vosaltres com de nosaltres mateixos."- "Revista Anyal" 1915, p. 235-236.

Sembla que, efectivament, el projecte era mogut per l'entusiasme de Pere Palà, car "Acció" de maig de 1915, p. 9, parla de la suspensió "en part" de treballs d'aquest projecte, de manera momentània, a causa de "l'absència i malaltia respectivament de nostres president i secretari", malgrat el qual "l'entusiasme no ha decaïgut un moment entre els individus d'aquesta Secció, havent-se reanuat la confecció del reglament que ha de regir la novella institució (...)".

(609) V. més amunt, L'evolució del CADCI entre 1914 i 1918, p. 305.

(610) ESTREMS I BORRAS, J.- Memòria cit.- "Revista Anyal" 1915, p. 232. Hom hi manifestava també: "Si el curs que ara fineix no ha estat pròdig en fruits saborosos per a la Secció (...), no per això ha deixat d'escampar-se bona llavor que un dia o altre germinarà; i si bé nostra feina en aquest temps no ha tingut el sorollós entusiasme d'aquelles glorioses campanyes d'anys enrera, d'aquells moviments pro treball intensiu i pro tancament a les vuit, no per això ha deixat de fer-se la tasca, la qual ha estat de laboratori aquest any, si els anteriors fou de via pública".

- (611) Ibid, p. 232.
- (612) V. més amunt, Els dependents i la crisi, p. 244.
- (613) V. més amunt, L'evolució del CADCI entre 1914 i 1918, p. 247.
- (614) Noguer i Comet, a les seves memòries inèdites, equivocadament situa aquesta reforma estatutària, a la seva segona etapa de direcció de les oficines del CADCI, el 1921, però fora d'aquesta falla de memòria, la descripció és ben vàlida, Per un altre costat, Noguer i Comet, efectivament s'encarregaria d'aquesta tasca, car desenvoluparia el seu càrrec de cap de les oficines del Centre des de juliol de 1912 fins el 31 de desembre de 1916, per a tornar-hi un altre -- cop, com hem dit, el 1921 fins el 1926.
- (615) NOGUER I COMET, R.- Al llarg de la meua vida.- Memòries inèdites.
- (616) El qualificatiu d'"entitat obrera", venia fixat ja en el titulat mateix dels estatuts i en l'article primer del primer capítol dels mateixos. V. el capítol tercer, p. 46.
- (617) Ja hem assenyalat, en començar, i també al capítol tercer, p. 222, que el juliol de 1914 hom havia acordat una quantitat de subvenció, com a "primer pas", per a l'organització de la Caixa de Resistència o "caixa especial per a despeses de campanyes socials", a raó "d'un cèntim mensual per soci actiu" ("Revista Anyal", 1915, p. 267). Aquesta subvenció figura igualment als pressupostos del CADCI dels anys d'aquest període (1914-1918).
L'article 25 del Reglament d'Organització i Treball, per un altre costat, definia els cabals de la Caixa de Resistència que havien -- d'ésser usats exclusivament "en actuacions de caràcter social pròpies de la Secció".- Reglament de la Secció Permanent d'Organització i Treball... Op. cit., p. 58.
- (618) Reglament de la Secció Permanent d'Organització i Treball dins dels Estatuts del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria, Entitat Obrera, p. 55.
- (619) Ibid, p. 55. Segons l'article tercer d'aquest reglament mateix, eren socis d'Organització i Treball, "tots els socis actius del Centre que hagin sol·licitat la seva inscripció en aquesta Secció Permanent". Segons l'article cinqué, la secció fóra regida per una junta de govern, formada per un president, caixer, secretari, vocal directiu, vocal secretari, i pels presidents, "amb caràcter de vocals --

nats de la mateixa, de les agrupacions gremials que, de socis del Centre, puguin crear-se. Per l'article 27, en cas de dissolució de la Secció, els seus cabals passarien al CADCI, i per l'article 28, el domicili social de la mateixa "serà sempre" el del CADCI. Ibid, p. 55, 56 i 59.

- (620) V. L'evolució del CADCI entre 1914 i 1918, p. 297 .
- (621) V. a més, p. 296 i 297 , dins d'aquest capítol.
- (622) En d'altres llocs ho hem subratllat. V. P. 297 , per exemple.
- (623) V. el tercer capítol, p. 181 i sgs.
- (624) "Acció", desembre 1914, p. 8.
- (625) V. Reglament cit., Estatuts del CADCI citats p. 59. La reforma del Reglament del 12 de novembre de 1917, ampliaria el nombre de gremis amb el de dependents afectes al servei marítim, i definiria "millor" el d'escriptori que passaria a nomenar-se - - d'"Escriptori i Banca", com assenyallem més endavant, a la p. 394 dins d'aquest capítol. V. "Acció", novembre 1917, p. 5.
- (626) V. la recensió d'aquesta reunió a "El Poble Català" del 16 de febrer de 1916.
- (627) V. més endavant, p. 324 i sgs.
- (628) V. més endavant, p. 394 i sgs. Pel que fa a les dificultats per a l'agremiació, són significatius els mots d'"Acció" de maig de 1916, p. 7, en comentar la constitució del Gremi de Viatjants: "Aquesta Secció -d'Organització i Treball-, en vista de l'entusiasme despertat per la constitució del gremi de Viatjants i --- Corredors i de la fecunda tasca que poden portar a cap tots --- ells, està estudiant la constitució dels altres gremis per a --- què així cada un dediqui totes les energies a aquelles qüestions particulars i pròpies i tots plegats a aquelles que afectin a l'estament en general".
- (629) "La Nació", 23 d'octubre de 1915, p. 6.
- (630) V. així, sota el títol genèric Aspectes de la lluita. Notes del viatge: ESCAPA, J.- Cas vergonyós.- "La Nació", 30 d'octubre de 1915, p. 5, sense signatura, Anem a l'organització.- "La Nació" 20 de novembre de 1915, p. 7, que remarcava com era "dolorós que, per més que un hom s'esforci i per més sacrificis que fa-

ci en profit de les cases que representem nosaltres, mai es faci prou i sempre estiguem exposats -com tots el obrers en general- a haver de passar una vellesa plena de penalitats i misèria. I és més dolorós encara en el nostre estament que en alguns altres, perquè el viatjant ha de passar-se la joventut -- fent de rodamón i tenint la vida en perill, sense conèixer l'escaï de la família (....). Entenc que els nostres patrons, si veïen el nostre estament legal i seriosament constituït, no podrien desatendre cap de les demandes que els fèssim i fins em sembla que no hauríem d'acudir a procediments violents per a -- obtenir millores de treball i també aquella justa participació en els beneficis (...). Així doncs, (...) fem aquesta unió de viatjants catalans (...); fem per manera de juntar al nostre moviment a tots els dependents de comerç, i en centres, fondes, -- cafès, i per tot arreu on tenim costum d'anar els viatjants, -- parlem del nostre projecte, Enviem els nostres escrits fora de Catalunya, car hi ha molts companys nostres, que continuament -- van per altres terres, que no podran enterar-se dels nostres -- propòsits si no ens esforcem per remetre'ls la nostra propaganda." QUINTANA, P.- Demano la paraula, - "La Nació" del 27 de novembre de 1915, p. 7, que enumerava diverses iniciatives que -- els viatjants podrien prendre. ESCAPA I LLACH, J.- Comencem a -- posar els fonaments.- "La Nació", 4 de desembre de 1915, p. 5. ROVIRA, R.- Siguem-hi tots.- "La Nació", 11 de desembre de 1915, p. 4. SOLÉ, Ll. M.- "La Nació", 18 de desembre de 1915, p. 8, -- que recomanava aprofitar el Nadal per a celebrar la primera assemblea de viatjants, la qual constituïria un primer pas per a poder comptar "en poc temps", amb "una potent organització". PONT, S.- Cartes als viatjants I.- "La Nació", 1 de gener de 1916, p. 7, que manifestava entre d'altres coses: "Companys! ¿No seria convenient estendre la idea de perfecció, de companyerisme pràctic, no aquell companyerisme de paraules i compliments sinó de fets, en benefici de tots? Què vol dir que dos -- viatjants treballin el mateix article: no poden ésser veritables companys i amics? Qui són els que s'han de fer la competència, els viatjants o les cases? Què vol dir que uns puguin anar en fondes de sis pessetes o més i que altres només vagin a les de quatre: no podem formar tots causa comú amb el nostre ideal?". PONT, S.- Cartes als viatjants II.- "La Nació", 22 de gener de

de 1916, p. 6.

- (631) "La Nació", 22 de gener de 1916, p. 7. "Creiem que els vostres nobles propòsits -assenyalava el comunicat d'Organització i Treball- poden tenir dins la nostra entitat, una ràpida i fàcil -- consecució, car l'especial organització del nostre centre us donarà els elements adequats a tal objecte, els quals difícilment trobaríeu fora d'ell. Dins d'aquesta Secció d'Organització i -- Treball, la qual, per als efectes legals pertinents, té personalitat jurídica pròpia, com a branca autònoma que és del Centre, hi trobareu ja rudimentàriament formada l'organització professional que esteu desitjant crear, i no tindreu necessitat, per tant, més que d'enfortir-la i d'intensificar la seva actuació -- amb el vostre concurs".
- (632) "En efecte -afegia el mateix comunicat-: dintre d'aquesta Secció els socis del Centre -els quals hi poden pertànyer tots- s'agrupen, segons la mena de treball de cadascú, en diferents gremis, tots els quals tenen representació pròpia dins la Junta de Govern de la Secció. Un d'aquests gremis, és el de Viatjants i -- Corredors, i us podem assegurar que els companys que avui el -- formen us rebran amb aquella intensa alegria amb què els lluitadors veuen l'arribada de nous combatents que venen a engroixir llurs rengleres i lluitar per l'ideal comú".- Ibid, p. 7.
- (633) "Inclús ens permetem creure -afegia- que és integrant el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria (...) -- com podreu millor veure convertides a la realitat les vostres nobles aspiracions. Perquè dins la nostra entitat trobareu ja esplèndidament desplegades dues de les actuacions que amb fina percepció de la realitat social, assenyalau a la vostra projectada organització, per tal que aquesta pugui arrelar i donar -- abundosos fruits: l'acció patriòtica i l'acció mutualista".- -- Ibid, p. 7.
- (634) Ibid, p. 7.
- (635) ESCAPA I LLAC, J.- Els inútils.- "La Nació" del 10 de juny de 1916, p. 3-4.
- (636) "No volem fer-nos ressò -manifesta- de les insídies de que fan arma per a combatre nostra actuació honrada una part petita -- dels companys de treball nostres, plens de recel i malevolença,

perquè llur actitud ens prova que són uns pobrets d'esperit, que no poden capir la importància de nostra organització. Aquests són els sense ideals; els detritus que hi ha en tots els estaments, els quals, incapaços de concebir res noble, s'entretenen dificultant la feina dels tot cor, del convençuts."-GUAL, I.- Constitució.- "La Nació", 29 de gener de 1916, p. 5.

- (637) "Ens plau en gran manera -assenyalava també Ignasi Gual- que -- una entitat de tan alta cultura s'hagi adonat de nosaltres i -- ens ofereixi la seva pròpia organització perquè puguem actuar tot seguit sense haver de passar els contratemps que necessàriament deu passar un organisme novell. Ens ho donen tot fet: completa autonomia en nostra actuació, i efectivitat a nostre programa, això és, satisfacció, de moment, de les necessitats més precises, com són:

1. Auxili en cas de cessantia
2. Socors en cas de malaltia o mort
3. Borsa del Treball
4. Comissió Permanent de Relació i Treball.

Aquesta és una de les bases més trascendentals per a l'execució dels treballs que cal fer per a resoldre el problema del millorament social nostre."- Ibid, p. 5.

- (638) PONT, S.- Cartes als viatjants III.- "La Nació" del 5 de febrer de 1916, p. 6, que entre d'altres coses, assenyalava la necessitat de "crear una mena d'acadèmies de viatjants, on anessin tots els aprenents de comerç que volguessin ésser viatjants", les assignatures de les quals foren Càlcul Mercantil i Correspondència, Idiomes -català, castellà, francès i anglès-, Psicologia, Urbanitat, Higiene, i Geografia. GELABERT, P.- El nostre deure.- "La Nació", 4 de març de 1916, p. 5. SOLER, F.- Asociem-nos.- "La Nació", 22 d'abril de 1916, p. 7, que subratllava que després d'haver debatut prou la qüestió, ja era hora -- d'associar-se i constituir l'organització escaient per als viatjants. "Això serà -subratllava- la reunió que ha de celebrar-se demà (...) al Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria (...) d'on haurà de sortir la potent organització que tan precisa se'ns fa (...)."

- (639) V. la convocatòria a "La Nació" del 15 d'abril de 1916, p. 7. "La decisió de celebrar aquesta reunió -s'hi llegeix-, és degu-

da al gran nombre de viatjants que han ingressat al Centre des de que fou publicada a (...) La Nació la lletra de la Secció de Relació i Treball (...). El fet d'invitar a la reunió únicament als socis actuals del Centre -afegeix el mateix periòdic-, --- obeeix -ens diuen- a l'interès de constituir ara el gremi, per tal que els seus directors puguin estudiar àmpliament els diversos problemes a resoldre per la classe de viatjants. Tan aviat sigui enllestida la tasca, es cridarà a una reunió extraordinària a tots els viatjants, siguin o no socis del Centre per tal d'exposar-los-hi la feina a fer i emprendre's una decidida acció que pugui esdevenir fructífera als interessos i aspiracions dels viatjants i corredors de comerç i de la indústria," V., també, "Acció", abril 1916, p. 6; i "El Poble Català", 19 d'abril de 1916.

- (640) "La Nació", 10 de juny de 1916, p. 4. "El Poble Català", 26 d'abril de 1916. GUAL, I.- Constitució del Gremi de Viatjants i Corredors del Comerç.- "La Nació", 6 de maig de 1916, p.5. "Acció", maig 1916, p. 7. La junta, fóra formada per Antoni Nadal i Vicens, president; Antoni Sibina, vice president primer; Ramon Orriols, vice president segon; Enric Valls, caixer; Antoni Puncernau, sub caixer; Joan Martínez Cuní, Josep Salué, i Rafael Bruguera, vocals; Enric Creus, secretari; Joan Mestres, vice secretari primer; i Narcís Seuba, vice secretari segon. Hom nomenà una junta nombrosa a causa de l'absència dels viatjants de Barcelona la major part de l'any, a fi de comptar amb membres suficients de manera contínua a Barcelona. Aquesta reunió és la que donava lloc al comentari esmentat del butlletí "Acció", a la nota 628 d'aquest capítol.
- (641) "Acció", juny 1916, p. 14. Segons "La Nació" del 10 de juny de 1916, p. 4, els 200 viatjants convocats per a la reunió del 23 d'abril, "avui quasi" havien estat doblats.
- (642) "Acció", juny 1916, p. 14.
- (643) "La Nació" del 10 de juny de 1916, en publicava la convocatòria, sota la forma d'un manifest, potser l'al·ludit pel butlletí "Acció" de juny de 1916, esmentat a la nota anterior. "Volem entrar de ple a la vida social de Catalunya -hi llegim-, i ocupar el lloc que ens pertoca; treballarem per a aconseguir per tots els mitjans lleals, aquelles millores morals i materials

de les que tan mancat està el nostre Gremi, avui oblidat de tothom i poc respectat per molts. I com a projectes, exposava la convocàtoria: "Farem campanya per a aconseguir la reducció de -tarifes de ferrocarrils, i una tarifa especial per a les caixes de mostres dels viatjants; anirem a la consecució d'una reducció de preus en les línies de tramvies d'aquesta ciutat, pels corredors de comerç de plaça (...); a fer adquirir pel nostres caps, una assegurança de vida i d'accidents de treball, millora que disfruta el més modest obrer manual i que no tenim nosaltres -- que estem exposats diàriament a ésser víctimes d'ells. També, i amb l'ajuda del Centre, pensem obrir un curs de conferències -- culturals, relacionades, la major part, amb assumptes de viatge i comercials, perquè el viatjant pugui perfeccionar-se. Volem -- crear una Biblioteca, on el viatjant i corredor pugui fer consultes de tot el relacionat amb el seu important treball. Organitzarem amb l'ajuda de tots vosaltres, un Registre d'informes comercials, assumpte molt important i que tan mancat n'està el nostre estament."

La recensió de la reunió a "Acció" de juliol de 1916, p. 5.

- (644) ESCAPA I LLAC, J.- article cit.- "La Nació", 10 de juny de 1916, p. 3. "La Nació" encara prosseguiria publicant algun article sobre el titular esmentat Notes del Viatge, com el de Ramon Abella, titular Adhesió, que manifestava aquest sentiment envers l'"amic Gual" i els "amics de La Nació", pel que feia referència a la campanya empresa que havia desenvolupat en la constitució del -Gremi, i publicat a "La Nació" del 13 de novembre de 1916, p.5. Remarquem, per acabar, que aquest Gremi no era l'única entitat dels viatjants, car existia una Associació de Viatjants del Comerç i de la Indústria, la junta directiva de la qual, era presidida el gener de 1917 per Salvi Iborra i Guillemot, que comptava amb socis de número i protectors, i que era més aviat una -- entitat mutual (V. "El Poble Català" del 17 de gener de 1917), i un Centre de Viatjants i Representants (V. la nota 652 d'aquest capítol mateix).
- (645) "Acció", agost 1916, p. 4.
- (646) "Acció", juliol 1916, p. 4. "Donem aquest avís -subratllava la nota feta pública pel Gremi-, perquè no estem disposats a què es repeteixi el que, d'alguns anys a aquesta part, sovintega,

o sigui, que, quan s'arriba a l'estiu, algun fondista -pocs per ara- omple el seu estatge d'estiuejadors, sense guardar als -- viatjants les consideracions a què tenim dret".- "La Nació", 8 de juliol de 1916, p. 7.

(647) V. "Acció", agost 1916, p. 9. Subratllem que el consell general ordinari del Gremi de Viatjants i Corredors del 6 de gener de 1917, aprovaria la supressió de la quota mensual voluntària implantada amb caràcter transitori, i acordaria de lliurar a la Biblioteca del Centre "tots els llibres que alguns entusiastes de nostre Gremi ens havien donat per a la nostra biblioteca. - Quedant exceptuats d'aquest acord tots els de caràcter professional."- "Acció" de febrer de 1917, p. 10.

(648) "Acció", setembre 1916, p. 16.

(649) Així, "Acció" de setembre de 1916, p. 16 esmenta una lletra signada per diversos "companys, fent-nos sabedors de certs abusos comesos per la Companyia d'autos que fa el servei de Calaf a -- Ponts, Seu d'Urgell i Puigcerdà. No cal dir -afegia el butlletí- que procurarem fer valer els nostres drets d'una manera -- enèrgica davant d'aitals atropells, no solament en aquest cas, sinó en quants els ocorrin als socis del Gremi i ens ho notifiquin. "El 19 de setembre de 1916, efectivament, com a protesta per aquells "abusos", consistents en el gran retard en el viatge de la Seu d'Urgell a Calaf (4 viatjants havien estat 9 hores per a traslladar-se d'un lloc a l'altre) i haver estat tractats incorrectament en formular reclamacions pels perjudicis ocasionats, el Gremi de Viatjants i Corredors adreçava una lletra a l'Alsina Graells, tot exposant aquests fets, els quals -- s'havien repetit diversos cops, segons els signataris, i en la que se'l comunicava "que no estem disposats a què semblants -- desconsideracions es repeteixin i advertint-los que si no s'hi posa esmena, usarem de tots els recursos legals per a emparar als perjudicats, farem les reclamacions en dret pertinents, i ens valdrem de la premsa per a què el públic sàpiguí a què -- atendre's respecte el servei d'automòbils que vostés tenen esblerts".- "Acció" d'octubre de 1916, p. 11.

Aquest mateix butlletí, del mes de novembre de 1916, p. 7, as-sabentava de la resposta de la companyia, tot excusant-se "en -- la manca de material deguda a les actuals circumstàncies" i --

assenyalant que escoltairen i procurarien atendre "quantes deficiències observem en el servei".- "Acció" de novembre de 1916, p. 7. "Acció" d'octubre de 1916, p. 11, per un altre costat, informava que, a partir del 25 d'octubre de 1916, estarien llestos uns "carnets formularis de reclamacions" a lliurar als "socis viatjants que ho sol·licitin". V. També una altra protesta a "Acció" de febrer de 1917, p. 6 contra els "abusos" dels que explotaven una "carrera de carruatges". Igualment, "Acció" d'abril de 1918, p. 6., reaccionava contra els "abusos" d'un agent d'una casa de transports a Ripoll, el qual "s'equivocava molt sovint quan es tractava de cobrar-nos els ports de les nostres caixes".

- (653) Així ho feu respecte de la mateixa Alsina Graells, en rebre -- aquella lletra de la companyia esmentada a "Acció" de novembre de 1916, p. 7. si bé sense resultats, almenys de moment, segons aquest mateix butlletí; respecte de la Companyia Anònima de -- Tramvies de Barcelona ("Acció", desembre de 1917, p. 7). La Junta de Gremi, en la reunió del 28 de juliol de 1917, decidiria d'insistir novament sobre aquesta qüestió ("Acció", d'agost de 1917, p. 10). Aquest butlletí darrer, per un altre costat assabentava del descompte ofert als socis del Gremi per una agència de transports. V. en el mateix sentit, "Acció" d'agost de 1918, p. 7.

Remarquem també que l'"Acció" citada d'agost de 1917, p. 10, manifestava que "ara com ara no creiem oportú fer gestions" per aconseguir descomptes de les companyies de ferrocarrils, car -- "tindríem probabilitats d'anar a un fracàs. Les circumstàncies anormals que estem creuant a causa de la guerra, no són les més a propòsit per a demanar rebaixes de preus o altres concessions. Avui no hem de fer res més, que seguir organitzant-nos, fer una personalitat grossa del Gremi de Viatjants i Corredors, i no dubteu amics viatjants, que ço que avui sembrarem, donarà fruits esplendorosos quan hagin passat el mal temps d'avui."

En un altre ordre, el Gremi obtenia també rebaixes de diverses cases. V., així, per exemple, "Acció" de setembre de 1916, p. 16 que assenyalava amb més de 50; "Acció" de gener de 1917, p. 12 que n'assenyalava dues més.

(651) V. així, "Acció" de febrer de 1917, 11; "Acció" de març de 1917, p. 11, que assabentava de diverses iniciatives contra la companyia del Nord: exposició al Ministre de Foment, telegrams als diputats el 13 de febrer perquè interpel·lessin al govern "per a què obligués a dita companyia a complir amb la llei i demanar al mateix temps un correctiu contra el sub cap senyor Sarratia, per les formes que va usar contra un dels passatgers"; "Acció", de juny de 1917, p. 16; "Acció" d'octubre de 1917, que protesta va contra la mateixa companyia, i interrogava: "¿I el Foment -- del Treball Nacional, la Cambra de Comerç, etc., etc. què és ço que fan? Amb tot el respecte ens dirigim a les primeres autoritats d'aquesta capital per a què es preocupin de tan important qüestió, ja que al fer-ho així posaran remei a tan gran desorganització (...)."

Amb motiu d'un accident ferroviari dels serveis de la mateixa companyia, set viatjants del Gremi adreçaven un telegrama de -- protesta al Govern contra aquella companyia, protesta a la que s'adheriria el Gremi mateix amb un altre telegrama al Ministre de Foment, el febrer de 1918. V. "Acció" de març de 1918, p. 7.

(652) Així contra la supressió dels bitllets kilomètrics, el Gremi -- adreçava un telegrama a Cambó, ministre de Foment en aquells moments, el març de 1918, manifestant el disgust per aquella supressió a partir del primer d'abril, que causava "trastorns incalculables viatjants, veritables fomentadors riquesa nacional", i tot demanant que intercidís "urgentment companyies ferroviàries cas que s'empenyin projectada supressió, conveniència ineludible establir bitllet kilomètric especial per a viatjants -- avui més necessari que mai, per a donar impuls noves indústries. No dubtem recte criteri i reconeguda activitat V. E. atendra -- nostres precs (...)." - "El Poble Català", del 23 de març de 1918 Cambó contestaria, amb un altre, manifestant que no es tractava de "suprimir els bitllets kilomètrics, sinó de modificar i unificar les tarifes vigents". - "Acció", abril 1918, p. 6-7. Tanmateix, aquesta modificació i unificació suposava un augment del 25% en els preus dels kilomètrics, cosa que provocava la reunió el 21 d'abril de 1918, al CADCI, de Salvi Iborra de l'Associació de Viatjants del Comerç i de la Indústria, Vicent Valls -- Cortés del Centre de Viatjants i Representants i d'Antoni Nadal del Gremi de Viatjants a fi d'iniciar una campanya contra --

aquesta mesura. V. "Acció" de maig de 1916, p. 6-7.

- (653) Aquest tema fóra el que motivaria la campanya més important - del Gremi i a la que el butlletí "Acció" i el "Butlletí del - Gremi de Viatjants i Corredors", hi dedicarien bon espais. Es mentem, com a síntesi d'aquest conflicte, l'article d'Antoni Nadal, a aquest darrer butlletí: "Quan encara estàvem al començ d'organització (no èrem 400 associats), va sorgir una -- qüestió entre la Asociación de Hoteleros de Cataluña i el nostre Gremi, degut a la manera d'apreciar unes reformes que volia establir des del primer de gener de 1917, l'esmentada Asociación". El 15 de novembre de 1916, efectivament, aquesta - associació havia intentat implantar unes bases que comportava una alça de preus que el Gremi rebutjava i que produïa una -- "forta excitació" entre els viatjants segons "Acció" d'abril de 1932, p. 32. Havia d'ésser refusada especialment la conclusió segona d'aquestes bases que suposava la supressió del vi en els coberts. "Aquest Gremi -manifestava Antoni Nadal- amb un esperit ampli de contemporança, va fer l'impossible per a què no esclatés el conflicte que va sorgir en diferents poblacions catalanes ... Abocats a ell, el Gremi de Viatjants i - Corredors, sol, sense intel·ligències amb ningú, i comprenent, amb plena consciència, que si malauradament fracassés amb la seva empresa, podia esdevenir el desastre i potser la mort del novell Gremi, es llança resoltment a complir els acords presos a l'assemblea del 6 de gener (...)" En aquesta assemblea, que era del Consell General del Gremi, hom donà compte de les respostes rebudes a la lletra, adreçada pel Gremi, als fondistes de Catalunya demanant-los-hi deixessin "per un altre temps la implantació d'un es reformes que a Catalunya tots els viatjants rebutgen"; hom acordà d'adreçar cartes de mercès als que havien contestat positivament i aprovà una proposició, "'la --- qual es farà imprimir i repartir per tot arreu" en la que ---- s'assenyalava que en el "successiu s'abstinguin en absolut els viatjants d'anar a cap fonda on regeixi l'esmentada conclusió segons". V. "Acció" de febrer de 1917, p. 10 i 11, i "El Poble Català" del 8 de gener de 1917. Segons "Acció", d'abril de 1932, p. 32, l'assemblea de viatjants trencava les relacions amb -- aquella associació d'hotelers i "quinze dies de lluita acciden-

tada són a bastament suficients per a enderrocar la potent associació". Segons Antoni Nadal, la lluita fou portada "amb admirable disciplina (exceptuant comptades i ja previstes excepcions), acabant als pocs dies la primera gúspira de rebel·lió amb un sorollós èxit per al nostre Gremi, ja que a més de gaudir ço que demanava tot justament i consolidat la nostra força i la unió del viatjant, va donar lloc que vinguessin amb nosaltres, estimadíssims companys, que en nombre de més de dos centenars s'associaren. Altres incidents ocorreguts en diferents llocs foren ràpidament resolts favorablement pel Gremi, provant palesament, per l'esdevenidor, el que podrà la nostra organització. Queda per ben sentat que el Gremi de Viatjants i -- Corredors també va saber triomfar per la força, pel dret que li donava la raó, en aquells moments."- Nostre triomf.- "Butlletí del Gremi de Viatjants i Corredors del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria", p. 1-2. "Acció" de febrer de 1917, p. 11, per la seva banda, afirmava també que el 15 de gener quedava el conflicte resolt amb l'associació d'hotelers, de manera satisfactòria. El Gremi, tanmateix, continuaria desplegant campanyes i iniciatives contra aquells fondistes que persistien en implantar l'esmentada conclusió segona com passà amb fondistes de Lleida i Tarragona, especialment -- amb els de la primera. V. així, "Acció", març 1917, p. 11-12; "Acció" d'abril de 1917, p. 9-10; "Acció" de maig de 1917, p. 9-10. "Acció" de setembre de 1918, p. 18, remarcava un èxit del Gremi en obtenir una millora de les condicions de les fondes mallorquines. El butlletí "Acció" anava donant informacions sobre els èxits obtinguts, les condicions econòmiques de les fondes, les iniciatives com el Casal dels Viatjants de Manresa, o el projectat d'establir a Lleida, etc. V. així, "Acció", febrer 1917, p. 10-12; "Acció" de març de 1917, p. 11-12; "Acció", juliol 1917, p. 11; "Acció", octubre 1917, p. 8-9; "Acció", novembre 1917, p. 6-7; "Acció", abril 1918, p. 7; "Acció", maig --- 1918, p. 6, etc.

- (654) El Gremi desplegaria en aquest sentit diverses campanyes, tant per la higiene, en uns casos, com per la qualitat mínima de les condicions generals de les fondes, en especial contra fondistes de Lleida. V., per a l'actuació del Gremi en aquest camp, "Ac--

ció" de novembre de 1916, p. 7; "Acció", gener 1917, p. 12 que transcrivía una lletra del Gremi a tots els hotels i fondes -- d'Espanya respecte del tema de la higiene; "Acció", febrer 1917, p. 10-12; "Acció" de juny de 1917, que informava de les queixes dels viatjants per la situació i mal servei de les fondes llei-
datanes Espanya, Suís i Palace-Hotel i de la decisió del Gremi de boicotejar-les; "Acció" de juliol de 1917, p. 11 que assa-
bentava com, al consell general ordinari del Gremi, del 9 de --
juny de 1917, la "Qüestió palpitant va ésser preguntant tots --
els companys com estava l'assumpte d'aquells... diguem-ne ---
senyors de Lleida, demostrant l'estat d'unanimitat i profunda
indignació que n'està posseïda la nostra classe envers aquells
als que nosaltres hem ajudat a pujar i ara ens desprecien". V.
també, "Acció" d'agost de 1917, p. 9; "Acció" d'octubre de 1917,
p. 8-9; "Acció", novembre 1917, p. 6-7; "Acció", desembre 1917,
p. 5-6; "Acció" d'agost de 1918, p. 6; "Acció", setembre 1918,
p. 11, etc., en general amb qüestions relacionades amb la higie-
ne, condicions o atencions que podien afovir o perjudicar als
viatjants de Comerç a Catalunya o fora d'ella.

Val a dir, pel que fa a la campanya per la higiene de les fon-
des, que el Gremi de Viatjants i Corredors, obtenia el gener de
1917, l'adhesió de l'Associació de Viatjants del Comerç i de la
Indústria de Barcelona i del "Centro de Viajantes y Representan-
tes de Bilbao". V. "Acció" de febrer de 1917, p. 11-12.

Pel febrer de 1918, per un altre costat, el Gremi procedia a
l'elaboració d'un "Registre de fondes" amb caràcter ferm i ge-
neral per Catalunya i illes Balears, i com assaig a totes les
altres regions d'Espanya".- "Acció" de març de 1918, p. 7.

- (655) Esmentem aquí, les conferències primer anunciades per el mes de
febrer de 1917, i celebrades finalment, el 17 i 25 de març de
1917, a cura respectivament de Francesc Cambó sobre "L'acció
privada en la vigorització de l'economia catalana" i Lluís Sedó
sobre "La llei d'indústries i la producció espanyola". Les con-
ferències, que havien estat ajornades a causa dels compromisos
parlamentaris de Cambó i Sedó, obtindrien un gran èxit de públic
"Nostra gran sala d'actes estava atapeïda de gom a gom d'entu-
siastes de totes les classes socials, veient-hi amb goig un --

gran estol de viatjants ansiosos de fruir aquests actes que tant ens dignifiquen. De Sabadell, Terrassa i moltes altres poblacions fabrils vegèrem nombroses comissions, sobressortint - les de nostres (...) companys del Centre de Dependents d'aquella ciutat. Firmat pel bon amic Ribot, i en representació de tots els viatjants catalans que es trobaven a l'esmentada data a Saragossa, es rebé un entusiasta i patriòtic telefonema adherint-se a l'acte."- "Acció", d'abril de 1917, p. 9. Les dues conferències, preses taquigrafiçament per membres del CAOCI mateix, foren editades amb el mateix títol i publicades el maig de 1917 pel mateix Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria. V. també, pel que fa a aquestes conferències i la programació d'una altra de Gabriel Alomar, ajornada per malaltia d'aquest darrer, "Acció" dels mesos de 1917, gener, p. 12, de febrer, p. 12; març p. 11; abril, p. 9; maig, p. 9; i juny de 1917, p. 16 "El Poble Català" del 24 de desembre de 1916, anunciava també aquest cicle de conferències a càrrec de Cambó, Sedó i Alomar. V. un extracte de la conferència de Cambó al "Butlletí de les Escoles Mercantils Catalanes" del 1 d'abril de 1917, p. 78-80. "Acció" d'octubre de 1917, p. 9, per un altre costat anunciava que tan aviat "hagin passat les anormals circumstàncies que passa la nostra ciutat, organitzarem un altre cicle de conferències"; i "Acció" de gener de 1918, p. 6, assenyalava que Gabriel Alomar, "restablert de l'enfermitat que llarg temps l'ha mantingut separat dels seus afers, -- molt en breu ens vindrà a donar la tan esperada conferència -- per tota la dependència mercantil". "Acció" de maig de 1918, p. 6, anunciava una conferència de Felip Rodés, i el mateix butlletí, setembre de 1918, p. 10, fixava la seva celebració per al 15 de setembre, sobre el tema "Ço que hauria d'ésser el Viatjant i Corredor de Comerç.- Responsabilitats i deures del mateix i de les classes patronals", conferència que havia d'ésser la primera d'un cicle, però que també fóra ajornada. V. "Acció" de setembre de 1918, p. 10, i d'octubre de 1918, p. 7. "Acció" de novembre de 1918, p. 6, finalment, comunicava la decisió de -- suspendre la conferència de Rodés i una altra programada de Pere Coromines "fins a millors dies".

(656) La primera festa de l'aniversari del Gremi, se celebrà el 8 -

d'abril de 1917 amb el lliurament pel matí de "bons de carn, pa i arroc a aquest gran estol de desgraciats que tenim a la nostra ciutat", i un dinar de germanor, pel migdia, a la sala d'actes - del CADCI, amb la presència de Rafael Pons, Puig i Esteve, Joan Bas, Sala, etc., representants del Centre de Dependents de Sabadell i socis del Gremi i del Centre, acompanyats alguns de les seves dones, fins a més d'un centenar de comensals, amb brindis a càrrec d'Antoni Nadal, president del Gremi, Pere Palà, president d'Organització i Treball, Pons Puig i Esteve, Sala, Bas, Rosés, Alavedra, Quintana, Martínez i altres; el secretari del Gremi, llegiria adhesions d'agremiats que no havien pogut assistir-hi a causa d'estar de viatge. El dilluns de Pasqua, finalment, el Gremi organitzava una audició de sardanes a la sala -- d'actes per a tots el socis del CADCI i les seves famílies, en "celebració de les festes de l'aniversari". V. "Acció" de març de 1917, p. 11; d'abril de 1917, p. 10; i de maig de 1917, p. 8-9. V. també "El Poble Català" del 7 i 11 d'abril de 1917.

Les del segon aniversari es farien el diumenge, dia 2 de juny de 1918, amb un "festival nàutil" -regates-, pel matí, dedicat al Gremi pel Club de Mar, un àpat de germanor i un concert a la nit a càrrec de l'Orfeó Gracienc i la cantatriu Montserrat Jaume. V. "Acció" de 1918, dels mesos d'abril, p. 6; maig, p. 6 i 8; juny p. 6, juliol, p. 5 i 6, i setembre, p. 11, que informava aquest darrer, que havia estat projectada la filmació feta de totes les festes i que havia "recorregut totes les capitals d'Espanya i -- principals poblacions catalanes, produint això una vera satisfacció als nombrosos viatjants que no pogueren assistir-hi". Tant en una festa com en l'altra, el Gremi obtindria diversos obsequis de cases per als àpats esmentats.

- (657) La Junta del Gremi del 12 d'octubre de 1916, decidia d'organitzar una sèrie d'"excursions instructives per als viatjants de comerç als centres fabrils més importants de Catalunya", amb finalitats "instructives" per als viatjants del CADCI i per a "sembrar fora casa una llavor que ha de donar fruits seguidament... Sabadell, Terrassa, Mataró i altres centres fabrils, orgull i honra de nostra Catalunya, on hi han tan gran nombre de viatjants, anem a - dir a aquests germans nostres que s'associïn també a nostre Gremi de Viatjants i Corredors, ja que també ells ens fan falta al

nostre costat, i que també, com nosaltres, estan mancats de consideracions a les quals son dignes. Han començat ja els treballs d'organització: hem visitat ja els centres de dependents de Sabadell i Terrassa, i, allí, no hem trobat res més que entusiasme i oferiments... És a dir que els esmentats centres fan cosa seva - les projectades excursions. Ja hem vist seguidament com la premsa de Terrassa i Sabadell, s'han ocupat de nosaltres, fent-nos uns grans elogis (...), i oferint-nos també el seu valuós suport." - "Acció" de desembre de 1916, p. 7. També, "El Poble Català" del 24 de desembre de 1916.

Les excursions es farien a Terrassa, el 4 de febrer de 1917 ("Acció" de març de 1917, p. 10), i a Sabadell el 4 de març de 1917, després d'un aplaçament ("Acció" dels mesos de febrer de 1917, p. 12, i d'abril de 1917, p. 9); en un cas i en l'altre el Consell Directiu del CADCI agrai les atencions tingudes envers el Gremi - de Viatjants i Corredors per part dels centres de dependents de Terrassa i Sabadell ("Acció" de març de 1917, p. 2, i "Acció" -- d'abril 1917, p. 1). A sitges, el 30 de setembre de 1917, després de diversos ajornaments durant l'estiu ("Acció" dels mesos de -- 1917, de juny, p. 16; agost, p. 10; setembre, p. 18; i octubre, - p. 8), a part del projecte d'una excursió a Manresa ("Acció" de setembre de 1917, p. 19) i a Paris-Lió que es deixaria per a --- quan acabés la guerra ("Acció" de desembre de 1917, p. 6; i de - 1918, dels mesos de gener, p. 6; febrer, p. 6; abril, p. 6, i de sembre, p. 7).

- (658) Així, el Gremi es feia present a l'acte del Centre de Dependents de Terrassa d'homenatjar el viatjant de comerç Pere Salom, el 14 de juny de 1917, amb motiu de guanyar el darrer la Flor Natural als Jocs Florals de Lleida ("Acció", de juliol de 1917, p.12-13); manifestava el seu dol per la mort de companys o amics del Gremi, com Baldomer Güell, etc. ("Acció" de març de 1918, p. 7; de juny de 1918, p. 6; d'agost de 1918, p. 7); obsequiava a la cantatriu Montserrat Jaume el 30 de maig de 1918, la qual el 2 de juny col·laborava, com hem vist, a les festes del segon aniversari del Gremi ("Acció", agost 1918, p. 7); etc.
- (659) Segons "La Nació" del 4 de desembre de 1915, p. 5, alguns grups de viatjants catalans, "han dirigit telegrams de felicitació" a Macià per la seva renúncia a l'acte de diputat.

(661) "Acció", desembre 1916, p. 7.

(662) A part de decidir de boicotejar a les fondes que persistissin en aplicar la conclusió segona de les bases promogudes per l'Associació d'Hotelers de Catalunya, com hem vist a la nota 653. Recordi's també nota 647. "Acció", gener 1917, p. 11, i "Acció", febrer 1917, p. 11.

(663) "Acció" d'octubre de 1917, p. 9. El nomenament de la ponència per la Junta del Gremi del 25 d'agost de 1917, fou fet en "compliment d'un acord pres a la junta general, celebrada el 7 de gener" (errada ben segur, car la junta se celebrà el sis, com hem dit). La constituïen Josep Puncernau, president; Francesc Soler, secretari; i Josep Magriñà, Joan Mir, Joan Mestres i Robert Vila, vocals. V. "Acció" d'octubre de 1917, p. 9. Segons el mateix butlletí del mes de novembre de 1917, p. 7, la tasca "llarga i pesada" de la ponència feia que aquesta s'ampliés amb Francesc Dalmases i Albert Pelegrí com a vocals.

La ponència, el mes d'octubre de 1917, adreçava lletres a tots els consultats demanant dades o la manera d'obtenir-les "que facin referència a organitzacions de viatjants del seu país, millores que han obtingut en el seu profit i pel comerç i indústria en general des de la seva organització" i dades relacionades d'una manera o altra amb aquelles i els viatjants (congressos, legislació, etc.), i en especial sobre la formació del viatjant, "essent precisament un dels motius primordials que ens ha dut a practicar aquesta enquesta, fer un estudi de tot ço que fa referència a l'educació del viatjant".- "Acció" de novembre de 1917, p. 6-7. No tenim cap més dada sobre aquesta ponència.

(664) NADAL, A.- Nostre triomf.- "Butlletí del Gremi de Viatjants i Corredors del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria", p. 1. El butlletí, duia els articles següents: El viatjant català en la política per Cugat Guilera, que subratllava l'adhesió del viatjant al moviment nacional català; Al.lleluia! - per J. M. Magriñà, ¡Es un viatjant! per Josep Riu, president del Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria de Manresa que remarcava també la missió del viatjant al si de Catalunya; Els nostres viatjants per Rafael Pons i Ferreras, president del CADCI

que subratllava el lligam del Gremi amb el CADCI i insistia també sobre el significat de la missió "catalana" dels viatjants; El panxa-contenta per Antoni Nadal, la transcripció d'un article de Frederic Rahola a "Mercurio", titulat La tributació internacional del viatjant de comerç, i El so de l'hora per Josep M. Feliu i Codina, president de la Secció d'Organització i Treball, que remarcava la necessitat de prendre consciència de les circumstàncies i del moment present "en què es forja un món nou i que es aquest -- món nou només hi viuran les coses reals (...). La nostra associació obeeix a concretes i determinades necessitats: a la d'afirmar que som d'una professió i a la que ella ha de servir per a enal--tir i alliberar a la raga nostra. (...) Veus aquí el so de l'hora: l'acomodar-se i disposar-se en forma, per resistir el trontoll -- del que s'acaba i per quedar inamovibles, forts i vigorosos en la vida futura, És el so de l'hora; ens signa que el dependent, que l'empleat de comerç sense més espera cal que s'associi i que les associacions dintre el seu si s'organitzin en forma que puguin -- treure'n immediats beneficis del sistema. (...) Les lluites que venen, que es plantejaran en la futuritat o seran altament saludables escometre-les amb seguretat de victòria o prudent ajornar-les per terme que el vèncer sigui cas que no ofereixi dubtes." V. també, pel que fa a aquest butlletí, "Acció" de gener de 1918, p. 6, i de febrer de 1918, p. 6.

- (665) "Acció" de febrer de 1918, p. 6. El març de 1918, començava a cobrar-se la quota, segons "Acció" de març de 1918, p. 7, que fóra semestral, i el mateix butlletí del mes de juny de 1918, p. 6, en subratllava l'èxit. També, "Acció" de desembre de 1917, p. 5; gener 1918, p. 5; agost 1918, p. 7
- (665 bis) "Acció", febrer 1918, p. 6. "Acció" de març de 1918, p. 6, comunicava que el 15 de febrer havia estat posat en llibertat Codina, el qual en arribar a Barcelona el dia 17, es dirigí a casa del president del Gremi "per a demanar-li que en nom d'ell remerciés a tots els viatjants i corredors en primer lloc per l'esplendorós acte de companyerisme, omplint amb centenars de noms les llistes de subscripció oberta pel Consell directiu del Gremi. (...) No podem ésser més extensos avui amb aquesta qüestió, ja que encara es tem en aquesta ciutat a l'escriure aquestes ratlles en estat de guerra i correm el perill que la censura ens tatxés aquest escrit,

com va succeir el mes passat amb un altre articlet inofensiu. -
 (...) Cal que aprenguin els que encara dissortadament no estan -
 amb nosaltres i no oviren que en el viatge, prenyat de contra---
 temps, és quan més es necessita el mutu suport, i que el Gremi de
 Viatjants i Corredors, en venir al món va ésser per a emparar en
 tots els terrenys a tots quants pertanyin a ell." La subscripció
 esmentada, fou oberta, segons el mateix butlletí (p.7), "així -
 que rebèrem la nova que havia estat aprovada la sentència contra
 l'amic Codina, promoguda a causa d'una conversa sostinguda en un
 cafè de Mahó, de la qual en sortiren suposats insults". Codina --
 publicava també a l'"Acció" citada de març, una lletra d'agrai--
 ment per la solidaritat palesada pel Gremi i demanava que el Con--
 sell directiu d'aquest darrer remerciés als ministres d'Instrucció
 Pública, Hisenda i Guerra, als ajuntaments de Palma de Mallorca,
 Mahó, Ciutadella i Hostalric, alcalde de Barcelona, regidor Puig
 i Esteve, "Asociación de Viajantes" i a la casa Farreras, Vidal
 i Cia. "que m'honoro en representar" i "a totes quantes persones
 i entitats han contribuït al meu alliberament". La llista de la
 subscripció i l'estat de comptes que donava un resultat de ----
 651'80 pts. de recaptació, a "Acció" d'abril de 1918, p. 7; "Ac--
 ción" de maig del 1918, p. 7, i "Acció" de juny de 1918, p. 6. Les
 despeses sumaven 137'30, i el sobrant favorable restava a favor
 de "qualsevol company, que resulti perjudicat per qüestions de -
 caràcter social, o bé d'accidents de viatge, sempre a juí de la
 Junta Directiva"(del Gremi).

La Junta general del 5 de gener de 1918, aprovaria també la modi--
 ficació de l'article 17 del Reglament del Gremi, per la qual la
 junta general se celebraria, a partir d'ara, en la darrera dese--
 na de desembre, en lloc de la primera de gener, a fi d'aprofitar
 el que "tots els viatjants es troben aquí". V. "Acció" de febrer
 de 1918, p. 6.

- (666) V. "Acció" de juny de 1918, p. 5-6; juliol 1918, p. 5; i "Acció"
 d'agost de 1918, p. 7.

Subratllem, que a la junta general ordinària del 9 de juny de --
 1917, Antoni Nadal era reelegit president del Gremi, el qual pro--
 nunciava un breu parlament d'acceptació del càrrec, publicat a
 "Acció" de juliol de 1917, p. 12, que subratllava la conveniència
 que l'any següent no fos reelegit i hom posés en la presidència
 "aquesta joventut valenta que sortosament avui abunda en el nos--

tre Gremi, ja que d'ells n'han de venir orientacions noves, esperits lluitadors...(...) Donem sempre proves de solidaritat -manifestaria després- i un gran companyerisme entre nosaltres; amb de cisió i valentia sapiguem fer-nos respectar els nostres drets per aquestes poderoses companyies ferroviàries i de totes menes, quan tinguem raó i ens vulguin trepitjar; i siguem resolts, units i -- ben disciplinats quan el Gremi de Viatjants i Corredors mani complementar un acord... No us emmiralleu mai amb els enemics, amb els decaiguts, amb els que trobant-ho tot mal fet, són incapaces de fer res. Prosseguiu avant sempre; pot ésser tard, mes ells vin dran amb nosaltres."

"Acció" de juny de 1918, p. 5-6, remarcava que, a causa del creixement del Gremi, aquest havia obtingut del Consell Directiu del -- CADCI un departament per a secretaria.

- (667) "A últims de 1915, la Secció (d'Organització i Treball) inicia la seva primera campanya pro augment de salaris. El preu de les subsistències puja cada dia més i els sous que fins llavors es guanya ven resulten cada dia més raquítics".- "Acció", abril 1932, p. -- 19-20.
- (668) "La Nació", 29 de gener de 1916, p. 7.
- (669) "Acció", febrer 1916, p. 8.
- (670) "El Poble Català", 1 de febrer de 1916. Hom hi llegeix també: -- "La susdita campanya, que organitzada per dita entitat ha d'ésser garantia per a tothom que no se sortirà mai de la serietat, tin-- drà diversos aspectes: un doctrinal, cultural, de divulgació de coneixements i exposició raonada de necessitats socials, i l'altre d'intervenció en el moviment, d'actuació pràctica", i en acabar la informació: "Com es veu, la dependència barcelonina, dirigida i orientada per la més forta entitat amb què compta la mateixa, es llança resolta a secundar l'esforç del poble obrer de nostra ciutat per a obtenir un millorament de les seves condicions de vi da. Aquesta actitud creiem ha d'ésser vista amb simpatia per to-- thom."
- (671) Josep M. Tallada, director del Museu Social, ho faria el 10 de -- febrer de 1916, sobre "El pressupost de gastos de l'obrer"; Francesc Ripoll, ex regidor i ex president de la Cambra Regional de Cooperatives, el 12 de febrer de 1916, sobre "La cooperació i els seus beneficis en temps de carestia de les subsistències"; ---

Francesc Layret, el 17 de febrer de 1916, sobre "la política social en relació amb el tema de les subsistències": i Josep Vilalta i Comes, periodista, el dia 19 del mateix mes i any, sobre - "L'habitació en l'economia obrera". V. "Acció", febrer 1916, p. 8, i "Acció" de març de 1916, p. 9; "El Poble Català" dels 12, 17 i 19 de febrer de 1916.

- (672) "Acció", març 1916, p. 9. "Sols direm que la campanya començava amb èxit -hi llegim-. Mai havíem vist un tan gros nucli de dependents aplegats per una qüestió social. Poques vegades l'entusiasme per una qüestió de treball havia estat tan sorollós. Ens sentíem satisfets de veure que la dependència comercial ja començava a comprendre la seva missió, la missió de treballar pel millorament de les seves condicions de la vida." L'anunci del míting a "Acció", febrer 1916, p. 8, i a "El Poble Català" del 2 de febrer de 1916.
- (673) "El Poble Català" del 5 de febrer de 1916.
- (674) "Nuestro Programa", 1 de març de 1916, p. 2. La recensió del míting també a "El Poble Català", 5 de febrer de 1916. "La Nació" del 12 de febrer de 1916 dóna un resum molt breu.
- (675) "Acció", març 1916, p. 9; "El Poble Català", 5 de febrer de 1916; "El Poble Català", 11 de febrer de 1916, assenyalava que havia començat ja a adreçar-se les conclusions "a les més importants - cases comercials de nostra ciutat, començant per les bancàries, societats anònimes, etc.". També hi llegim: "Són molts els dependents que s'adrecen a la nostra Secció, recomanant-li es dirigeixin a les cases on treballen, el que fa aquesta tot seguit, com ho farà amb totes les que se l'indiquin, a excepció d'aquelles en què la petició vingui en forma anònima",
- (676) "Acció", abril 1932, p. 20. "El Poble Català", 5 de febrer de 1916 "El Poble Català" del 11 de febrer de 1916 que també manifesta -- que la Secció d'Organització i Treball, en compliments dels --- acords del míting, havia lliurat les conclusions a les "entitats patronals i econòmiques, acompanyant-les d'una lletra en la qual els demana dita secció emparin amb els seus prestigis les justíssimes peticions de la dependència".
- (677) "El Poble Català", 6 de febrer de 1916. "Nuestro Programa", 1 de març de 1916, p. 2.

(678) Així "El Poble Català" del 8 de febrer de 1916, assabentava que - les cases Jorba, Damians i Vilardell havien augmentat el sou als seus dependents; "El Poble Català" del 11 de febrer de 1916, assenyala que eren "nombroses ja les cases comercials (algunes -- d'elles ben importants) que sense excitacions de cap mena, han -- concedit als seus dependents l'augment sol·licitat. La Secció -- (d'Organització i Treball) ens demana se li comuniquin, per a tenir coneixement exacte de l'eficàcia de l'actual campanya." "El Poble Català" del 12 de febrer de 1916, insistia en el mateix sentit i esmentava diversos casos concrets. També "El Poble Català" del 17 de febrer de 1916. "El Poble Català" del 10 de febrer de 1916, publicava un article editorial, titulat La dependència comercial, que situava el moviment per l'augment de sous del assalariats en general dins de les "actuals circumstàncies, que han portat la guerra europea i que han fet quasi impossible la vida de -- l'humil treballador"; subratllava com "poques rames del treball es veuen tan poc retribuïdes com aquesta amb tot i l'obligació que pesa sobre els dependents ja sigui d'escriptori, de banca, com de comerç, de vestir amb relativa distinció"; i donava el cas, "que es dona en gran escala, que un dependent jove que té la seva família fora guanya 90 pts. mensuals. D'aquestes ja es veu obligat a satisfer-ne 70 per despesa si vol estar tractar amb relativa -- bondat. Què són doncs 20 pts. al mes per a cobrir totes les despeses que la seva indumentària i ambient requereixen? I plantejem la situació en un medi dels més considerats, perquè trobaríem infinitat de cases que els dependents no guanyen aquestes 90 pts. i que no tan solament no podem vestir-se, sinó que no poden menjar. Els sous dels dependents, en comptes de millorar, han anat empitjorant perquè quasi totes les cases s'han nodrit de joves a fi -- que els fossin menys exigents i més barats. Tal com està avui la dependència és una il·lusió llunyana el que un dependent pugui -- guanyar l'indispensable per a casar-se. (...) si la dependència -- comercial està mal disposada és degut a què no es tracta d'un ofici. Tindrà la seva especialitat però no serà tan complicat que no pugui haver-hi sempre un altre que es pugui fer càrrec de la seva plaça amb més o menys facilitat. D'aquí ve la conseqüència que no es plantegin vagues de dependents del comerç, perquè el fracàs -- més absolut s'endevina. (...) Per humanitat deu resoldre's aquesta situació anguniosa per la que passen sempre, en tots moments, els

dependents. El CADCI, entitat poderosíssima com tothom sap, ha -- dit la seva paraula respecte al conflicte. No ha fet més perquè no està a la seva mà fer altra cosa. Però sí que dit Centre és -- de justícia que sigui escoltat ja que és el més genuí represen-- tant d'aquesta dependència explotada. Mai ha deixat ell de pres-- tar el seu concurs a tots aquells projectes o moviments que s'han iniciat en benefici de la classe patronal. Aquesta és doncs un -- deure que té a pagar a la dita entitat per la seva enteresa i pel seu patriotisme i per això deuen ésser escoltades i ateses totes les seves indicacions."

Segons "Acció" d'abril de 1916, p. 7, assenyalava que les "nos-- tres indicacions han estat ateses, sinó en la magnitud que, donada la justícia i la raó de nostra demanda, esperàvem, el nombre és ben afalagador. Són algunes, com dèiem en el número passat, que contesten haver augmentat amb anterioritat a nostra campanya els sous als seus dependents, però en canvi n'hi han altres que trobant en lo just la petició de nostra circular han augmentat els sous en un 10 o un 20% precisament a causa de la demanda d'aquesta Secció." V. també "Acció" de març de 1916, p. 9.

Cal que tinguem en compte que en aquests mesos primers de l'any, especialment a finals de febrer, es feien normalment els augments de sous; la Secció aconseguiria que fossin més cases les que el fessin, però de manera modesta, sobre un 10%. V. "Acció" de fe-- brer de 1916, p. 5. Més endavant veurem com aquest fenomen es tor-- narà a produir en la segona campanya per l'augment de sous a fi-- nals de 1917.

(679) "Acció", abril 1932, p. 20; "Acció", abril 1916, p. 7.

(680) "Acció" de març de 1916, p. 9. "Si nosaltres vàrem demanar aquesta mercè als socis -afegeix aquest butlletí- era precisament en -- interès d'ells mateixos, car tractant-se d'una tasca d'aital mag-- nitud, amb tot i la voluntat per fer-la perfecta, segurament hi hauran hagut omissions i és fàcil que algunes cases s'hagin quedat sense rebre les mentades conclusions per un descuit involun-- tari. (...) És de doldre que coses que tan poca molèstia porten i que en canvi poden reportar algun benefici, se les mirin els com-- panys nostres amb tanta indiferència no col.laborant ni amb as-- sumptes d'importància tan íntima en les tasques dels individus -- que formen aquesta secció."

- (681) V. l'apartat Els dependents i la crisi, p. 279.
- (682) "El primero de estos actos -l'augment atorgat per El Siglo-, hubiera muy bien podido servir de base o pretexto para una campaña general en favor de la elevación de nuestros sueldos y, sobre todo, para la fijación del salario mínimo, campaña que si en toda ocasión será justo llevar a cabo, difícilmente se presentará -- otra más oportuna para implantar esta mejora tan importante, para nuestra clase y que tan necesitada de ella está".- "Nuestro Programa", 1 de març de 1916, p. 1.
- (683) "A nuestra clase -afegeix el periòdic esmentat- hay que despertarla del letargo en que se halla sumida, es preciso inocularle gérmenes de actividad y energía y hacerle sentir ansias regeneradoras y anhelos de liberación. Y esta es una labor dificultosa, impropia; labor altruista que exige el sacrificio abnegado de las minorías conscientes en aras del bien común. Decíamos ayer... el ejemplo admirable que con su actuación nos dan nuestros hermanos, los demás trabajadores, a la vez que citábamos el que también nos enseñan las clases patronales; unos y otros continúan luchando -- los que no han hallado acomodamiento a la actual alteración de cosas; otros contingentes se aprestan a lanzarse a la palestra. Y queremos consignar la estupenda lección de firmeza, voluntad y -- energía que muestran al mundo los albañiles y peones, en huelga desde hace ya tantas semanas. Y nuestros compañeros, en tanto, sufriendo mansamente, resignadamente, el alza intolerable de los -- artículos de primera necesidad."
- (684) V. l'apartat Els dependents i la crisi, p. 281 i nota 125 d'aquest capítol. "Adherirse y hacer suyas -manifestava la tercera conclusió del míting de la Unió Ultramarina- las peticiones y conclusiones aprobadas en el último mitín que, con el mismo objeto que el presente, se celebró en el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria".- "Nuestro Programa", 1 d'abril de 1916
- (685) V. més amunt, p. 367.
- (686) Els dependents i la crisi, p. 279 i sgs.
- (687) V. el tercer capítol, p. 216.
- (688) SECCIO PERMANENT D'ORGANITZACIO I TREBALL DEL CENTRE AUTONOMISTA DE DEPENDENTS DEL COMERÇ I DE LA INDUSTRIA.- octaveta que història l'actuació d'aquesta secció i del seu Gremi del Detall en la

lluïta pel descans dominical, editada l'agost de 1918.

(689) "L'esterilitat de l'esforç realitzat en aquella època per tots - els dependents barcelonins associats -llegim a la mateixa octave ta esmentada a la nota anterior, a manera de justificació de la - pròpia inactivitat en aquells moments-, produí un retraïment gene ral, al que gairebé hi obligaven les diferents situacions políti ques de nostre país, totes contràries als nostres desitjos, que per espai de llarg temps se succeïren. L'acció del Centre en -- aquell interregne consistí en visites i comunicats als governa dors que tot sovint es renovaven en el comanament de la província, i al President de la Junta de Reformes Socials. També assistírem a dos mítings als quals fórem convidats, l'un de l'Associació de la Dependència Mercantil hagut en el juny del 1915, i l'altre del Centre de Cobradors i Mossos l'agost del mateix any."

(690) Així, "El Progreso" del 20 d'octubre de 1914, reproduïa un tele-- grame del president d'aquesta entitat i del director de "Nuestro Programa", adreçat al President del Consell de Ministres, de pro testa per l'actitud passiva de l'autoritat governativa davant -- l'incompliment de la llei del descans dominical, tot afirmant que estaven disposats a "lograr imperio ley por todos los medios lega les". El 23 de desembre de 1914, el governador Rafael Andrade con testava a un requeriment de "Nuestro Programa" manifestant que -- adoptaria "cuantas medidas sean necesarias, dentro de sus atribu ciones, respecto al cumplimiento de la Ley del descanso, esperan do que sus actos próximos, se pongan en armonía con las manifesta ciones que les hace en este".- "Nuestro Programa", 1 de gener de 1915, p. 1.

El tema del descans dominical donava lloc, per exemple, a aquest poema, signat per T. Aulell i publicat a "Nuestro Programa", en català, el desembre de 1914, p. 2, titulat Avant sempre:

El Descans Dominical

és una llei aprovada
no és com la llei de l'embut
ni una Llei d'estar per casa,
i per això els dependents
que estem tota la setmana
al darrera del taulell
fent l'article amb tota l'ànima

treballant per les mongetes
 i amb interès per la casa,
 volem perquè és raó i Llei
 que els que governen Espanya
 facin complir eixa Llei
 tal com el Reglament mana,
 volem que el governador
 protegeixi nostra causa,
 volem que aquí Barcelona
 ens escolti el senyor alcalde,
 volem que sigui un fet real
 i acabi d'una vegada
 això de les infraccions
 i denúncies de camama.

Això volem i ho direm
 sempre en el "Nuestro Programa"
 aixecant la nostra veu
 perquè ens senti bé l'alcalde,
 el governador, en Dato,
 tots els diputats xerraires
 i els nostres tan estimats
 burgesos i mantegaires,
 encara que vagi dient
 un cert senyor barretaire
 del carrer de l'Hospital
 (que sembla un carbassó amb cames)
 que ell mai tancarà perquè
 no li dona la real gana
 i a la Llei i als dependents
 de l'"Associació" se'ls passa
 per tot arreu. Però calma
 calma senyor "Magriñas"
 que és el que li fa més falta,
 i a menjar-se dependents
 no s'hi afeccioni pas massa
 perquè fan de mal pair
 i això no li convé gaire,
 que amb la panxeta que té

fóra fàcil reventar-se

1... vaja, aquí Barcelona
de pestes en sobren ara.

- (691) Així, "Nuestro Programa" del 1 de gener de 1915, p. 1, subratllava que, des del primer diumenge de novembre fins el segon de desembre de 1915, ambdós inclusivament -set diumenges en total, doncs-, hom havia realitzat 3.168 denúncies "oficials", corresponents a 495 per al dia 2 de novembre, 245 per al dia 9, 434 per al dia 16, 450 per al dia 23, 492 per al dia 30. 520 per al 7 de desembre, i 532 per al 14 del mateix mes. V. igualment "Nuestro Programa" del 1 de febrer de 1915, p. 1, que subratllava l'escassa activitat dels agents governatius pel que feia a denunciar els infractors, així com la falta d'interès dels tinents d'alcalde, de la Junta Local de Reformes Socials, de l'alcalde i del governador. Fets davant dels quals cridava als dependents a prendre'n consciència i a actuar.

Uns mesos abans, "El Poble Català" del 31 d'agost de 1914, assenyala que hom havia fet 464 denúncies el dia abans, diumenge.

- (692) "Que no se queje el gobernador, si la octaviana tranquilidad que, afortunadamente, reina de un tiempo a esta parte en las hermosas mañanas dominicales, se ve alterada muy a pesar nuestro. Exclusivamente, únicamente suya será la culpa. Hemos agotado cuantos medios exige el orden y la reflexión. Somos enemigos de cualquier violencia, pero entendemos legítimos el derecho de defensa de las mejoras adquiridas. Año tras año, razonadamente, respetuosamente, venimos demandando el exacto cumplimiento de la Ley, haciéndonos todos oídos de mercader. Nos oirán pues en la calle, y si manifestándonos públicamente, tampoco se nos hace caso, hablarán por nosotros los cristales." En aquests termes -entre d'altres- hom es manifestava en una convocatòria per a una reunió de dependents a celebrar el 22 de juny de 1915, a la que farem tot seguit referència, signada per la redacció de "Nuestro Programa", en aquest mateix periòdic el 1 de juny de 1915, p. 1.

- (693) El 10 de maig de 1916, segons "Nuestro Programa", del 1 de juny de 1915, p. 1.

- (694) En aquest míting, per a donar compte del final de la campanya -

"victoriosamente sostenida", "contra el proceder de dichos señores", presidit per E. Jover i Aguilar, vice-president de l'Associació de la Dependència Mercantil, aquest darrer es lamentaria "que hayan individuos pobres de espíritu que temen asociarse por miedo de que su amo no se incomode"; Batlle citaria "la acción que procujo el proceso indebido de los compañeros nuestros y censura el comportamiento de estos que no han sabido corresponder a los desvelos de la Asociación y ni siquiera se han dignado venir a nuestro mitín. Se queja de la falta de preocupación en la clase en general, a la cual culpa de lo que pasa y por cuya indiferencia no solo no se logran mejoras, sino que se van perdiendo las conseguidas." Cardona, començaria lamentant "que no haya más concurrencia, pero lo que más pena le causa es la no comparecencia de los dos procesados (...). Cita la conferència del distinguido abogado, nuestro apreciado amigo señor Nadal y Camps, a la cual tampoco acudieron los procesados como imponía un deber de gratitud, ya que este señor con su (...) colega (...) González Vilart fueron los que desinteresadamente han laborado por ellos, hasta lograr eximirles del cumplimiento de la pena recaída en el proceso." Ventura, Duch i Salvat de "El Poble Català" i Jover que agrafaria el concurs dels oradors i l'assistència dels delegats de l'Associació de Mossos i Cobradors, del CADCI i de l'Associació General d'Empleats d'Escriptori, completarien les intervencions. V. "Nuestro Programa", 1 de juliol de 1915, p. 1. "El Poble Català" del 19 de juny de 1915.

- (695) "Nuestro Programa", 1 de juny de 1915, p. 1. Recordi's també la nota 692. La convocatòria recordava la promesa del governador, feta el 23 de desembre de 1914 (V. nota 690), i com aquest "no ha hecho absolutamente nada, para honor de sus afirmaciones, no imponiendo siquiera ni una sola multa mínima, a pesar, con sus palabras, de tener comprobadas una multitud de infracciones colectivas." També, "El Poble Català" del 10 de juny de 1915.
- (696) Vegi's uns exemples, extrets de les diverses intervencions. Francesc Calvet: "(...) hay que ir sin vacilar a la práctica de los únicos medios eficaces para hacer cumplir la ley, cuyos medios todos sabemos". Ventura: "Hemos de encararnos con el gobernador y el alcalde para exigirles la defensa de nuestros derechos; si ellos no nos hacen caso, recurriremos en último extremo a las -

altas esferas: al jefe del Gobierno y al Rey, y les exponemos nuestras quejas demandando a esas autoridades como incumplidoras de sus deberes. Si así no se nos atiende ya sabemos cual es el remedio supremo e infalible, del cual bien se acuerda el señor -- Jorba." Duch i Salvat de "El Poble Català": "Si es preciso para reivindicar nuestros derechos acudir a la violencia dice, hay que acudir a ella. Cita el ejemplo de los demás obreros, los cuales cuando levantan sus puños amenazadores, consiguen lo que desean. Acerca la idea de acudir en son de protesta al jefe del Estado o del Gobierno, opina que sería labor ineficaz, pues entre excusas y órdenes se tirarían la pelota de unos a otros y la ley seguiría incumplida." Josep Caldés del Centre de Cobradors i Mossos de Sanca: "(...) si no se consigue nada con denunciar a los infractores de la ley habrá que ir a romper cristales y si no bastaba se tendría que romper otra cosa más sensible".

Cardona Sadurní: "(...) por el terreno de la legalidad no haremos ni conseguiremos nada de lo que nos interesa". Batlle: "(...) salgamos (tots) los domingos a hacer cerrar los establecimientos".

Gorga, que resumiría: "En nuestra clase hay todavía por desgracia, mucho embrutecimiento y mucha ignorancia, lo cual hace que no se preocupe de sus mejoras sociales. Eleva un canto a la instrucción y a la educación (...). Incita a los jóvenes a la lucha socialista."- "Nuestro Programa", juliol de 1915, p. 1. También, "El Poble Català" del 24 de juny de 1915.

(697) "Nuestro Programa", juliol 1915, p. 1; "El Poble Català" del 24 de juny de 1915.

(698) "El Poble Català" del 27 de juny de 1915

(699) "(...) imponiéndoles a todos -afegia la mateixa nota governativa- la obligación de remitir a este gobierno, semanalmente, las relaciones nominales con expresión del trabajo a que pertenezcan los que infrinjan la referida ley del descanso, a fin de imponerles la penalidad que corresponda".- "Nuestro Programa", agost de 1915, p. 1.

(700) Segons el mateix periòdic esmentat a la nota anterior, l'endemà de sortir la nota del governador civil, l'Associació de la Dependència Mercantil, feu sortir, a través de la premsa local, nota comunicant la formació de les comissions "habiendo obtenido la

Asociación de la Dependencia Mercantil formal promesa del señor Andrade que a partir de mañana los agentes gubernativos procurarán, sin contemplaciones de ninguna clase, la exacta observación de la ley del descanso (...). Así mismo la directiva de la misma, deseosa de cooperar a los buenos deseos del señor Andrade, ruega a los dependientes afectados le trasladen nota de los establecimientos no visitados por los inspectores, con el doble objeto de trasladar la correspondiente denuncia al gobernador y exigir la amonestación del agente incumplidor de las órdenes dimanadas de la superioridad".

- (701) "Nuestro Programa", 1 d'agost de 1915, p. 1.
- (702) "Los reunidos -assenyalava la primera conclusió de la reunió del 21 de juliol- acuerdan exteriorizar públicamente la indignación que ha merecido a la clase la conducta del gobernador faltando a las solemnes promesas hechas al compañero Presidente de la Asociación y no preocupándose en lo más mínimo de sostener el imperio de la ley en perjuicio de nuestros particulares intereses".- "Nuestro Programa", 1 d'agost de 1915, p. 1.
- (703) "En virtud de lo anterior -deia la segona conclusió de la mateixa reunió- la asamblea declara improcedente una nueva excitación a la autoridad gubernativa para que por sí sola proceda a la observancia de la Ley y elige de su seno cinco individuos que se constituirán en Comisión especial Pro Descanso (...)".- "Nuestro Programa", agost 1915, p. 1.
- (704) "La Junta de Gobierno, -assenyalava finalment la tercera conclusió-, coadyuvará a esta campaña organizando actos Pro Descanso Dominical, de propaganda y alientos, en el local colectivo y en los demás locales que le sean facilitados a este objeto".- "Nuestro Programa", agost 1915, p. 1; "El Poble Català", 25 de juliol de 1915.
- (705) SECCIO PERMANENT D'ORGANITZACIO I TREBALL ... - Octaveta citada.
- (706) V."Nuestro Programa" del 1 de setembre de 1915. El 14 d'octubre de 1915, se celebraría una asamblea general extraordinària de socios de l'Associació de la Dependència Mercantil, a petició de la Comissió Pro Descans, a fi de sotmetre a debat i aprovació una proposició d'aquesta Comissió, en la qual, es tornava un altre cop a apel·lar a mitjans legals de pressió, "consecuentes los in-

dividuos que suscriben con el criterio sustentado en todas ocasiones por esta Asociación, de agotar todos los medios que existen dentro de la más estricta legalidad antes de apelar a recursos extremos, en demanda de que se hagan respetar nuestros derechos amparados por una Ley vigente (...)", tot proposant la formació de comissions de dependents, les quals, acompanyades --- d'agents que hom sol·licitaria del governador, recaptarien dels infractors el tancament dels establiments i, en cas contrari, -- procedir per part de l'agent a imposar la corresponent denúncia. V. "Nuestro Programa" del 1 d'octubre de 1915, p.1.

- (707) V. nota 600. Pere Gorga es dolidria en aquest míting, del poc "entusiasmo que demuestran los dependientes por los asuntos que más le atañen, a causa de lo cual no puede emprenderse una campaña de importancia". En el mateix parlament de resum, subratllaria que -- els patrons hurlaven la llei perquè els dependents "no saben mostrarse enérgicos" i recordaria "la época en que estos en grupos -- que recorrian todos los comercios, hacían temblar los cristales". Com hem indicat a la nota 600, hom acordaria, al míting, d'adreçar dos telegrams al ministre de la governació i al cap de govern protestant per l'actitud de les autoritats locals "tolerando escandaloso incumplimiento Ley Descanso Dominical", demanant al primer que ordenés al governador una intervenció decidida, -- "imponiendo infractores penas señaladas", tot manifestant l'esperança que els dependents fossin atesos "estando frente destinos -- país hombres gobierno promulgadores esta Ley", i al segon L'aprovació del projecte regulador de la jornada de treball dels dependents, com hem assenyalat en aquella nota. Pere Gorga, signava ambdós telegrams, com a president de l'Associació de la Dependència Mercantil. V. "Nuestro Programa" del 1 de desembre de 1915, p. 1-2. V. igualment. "El Poble Català" del 22 de novembre de -- 1915.

Remarquem també aquí, que "Acció" de novembre de 1915, p. 6, manifestava que la Secció d'Organització i Treball, "Accedint a -- justes demandes d'alguns de nostres consocis", havia fet diverses gestions "prop d'algunes cases que obrien en diumenge". "Un falaguer èxit --afegia--ha coronat algunes d'elles, no sabent encara el resultat d'altres que s'estan tramitant".

- (708) El governador els respondria que li exposessin per escrit les se

ves "pretensions i que ell, per la seva part, farà tot el possible per a complaure'ls".- "El Poble Català" del 12 de febrer de 1916. V. sobre el descans dominical també, "Nuestro Programa" de febrer de 1916, p. 2, que també esmentava una visita de Pere Gorga al governador per la mateixa qüestió.

(709) "En moltes botigues de merceria -assenyala "Acció" d'agost de 1915, p. 2- hem vist uns cartellots que deien que havent pactat la societat obrera del ram de mercers i la patronal del mateix, les botigues estarien obertes els diumenges al matí. Des de 1912 en què el senyor Portela va autoritzar aquests pactes, que aquesta secció ve treballant per la seva anul·lació. Els governadors, un darrera l'altre, tot donant-nos la raó, i fins creient que -- aquests pactes són una mentida igual que les societats de dependents que els han firmat, no es veuen amb cor d'anul·lar-los. En diferents èpoques ens hem dirigit al Govern Civil, a l'Institut de Reformes Socials, i fins al Ministre de la Governació i no -- n'hem tret res, com si ells que formen el poder executiu de la legislació, estessin empenyats en no fer complir la llei. Paradoxal! No obstant nosaltres no hem acabat ni les forces ni les ganes de treballar. Pel bé de nostra classe reprendrem la campanya i farem tot quant puguem per a què els dits pactes siguin anul·lats d'una vegada, arribant en nostra campanya, si convé, fins on no voldríem però que les autoritats amb llur passivitat per a fer complir la llei ens hi empeny."

(710) "Acció", abril 1932, p. 20.

(711) "La lligó rebuda, si havia estat cura, no deixà per ço, d'ésser profitosa per al Centre. Les incidències de la darrera campanya no ens havien distret de la sort que poguéis cabre al recurs interposat els Pactes, però totes les nostres gestions s'estrellaven per les mateixes raons que havia fracassat la campanya. I no obstant calia fer quelcom. Era evident que mentre subsistissin -- els Pactes, es faltaria a la llei, cada dia en major proporció, i així la nostra ciutat arribaria a estar totalment fora de la llei, amb consentiment de l'autoritat, com hem pogut presenciar fins fa poc. Havent-se de tancar el camí, s'havia de confeccionar un nou pla, al que ens dedicàrem pacientment, i quan el tinguérem enllestit, el Centre anuncià els seus propòsits en l'Acció de

1 de novembre de 1916."- SECCIO PERMANENT D'ORGANITZACIO I TREBALL...- Octaveta cit.

- (712) "Acció", novembre 1916, p. 7. "Acció", desembre 1916, p. 6.
- (713) SECCIO PERMANENT D'ORGANITZACIO I TREBALL... Octaveta cit. "Acció" de desembre de 1916, p. 6, per la seva banda, subratllava el -- "bon acolliment" entre els socis a l'anunci de la campanya, i com "diversos companys han recollit dades concretes de cases on s'infringeix la llei inhumanament, les quals hem anotat per a nostres propòsits. No serà pas aquesta la primera campanya que es porta a cap, i precisament per això, hem de procurar no sigui una de -- tantes. Preparem-nos convenientment i, passat el període de fires de Nadal -època en què la llei autoritza per a obrir els establiments els dies festius posem-hi tota nostra fe i entusiasme, acabant d'una vegada amb aquest indigne abús."
- (714) "Acció", febrer 1917, p. 10.
- (715) Aquesta quedaria formada així: Rossend Queralt i Fàbregas, president; Rafael Llinàs i Olivella, vice-president; Pere Ullastre i Coma, caixer; Albert Grau i Salàs, secretari; Francesc Muntané i Cols, vice-secretari; Josep Ordí i Soldevila, i Jaume Castell i Santamaria, vocals. V. "Acció" de febrer de 1917, p. 10. També, - "El Poble Català" dels dies 20, 24 i 26 de gener de 1917.
- (716) "Acció" de març de 1917, p. 12. Els animadors del Gremi de Detallistes, en aquest butlletí, subratllaven que "l'exemple que ens proporcionen els companys del Gremi de Viatjants i Corredors, ens reconforta i ens fa esperar un bell esdevenidor". El dia 19 de febrer, per un altre costat, el gremi celebrava una reunió general per a debatre i aprovar el seu reglament intern. "Els -- companys Llinàs aprofità aquella ocasió per a detallar els treballs portats a cap fins llavors i del pla a seguir en quant al descans dominical".
- (717) "Las Noticias" del 12 de febrer de 1917. El governador, segons el mateix diari, pregaria a "los comisionados que depusieran de momento su actitud y depositaran en él su confianza, pues se proponía hacer efectivo el cumplimiento de dicha ley".
"Allí digüérem (a l'entrevista amb el governador civil) amb tota enteresa que la llei no es complia -escriu hom a "Acció" de març de 1917, p. 12-, que era burlada descaradament i d'una manera general, mercès al zel desplegat pels agents a les ordres d'aquella

autoritat, que permetien vulnerar-la impunement; que estàvem disposats a què aital estat de coses acabés, prenent-nos-ho pel propi compte, si qui hi estava obligat, no ho feia abans. El governador ens digué -bé prou ho sabíem- que això no era de la nostra incumbència i que ho deixéssim, per tant a la seva mà, que ell, per tots els mitjants dels que disposa, evitaria l'abús. Prometèrem així fer-ho, però amb una condició: que les seves paraules devien traduir-se en fets en un plaç de quinze dies, passats els quals, nosaltres obraríem com creguéssim convenient, declinant -en tal cas qualsevol mena de responsabilitat."

(718) "Acció" de març de 1917, p. 12.

(719) "Acció", març de 1917, p. 12. "Seguidament començarem a desenrotllar la campanya -manifesta l'octaveta esmentada de la Secció d'Organització i Treball- en l'eficàcia de la qual crèiem tant que -enemics de vanidosos i improductius individualismes-, tot just iniciada, volguérem que la glòria del seu triomf correspongués per un igual a tota la dependència i, a l'efecte recabàrem l'adhesió de totes les entitats professionals de Barcelona i resta de Catalunya, que ens l'enviaren sense una sola excepció, --acompanyant-la amb demostracions d'afecte i d'encoratjament. Entre elles obtinguérem l'adhesió de l'Associació de la Dependència Mercantil amb data 15 de febrer, però, per molt dolorós que ens sigui l'haver-ho de consignar, una falta de delicadesa que d'ella reberen el Centre i totes les entitats que li feien costat, ens obliga a fer constar que no comparegué mai a col.laborar en l'obra conjunta, malgrat les moltes vegades que hi fou invitada, i al demanàr-se-li en la forma més amistosa el per què de la seva actitud, contestà el 14 d'abril de 1917 comunicant oficialment -la seva retirada de la campanya. Llevat d'aquest incident, inexplicable i lamentable baix tots aspectes, la campanya va ésser acollida amb la major simpatia per tothom. La conducta observada i la persistència en l'actuació, va fer-nos merèixer l'adhesió entusiasta de les entitats obreres femenistes de nostra ciutat, la de les corporacions patronals de més prestigi, la col.laboració de la premsa, el concurs d'eminents homes públics, i si no poguérem arribar a comptar amb el suport de les autoritats -que ja hi érem en camí- hem d'atribuir-ho a la fatalitat de les circumstàncies."

V. també, "La Publicidad", 20 de febrer de 1917; "El Poble Català" del 21 de febrer de 1917; i "El Poble Català" del 1 de març de 1917. El 18 de març de 1917, per un altre costat, la Federació Obrera Catòlica, celebrava un míting pel descans dominical. V. "La Veu de Catalunya" del 22 de març de 1917.

- (720) "La Publicidad", 18 de febrer de 1917. "Aquest document (...) --segons "El Poble Català" del 17 de febrer de 1917-- ve a ésser -- el pròleg de l'enèrgica campanya que ha iniciat la Secció Permanent d'Organització i Treball per a acabar d'una vegada amb els abusos que es cometien en la infracció de dita llei que tants perjudicis causen a la dependència mercantil".
- (721) "Es precis que tothom s'interessi i apassioni --llegim a "Acció" d'abril de 1917, p. 10--, que no siguem nosaltres, únicament els dependents, els commoguts. L'opinió tota ha d'ésser amb nosaltres i, per això, hem de saber guanyar-nos les seves simpaties i fer que ens dispensi el seu favor o, millor, que vulgui fer-nos justícia. Perquè si l'orientem, al poble i ell s'adona del que fins ara no n'ha sabut hebre esment, de què si vol pot fer caure la balança de la nostra banda, ja podem dir que tenim guanyada la causa. Com ho aconseguirem? Portem visitades totes les redaccions dels periòdics barcelonins; arreu ens ha obert les portes, hem estat ben rebuts i ens han ofert la seva col.laboració decidida, que nosaltres agraïm força. A les planes de tots ells aniran apareixent, a més de que els enviem, clams en favor de nostra justa petició, articles de redacció que facin vibrar l'ànima de la ciutat." V. així, l'article, signat per MAX, Paradojas a "Las Noticias" del 13 de febrer de 1917, el qual després de remarcar -- l'incompliment de la llei, manifestava: "La autoridad sienta plaza de coco y todo el mundo se burla de ella. Esto es peligroso. Si no es lícito hacerse justicia por propia mano, es legítima la propia defensa cuando nadie nos defiende. Se concibe, pues, la irritación de los dependientes de comercio. Si esa irritación se traduce un día en actos violentos, será lamentable, pero será excusable también." Calia fer complir la llei, "pese a quien pese. Yo convengo en que ello es algo difícil. Parece ser que las denuncias se formulan ante la autoridad municipal, que esta es la encargada de imponerlas y de hacerlas efectivas. Ahora bien; las denuncias se hacen, se comprueban y se registran. Más aún; se --

llega a la imposició de multes; però després o se condenen o no se fan efectives. ¿Per què? Perquè tot el món té un padrí anfluent elector que ho alcançà amb suma facilitat. És una mostra de la acció desmoralitzadora sobre la justícia i la administració. Els concejals temen la còlera del elector, el alcalde ansia viure en harmonia amb els concejals, i el governador, tractant-se d'un ajuntament de les campanilles del nostre, no se atrevé a malquistar-se amb ell (...) lo que falta és un poc d'energia per part de algú. (...) Si l'autoritat municipal no comple, se obligaria a complir el governador. Medios -- té. De manera, Sr. Morote, que només falta un poc d'energia i constància. (...)” V. també El descans dominical a "El Poble Català" del 19 de febrer de 1917, sense signatura, a favor de les reivindicacions dels dependents.

Per a guanyar l'opinió pública, "Acció", d'abril de 1917, indicava el projecte de fixar cartells als carrers, referents a la reivindicació dels dependents. Més endavant ens hi referim.

(722) "Acció", març 1917, p. 12. "Acció" d'abril de 1917, p. 10.

(723) "Acció" d'abril de 1917, p. 10.

(724) "Acció" d'abril de 1917, p. 10. A la primera visita feta el 11 de febrer, al governador, segons aquest butlletí, "semblà li -- causés estranyesa fòssim nosaltres sols els que li reclaméssim el compliment de la llei. Doncs, el dia 3 de març li anàrem a fer -- saber que, amb el Centre, hi eren totes les entitats de dependents barcelonines, fent-n'hi la representació de delegats de totes elles que vingueren a acompanyar-nos, els quals li van manifestar es -- feien seva la nostra petició". V. també, per a aquesta entrevista, "Las Noticias" del 6 de març de 1917, i "El Poble Català" del 6 de març de 1917, que mostrava --aquest darrer-- l'escepticisme -- de la comissió malgrat les bones paraules del governador, raó per la qual "és proposa, després de veure el que passi el diumenge -- vinent, començar la campanya preparada en defensa dels drets indiscutibles dels dependents, interessant a l'opinió pública per -- a aconseguir d'una manera efectiva i valent-se de seriosos procediments, el que és de raó, que és aconseguir el compliment de la llei ...". El 11 de març de 1917, per un altre costat, les juntes de la Secció d'Organització i Treball i del gremi de detallistes,

"ostentant la representació de les demás entitats adherides a la campanya", visitaven el governador civil "per a informar-lo i protestar enèrgicament de la intolerable coacció que alguns patrons mercers exercien prop dels dependents, obligant-los a firmar uns pactes, mercès als quals pretenen donar forma legal a la infracció de la llei del descans dominical". V. "El Poble Català" del 13 de març de 1917. "La Publicidad" del 20 de març de 1917, finalment, referia una nova entrevista de la comissió, formada pel CADCI i els altres entitats de dependents, amb el governador civil pel mateix tema del descans dominical i de la "actuación legal privada a seguir, de acuerdo con lo preceptuado por la ley, así como de los medios lícitos y formulismos pertinentes, a fin de que la acción a desarrollar no resulte estéril". Els comissionats, en sortir, segons el mateix diari, "acordaron iniciar rápida y convenientemente su pública actuación, metódica y persistente, hasta llegar a la completa observancia de la ley del descanso dominical".

- (725) "Acció", d'abril de 1917, p. 11. "Acció" de maig de 1917, p. 8, - assenyalava que, pel que feia a les entitats patronals, cada una d'elles "ha pres l'acord de prestar el seu concurs a la gestió que estem realitzant totes les associacions de dependents de Barcelona, i, per iniciativa del senyor president del Foment del Treball Nacional, celebraran una reunió els presidents de les -- corporacions econòmiques, per a estudiar la manera de donar una major efectivitat a l'acord recaigut. No cal dir que el que es -- resolgués en aquesta sessió, podria assenyalar la fi victoriosa i immediata de la Campanya. Esperem amb confiança la decisió que adoptin."
- (726) "Acció", d'abril 1917, p. 10. Josep Torné, a "Solidaridad Obrera" del 3 de maig de 1917, en un article titulat Los dependientes de comercio y el descanso dominical, comentava aquesta cartells: --- "Desde hace unos meses se vienen pegando en las fachadas de las casas de la ciudad unos carteles recomendando a los compradores dejen de efectuar sus compras en domingo. Uno de dichos carteles huele a cien leguas a sotana, dado su texto, que a no ser por el perjuicio que se ocasionaría a la dependencia, bien valdría la pena de no hacerle caso y hacer las compras cuando nos viniese --

en gana. Por el contrario, otros pesquines, seguramente redactados por otra u otras entidades, ruegan no se compre en el séptimo día de la semana a fin de que la dependencia pueda descansar como los demás trabajadores del penoso trabajo de seis días consecutivos. El que los dependientes barceloneses no disfruten en su totalidad del descanso dominical es una vergüenza para la clase y sería hora ya de que de una vez por todas fueran a la conquista de tan importante mejora. (...) Al logro de él (del descanso dominical) debemos ir sin tardanza, haciendo que nuestras organizaciones se preparen debidamente para obtener digna y prontamente lo que es ceseo unánime y ferviente de la clase. Y la campaña debe ser continuada firmemente, sin desmayos y con la -- convicción en todos nosotros de que conseguiremos lo deseado. -- Conseguido ello, tendremos los dependientes más horas de descanso y mutua relación con objeto de ir estudiando las reformas e introducir en nuestras tareas diarias que bien lo necesitan, dando el caos existente en las labores a que nos dedicamos."

- (727) "Acció" d'abril de 1917. El mateix butlletí, p. 10, després d'asenyalar les diverses iniciatives per a guanyar-se l'opinió pública i les lletres adreçades als botiguers per convencer-los -- que complissin "com perfectes ciutadans, emmirallant-se amb els seus companys que no senten el malentès egoisme d'obrir en diumenge", afirmava que si "ni així som atesos, ens constituïrem en inspectors de policia -cosa que no ens plau gens- mes d'aquesta manera farem el que no volen fer aquests. Formularem en cada cas concret una denúncia amb tota regla, que passarem a la Junta de Reformes Socials, no pas perquè quedin adormides en el seu arxiu, sinó perquè siguin dictaminades immediatament. I en passar a l'alcaldia, procurarem que, qui li toqui, faci fer efectives les -- penyores sense contemplacions de cap mena. Mitjans tenim per a -- fer que nostra tasca no resulti estèril. No obstant, si malgrat tota la nostra bona fe, res obtinguéssim amb tals procediments, serà qüestió d'adoptar una altra tàctica, puix ens fa presumir -- que haurem de variar l'actual, l'actitud en què es col.loquen -- alguns patrons, amb la reaparició dels famosos pactes, que no és altra cosa que una provocació a nostre justa i legal campanya." La premsa del mateix diumenge, dia 25 de març, anunciava que --

aquest dia començava a actuar "exercint l'acció privada, la comissió de representants dels dependents de comerç contra les cases que infringeixen la llei del descans dominical". V. així, "El Poble Català" i "La Publicidad" del 25 de març de 1917. "El Poble Català" del 26 de març de 1917, publicava un article editorial, - titulat Sursum Corda, de suport a la reivindicació del descans dominical pels dependents de comerç detallistes, els quals havien de "congratular-se de la campanya que, conjuntament amb la Secció Permanent d'Organització i Treball del CAOCI, i del Gremi de Detallistes, porten a terme prestigioses entitats en pro del compliment de la llei del descans dominical".

- (728) V. l'extens comentari-informació, Pel descans dominical. La campanya del Centre Autonomista de Dependents. L'actitud del governador. Què deu fer l'alcalde. Els dependents han de persistir. - "El Poble Català", 1 d'abril de 1917.

- (729) "Acció" d'abril de 1917, p. 11.

Hom pot seguir les convocàtoies als dependents, i en concret del CAOCI als seus socis, perquè a les nou de cada diumenge estiguessin disposats a recórrer els carrers de la ciutat, la crida als botiguers perquè tanquessin, les denúncies de cada diumenge i la seva tramitació, a la premsa i, en especial, a "El Poble Català". V. així, aquest diari dels dies 31 de març de 1917, 7 d'abril de 1917, 18 d'abril de 1917, 28 d'abril de 1917, 9 i 11 de maig de 1917, etc. El 1 de maig de 1917, el mateix diari esmentava una lletra d'un aprenent que demanava que els dependents s'ocupessin d'ells també.

"El cos de denunciants -assenyala "Acció" de maig de 1917, p. 8, per la seva banda- (...) cada diumenge formula pels volts d'un miler de denúncies, és un esport nou que ha arrelat entre nosaltres i que cada dia compta amb més aceptes. Amb el carnet a la mà, tot prenent el sol i disfrutant de l'agradosa companyia d'un municipal o d'un urbà -fins de vegades ens és permès el luxe -- d'utilitzar algun policia-, un hom fa una sèrie de denúncies que ni se n'adona. Aquestes denúncies, després, són passades a les tinències d'alcaldia que els correspon, i en moltes d'elles ja no saben on encabir-les. En el districte II, però, ja n'han començades a despatxar. Citaren a 38 dels primers denunciats, el que

ha motivat que en aquell districte hi poguéssim observar el --- darrer diumenge, dia 22 (d'abril), un bon nombre d'establiments tancats. Encara que de les demés tinencies no tenim notícies que s'hi hagi fet res, actualment estem visitant els tinents d'alcalde per a què, prescindint de toleràncies y compromisos, comple-- tin la tasca que ens hem imposat, és a dir penyorin a tothom que sigui denunciat." També, "Acció" de juny de 1916, p. 15-16.

- (730) El 18 d'abril de 1917. L'alcalde oferiria el seu suport, a la -- comissió representativa del CADCI i de les altres entitats que menaven la campanya, segons "El Poble Català" del 19 d'abril de 1917. V. també, "Acció" d'abril de 1917, p. 8.
- (731) V. així, "Acció" de maig de 1917, p. 7. També la nota següent. Tanmateix, el mateix butlletí assenyalava que eren diversos ja - els caps d'establiments "que sempre havien tingut obert en diu-- menge, que, per fi, s'han decidit a tancar. (...) I a nosaltres ens plau fer constar que aquests companys nostres que s'han vist alliberats, al voler-nos testimoniar llur agraïment, han donat el més gran exemple de generositat: han ajuntat el seu esforç al -- nostre, per a què ben tost tots els demés dependents puguin gaudir del mateix benefici que ells acaben d'obtenir. Però en una - ciutat com la nostra, amb què tanquin una quarentena més de ca-- ses encara que totes elles d'importància, no vol pas dir que la nostra missió toqui al seu terme. Ara, tot just, és pot dir que la campanya està encarrilada; ara s'ha arribat al periode en què és més necessària una voluntat ferma i resolta." "Acció" de juny de 1917, p. 15, per la seva banda, afirmava que els dependents - anaven triomfant, però "poc a poc, parcialment; ara en una barria da, mercè a la diligència del seu tinent d'alcalde, convingut més que no pas d'altres de la justícia que ens assisteix; ara els pa-- trons d'un ram determinat, els moblistes, que han pres la plausi-- ble determinació de tancar col·lectivament, confiant que els de-- més secundaran llur acció; després els sastres del districte -- VIII, que, llevat de tres, han acordat ço que els moblistes. És a dir, que aquell ambient tan necessari a la nostra tasca, es va formant davant les proporcions formidables que adquireix la cam-- panya." La premsa anava reflectint aquests avanços. "El Poble Ca-- talà" del 25 d'abril de 1917, remarcava la "serenitat total" de la campanya que feia "simpàtica la causa que defensem" i com el

diumenge darrer les comissions de dependents "es trobaren que - molts establiments dels què foren denunciats tenien les portes - tancades". "El Poble Català" del 9 de maig de 1917, insistia que "cada vegada són més els comerços que tanquen" i esmentava l'actitud citada dels moblistes que el diumenge darrer havien tancat tots de manera absoluta. "El Poble Català" del 14 de maig, remarca que les denúncies fetes el dia anterior, havien estat "en - nombre inferior als altres diumenges". "Acció" de juliol de 1917, p. 11, enfi, assenyalava: "Des dels primers moments recomanàrem als nostres bons companys que no es precipitessin, i ells, con-- venguts que el nostre pla era meditat serenament, abandonaren la natural impaciència llur i esperaren confiats el resultat, aportant-hi sempre, per això, una col.laboració entusiasta per la seva part. Indubtablement que la campanya ha progressat, i força; però aquest progrés, fins ara, no era equivalent a l'esforç realitzat. Els obstacles, com havíem previst, s'enderrocaven tot -- just ens hi encaràvem; mes a cada pas en trobàvem de nous. Doncs heus aquí que ara hem entrat en un nou període, que, sense deixar-nos emportar per entusiasmes momentanis, podem ben qualificar de franca solució." El mateix butlletí, per acabar, esmentava que al districte VIII, a la barriada de Gràcia, mercè al suport de "l'autoritat municipal", per un costat, i a l'"entusiasme" dels "nostres companys de la barriada de Gràcia", per l'altre, feia "dos diumenges consecutius que, sense fer ús de cap mena de violència, el tancament és absolut. A veure quin dia, doncs, les Rambles, les Rondes i el carrer de Ferran, oferiran l'aspecte actual del típic carrer de Salmerón."

- (732) "Acció" de juny de 1917, p. 15. "Però hem de tenir en compte, -- companys -afegia el mateix butlletí-, que fa ja tres mesos que estem clamant d'una manera enèrgica i seriosa, com a homes dig-- nes, i el compliment de la llei de Descans Dominical no té efecte en absolut. (...) El temps va escorrent-se i, no obstant, cada dia que passa ens reconforta més i més. Seguim amb la mateixa ferma dels primers dies i esperant amb l'esperit asserenat, la fi; però no pas la que desitgem alguns patrons aliats amb el temps i i potser amb bona part d'autoritats. La fi la imposarem nosaltres, desfent aquest concepte erroni que tenen format del dependent detallista, els seus explotadors."

- (733) "Ara, amb la campanya actual -afexeix el mateix butlletí, citat a la nota anterior-, aconseguirem per als nostres companys el repòs a què tenen dret el diumenge, per a dedicar-lo a sanejar son cos i son esperit. Més endavant, fent reglamentar el seu treball, acabarem amb aquest esclavatge a què és sotmès, que ni temps li lleu per a emprar-lo en el seu millorament, malgrat les ànsies de perfecció que ell sent."
- (734) "Acció" de juny de 1917, p. 15. "Entenem que no és hora de fer-ho -afegeix el mateix butlletí-. La Junta de Reformes Socials ha rebut de les Tinències d'alcaldia una munió de denúncies fetes -- per nosaltres, la revisió de les quals ja ha començat i ben tost va a emetre dictamen. Les penyores que apliquin, han de cuidar de fer-les fer efectives les Tinències: aquestes les cobraran integres, les rebaixaran o les condonaran. Quant a la primera i segona denúncies, no ens té cas el que facin; però en ésser a la -tercera -hi ha una infinitat de comerciants que en tenen deu de seguides-, la llei diu ben clarament que el càstic serà, quan -- menys, de 250 pessetes. Què es farà llavors? Oh, llavors potser serà arribada l'hora de les resolucions supremes."
- (735) El març de 1917, el CADCI rebia les adhesions, a part de les assenyalades en un altre lloc -p. 1385d'aquest capítol-, del CADCI de Terrassa, Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria de Sabadell; Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria de - Terrassa; Unió Professional de Dependents de Comerç de Mataró, Societat d'Obrers Rellotgers de Barcelona, Associació de Dependents del Comerç de Lleida (segons "Acció" d'abril de 1917, p. 11), i a finals del mateix mes o a començaments d'abril, de la Unió de Dependents del Comerç de Vilafranca del Penedès ("El Poble Català" del 4 d'abril de 1917).
- (736) "Acció" de juliol de 1917, p. 11, referint-se desenrotllament de la campanya, durant el mes de juny, subratllava la disposició favorable de les corporacions econòmiques: "Havíem parlat, temps endarrera, que les entitats econòmiques s'inclinaven de la nostra banda i que fins semblaven estar disposades a realitzar una acció paral.lela a la nostra. Altres conflictes que retenien l'atenció d'aquelles Corporacions, no els permetien dur a terme els seus -- bons propòsits i qui sap, també, s'hi influa en aquest retard, -

veure el cafent que prengué la nostra actuació. Ara, doncs, reunits els presidents del Foment del Treball, Nacional, Cambra de Comerç, Cambra Industrial i Lliga de Defensa Industrial i Comercial, acaben de prendre l'acord d'haver observat amb simpatia la seriosa i digna campanya que, iniciada pel Centre, porten a cap totes les entitats de dependents de Barcelona. I fins i tot, considerant que aquesta simple manifestació potser no fóra de prou eficàcia, els referits senyors, d'una manera molt atent, ens han cridat perquè els indiquéssim què més podrien fer en profit de la nostra causa. Segurament que a l'aparèixer aquest número, ja posats d'acord, s'haurà efectuat quelcom que per delicades no podem avançar, però que d'una manera pública aleshores tothom en -- tindrà coneixement. La col.laboració d'aquestes entitats -ho venim dient des dels començos- és un factor que calia pensar-hi per a assolir el triomf. Mes l'espontaneïtat amb què han realitzat -- aquest acte i la immillorable disposició en què es troben, donen a comprendre que som ha al capdamunt." Com pot veure's, la capacitat del redactor de la plana del Gremi de Detallistes al butlletí "Acció", per entusiasmar-se amb les vaguetats i les bones paraules era remarcable. Tanmateix, afegia: "No per això deixarem --- d'actuar nosaltres com fins ara, ço és: denúncies i més denún--- cies".

"Acció" d'abril de 1932, p. 20, en parlar d'aquesta campanya assenyala: "Per últim s'obté la col.laboració de les entitats econòmiques, les quals es decideixen d'anar a veure l'autoritat governativa i a expressar-li la necessitat que es faci tancar tots -- aquells botiguers que, uns amb el pretext que ells no tenen dependents i altres sense pretext de cap mena, es resisteixen encara a acatar la llei". V. la nota 738 d'aquest capítol, també. El 21 de juny de 1917, la Comissió de delegats de les entitats de dependents que cuïen a terme la campanya, es reunia al CADCI per a tractar de la seva marxa i mostrava, segons "El Poble Català" del 25 de juny de 1917, "les més falaguères esperances per l'èxit de les seves gestions", donat que les tinències d'alcaldia estaven donant curs als diversos "milers de denúncies que els dependents han presentat contra els infractors de la llei". "Actualment i conjuntament amb l'acció persistent -afegia el mateix diari- que venen exercint, preparen un nou pla que es durà a terme d'acord amb les entitats patronals de caràcter econòmic de Barce-

lona, lo qual s'espera que solucionarà definitivament aquest problema quina solució reclamen els dependents de comerç".

El 1 de juliol, enfi, la comissió de representants d'entitats de dependents, visitaven el governador civil, un cop més, i li comunicaven l'adhesió a la campanya "d'altres entitats que encara que no pertanyen al seu estament", veien "amb simpatia" la mateixa.

"Feren indicació al governador de les adhesions de les entitats patronals més importants de Barcelona, anunciant-li a l'ensiem la seva visita. El governador que escoltà amb molta atenció, els feu formal promesa del seu decidit propòsit que se solucioni satisfactòriament el conflicte plantejat, esmentant el viu interès de rebre la visita dels representants de les entitats patronals per a poder actuar d'una manera ràpida sobre aquest assumpte que apassiona a tota l'opinió barcelonina."- "El Poble Català" del 2 de juliol de 1917.

(737) SECCIÓ PERMANENT D'ORGANITZACIÓ I TREBALL.- Octaveta cit.

(738) "Acció" del 1 d'agost de 1917, p. 9. "No cal pas dir que aquest mes (es refereix al de juliol), amb l'estat actual de coses, se'n ha ressentit la nostra actuació -assenyalava el mateix butlletí-. Ens hem hagut de sotmetre, amb prou sentiment per la nostra part, a una inactivitat que no s'adiu gaire amb nostre temperament. I és ben bé de doldre, ara que anàvem a rebre la valuosa ajuda que espontàniament acabaven d'oferir-nos les entitats patronals i que s'han vist precisades a aturar, ja que la tasca primordial d'elles havia d'ésser prop de les esferes oficials i aquestes poc hi prestarien ara l'atenció necessària." "Les dues notes falagueres --afegia més endavant- que hem recollit, han estat, la una, la citació de denunciants i de denunciats a la Tinència del districte V, i l'altra, l'haver enviat la Junta Local de Reformes Socials a les Tinències d'alcaldia d'on procedien, bon nombre de denúncies ja informades. Esperem ansiosament que d'una forma o altra la normalitat reapareixi, per a respondre més ardorosament si possible fos, aquesta campanya de justa redempció de la nostra classe."

(739) "Acció", setembre 1917, p. 17-18.

(740) V. així, "Acció", d'octubre de 1917, p. 8. "Acció" de novembre de 1917, p. 5, es dolia de la interrupció de la campanya a causa de

les circumstàncies adverses, i manifestava la decisió del Gremi de reprendre-la, tan aviat aquestes ho permetessin. El primer butlletí, per una altra banda, assabentava de l'adhesió a la campanya de l'Associació de Dependents del Comerç de Mobles, "en -- constituir-se a la nostra ciutat", i el segon cridava, també a -- la col.laboració dels socis "pels treballs que originí aquesta -- empresa" (la represa de la campanya pel descans dominical) i "ara mateix, per un treball d'estadística (...) el qual (...) serà una poderosa arma de combat".

Com a mostra que la campanya pel descans dominical, continuava -- essent una "qüestió palpitant", el butlletí citat d'octubre de -- 1917, esmentava un article publicat a "La Publicidad", el 9 de -- setembre de 1917, i signat per Josep Vilalta i Comes. Aquest, titulat La conculcación desde arriba, començava assenyalant que una "importante entidad barcelonesa, el CAOCI, secundada por otras -- asociaciones profesionales, está realizando desde hace muchos años una intensa campaña encaminada a lograr simple y escuetamente el cumplimiento de una ley. El caso no puede ser más famoso. Sucede que hay una ley que reconoce y establece un derecho, pero no se -- aplica, y el derecho resulta evidentemente conculcado y escarnecido." I subratllava més endavant: "es muy lamentable que a pesar del tiempo que hace que se inició la campaña pro descanso por el CAOCI y otras asociaciones profesionales, nada hayan hecho (el -- govern, les autoritats) para hacer prevalecer el derecho de la -- dependencia mercantil. Se ha prestado una atención excesiva y a todas luces injusta, a las lamentaciones de la plañidera clase pa -- tronal, que pretende erroneamente que el descanso dominical perju -- dica sus intereses. (...) No pueden olvidar el gobierno y sus -- agentes que el no evitar esa conculcación tan manifiesta les convertiría en cómplices conscientes de ella, y que este régimen de desigualdad que divide a los ciudadanos en dos grandes bloques o categorías, la de los protegidos por el Estado y la de los abandonados de todo apoyo oficial a pesar de las leyes, es un germen de perturbaciones y de discordia que encona los odios y enciende las pasiones."

- (741) A la junta general ordinària del 9 de juny de 1916 de la Secció d'Organització i Treball, diversos socis presentarien la proposta

de crear-lo, que fóra "acollida amb entusiasme per l'assemblea" i acordat d'"incorporar-la a nostre projecte"; projecte que la Secció "venia estudiant la manera de portar a cap...)"- "Acció" de setembre de 1916, p. 16. El reglament del Consultori a "Acció" d'octubre de 1916, p. 11; "Acció" de desembre 1916, p. 6, i --- "Acció" d'octubre de 1917, p. 7-8. Els consultori, segons aquest reglament, podia ésser utilitzat per tots els socis del Centre, sense que hom pogués fer "consultes no personals, interessant a segones", de manera gratuïta "si s'utilitzen (els seus serveis) per a orientar-se i saber l'opinió de lletrar director del mateix en quants afers de la seva competència li consultin". però "no en tot ço que impliqui gestió judicial i via administrativa: en qual cas els socis seran dirigits, si ho desitgen, en condicions aventatjoses fixades en cada cas. Sempre que es tracti de vexacions professionals, la defensa judicial serà gratuïta a judici del lletrat director i la Junta de Govern de la Secció."

- (742) "Acció" de novembre de 1916, p. 7; "El Poble Català", 3 d'octubre de 1916. A aquest consultori, que hom obria de 10 a 11 de la nit, els dies esmentats, entre el 3 i el 24 d'octubre, "malgrat no heure esment de sa existència una bona part de socis, s'hi havien verificat ja en aquella data (24 d'octubre) 22 consultes i visites originades per les primeres", prova, segons l'"Acció" citada, que "al Centre s'hi sentia la manca d'un semblant organisme".

L'agost i setembre de 1917, el consultori solament funcionaria un dia a la setmana, els dimarts, i en casos d'urgència, hom despatxaria a la secretaria de la Secció d'Organització i Treball un vòlant per a "visitar a l'advocat en el seu bufet particular".- "Acció" d'agost de 1917, p. 9.

- (743) A la inauguració del consultori, prendria primer la paraula Pere Palà, president d'Organització i Treball, el qual després d'unes "consideracions relatives a l'especial organització del dependent de comerç, ben diferent de la dels estaments obrers, digué que era precisament per aquesta raó que s'havia cregut indispensable la creació del Consultori Jurídic, per a trobar-hi en cada cas concret el suport necessari per a sostreure's a les vexacions patronals."

Tot seguit pronunciaria unes paraules Antoni Nadal, president -- del Gremi de Viatjants i Corredors, i finalment Lluís Massot i -- Balaguer faria la seva conferència, en la qual animaria els de-- pendents a fer "ambient perquè aquestes reformes (les diverses -- fòrmules de participació dels dependents en els beneficis) siguin aquí implantades". V. "Acció" de gener de 1917, p. 10-11; "El Po-- ble Català", 4 de desembre de 1916. Segons "Acció" de desembre de 1916, p. 6, aquesta era "la primera conferència d'aquesta mena -- que es dona a nostra ciutat".

- (744) Cada mes, el butlletí "Acció" esmentava el nombre de consultes fe-- tes.
- (745) "Acció", agost 1917, p. 8. "Acció", d'octubre de 1917, p. 7-8. Se-- gons aquest darrer butlletí, una comissió de la Junta del Gremi de Viatjants i Corredors, visitaria a Pere Palà, el 24 de setem-- bre de 1917, "per a testimoniar-li, amb motiu de la seva anada a Amèrica, els fervents desitjos de tots nosaltres que la seva cir-- cumstancial separació sigui ben curta, al mateix temps que li de-- sitgem un formós èxit comercial". Hom desitjava un bon viatge a -- Pere Palà, "un dels valents lluitadors d'aquesta casa, i dels -- primers inspiradors del Gremi de Viatjants i Corredors".
- (746) Feliu i Codina, al cap de pocs dies de creada la Secció de Rela-- ció i Treball, era nomenat vocal segon de la junta de govern --- d'aquesta, el 27 de juliol de 1910, i secretari el 12 d'octubre -- de 1910; el 9 de maig de 1911, figurava com a secretari de la Co-- missió de representants d'entitats a la campanya pel treball in-- tensiu; el vèiem prendre parts en mítings i conferències: el 10 -- de gener de 1911, sobre "L'actuació dels nostres gremis"; el 19 de juliol de 1911, en un míting pel descans dominical; el 25 --- d'abril de 1912, en una conferència sobre "El plet del descans do-- minical" contra la Unió Gremial i el seu capteniment contra l'a-- plicació de la llei del descans dominical; el 17 de novembre de -- 1912, en un míting contra els "famosos" pactes. El 25 d'agost de 1913, era designat per a formar part de la comissió de represen-- tants d'entitats per vetllar pel compliment del descans dominical, acordada en l'assemblea de dependents d'abril de 1913; el 29 d'a-- gost de 1913, figurava en el míting del CADCI pel tancament de les botigues a les vuit, el 2 d'abril de 1914 en un altre pel descans dominical. El 9 de juny de 1914, Feliu i Codina era substituït --

per Joaquim Estrems i Borràs com a secretari de Relació i Treball, i nomenat vocal directiu, càrrec amb el qual entrava dins del Consell Directiu del CADCI i que desenrotllaria fins el juny de 1916. A partir d'aquesta data, no constaria amb cap càrrec a la junta de govern de la Secció fins el seu nomenament com a president. V. Efemèrides de la Secció Permanent de Relació i Treball, a la "Revista Anyal" 1914, p. 251 i sgs. Ibid, "Revista Anyal" 1915, p. 267 i sgs; "Acció" de juliol de 1915, p. 1 i 9; "Acció", juliol 1916, p. 4; "Acció", juliol 1917, p. 10 i sgs.

- (747) V. p. 306 i sgs.
- (748) V., així, per exemple, la resposta esmentada de Puig i Esteve, a la lletra d'un dependent soci del Centre, que demanava la intervenció del CADCI davant la situació que creava als dependents les incidències de la crisi mundial, a la p. 331 i sgs.
- (749) La convocatòria en un full, amb data del 3 de novembre de 1917, i encapçalament del CADCI i de la Secció Permanent d'Organització i Treball. Els socis el reberen juntament amb l'"Acció" de novembre de 1917. "El Poble Català" del 13 de novembre de 1917 fa referència també a aquesta convocatòria.
- (750) "Acció" de desembre de 1917, p. 4.
- (751) Recordem la prohibició del govern civil de continuar la campanya pel descans dominical a base de l'actuació del cos de denunciants, el clima que creà la repressió després de la vaga d'agost de 1917, que comportà uns dos mil empresonaments, la suspensió de garanties fins el 19 d'octubre de 1917. V. BALCELLS, A.- El sindicalisme a Barcelona (1916-1923). - Barcelona, 1965, p. 31. LLADONOSA, M.- El Congrés de Sants. - Barcelona, 1975, p. 40-41.
- (752) "Acció", desembre 1917, p. 4-5. Segons "El Diluvio" del 18 de novembre de 1917, Feliu i Codina, remarcaria el paper de les Escoles Mercantils del Centre i els beneficis que aportava als dependents "la moderna enseñanza mercantil, ahora más que nunca, debido a la variedad de problemas económicos que se presentan hoy en el comercio", traçaria "un cuadro de la penosa situación por que atraviesan los dependientes" i es voldria que l'Estat i les autoritats "se crucen de brazos ante el pavoroso problema de las subsistencias y la escandalosa subida del precio de los alquileres

en las casas. Ya que no hemos sabido impedir estos desmanes -prosiguió- hemos de lograr que se nos nivelen los salarios, si no -- queremos morirnos de hambre. Parlaria també de la "ley de impuestos sobre beneficios de la guerra, ley (...) que no ha podido ponerse en vigor, debido a las gestiones de unos cuantos"; al·ludiria als grans sindicats "que el orador cree que se formarán terminada la guerra mundial". "Estamos y hemos de estar capacitados para resolver toda clase de problemas, en especial los sociales. Con una acción enérgica mancomunada lograremos el ansiado aumento del escaso salario que percibimos por nuestro trabajo.(...)"

- (753) "Acció", abril 1932, p. 20. El text del manifest a "El Diluvio" del 22 de novembre de 1917. Hem hi llegeix, entre d'altres coses: "Ha arribat la nostra hora. (...) Romandrem impassibles al seu -- toc? Mai; la nostra resignació té un límit, al qual ja hi som a frec. Amb prou serenor d'esperit hem guaitat l'abim paorós que -- s'obre als nostres peus, i lliure la pensa, hem deixat que hi apa regués vertiginosa la visió de la nostra vida actual. Hem vist -- les nostres constants demandes de millorament rebutjades; la bafa de la que el nostre estament havia estat objecte més d'una vegada; nostres llars mancades de benestar i convertides en veritables -- nius d'angúnies... En fi, ens hem vist tal com som, despullats -- d'aquesta indumentària fastuosa amb què vergonyosos ens amaguem als ulls de tothom. I així ens presentem davant teu, poble de -- Barcelona. No pas per a obtenir la commiseració. Per a dirte amb el cap ben alt que la nostra classe, essencialment obrera, en -- l'instant de la liquidació de tot el vell, es redrega i, afirmant la seva personalitat viva i indestructible, com font de joventut eterna i vigorosa que és, proclama son dret a viure una vida digna; dret que per tots els mitjans anem a fer que ens sigui reconegut. Si la nostra potencialitat de productors positius de la -- riquesa és discutida, sabrem trobar-ne la força. Lluitar és viure. Sortosament són ja prou compactes nostres rengleres per a -- afrontar amb fermesa qualsevol lluita. Mes, als indecisos, els -- direm que encara hi ha cabuda per a tots aquells ciutadans que, dignificant-se, vulguin laborar per l'engrandiment de la nostra Barcelona, cap i casal de la nació catalana." El manifest també a "El Poble Català" del 22 de novembre de 1917.

"El Poble Català" del 28 de novembre de 1917, dedica a aquest ma--

nifest un comentari forga interessant: "En aquests dies d'agitació política en la que sobressurten per tot arreu les manifestacions nacionalistes i estan sempre a punt de prendre posicions - extraordinàries, han cridat poderosament l'atenció uns cartells que han aparegut per les cantonades amb les quatre barres de la bandera catalana i amb una al·locució dirigida al poble de Barcelona. Aquests cartells, fixats fora del període electoral, són - un pasquí de lluita, són com un toc de combat, que ressona estrident per la solidesa del seu estil literari i s'aixeca veritablement amenaçador pel seny que ha guiat tot el que diu. És una solemne i pública declaració del benemèrit CADCI per la que es ve a dir, i així ho hem interpretat nosaltres, almenys, que les necessitats imperioses del moment i l'experiència dels resultats -- obtinguts fins avui amb la conducta que s'havia seguit, impulsen a la batalladora corporació a aventurar el seu esperit de classe per a defensar amb l'energia convenient els seus interessos. És clar que en el document del què parlem no es prescindeix encara d'aquell comediment i d'aquella serenitat en el judici i en l'expressió que sempre han distingit els seus autors i inspiradors, - però ja es pot ben dir que aquesta vegada la prudència en la paraula i l'aturador en la ploma no són més que l'alta qualitat del seny amb què sempre sabrem conduir-nos la gent catalana. Ara el CADCI es convenç i ho declara, que no pot ésser una entitat exclusivament recreativa o cultural amb una actitud eclèctica davant de les repercussions que té en la classe que representa la present anormalitat social i es disposa a seguir el camí corresponent. Declarem amb franquesa i amb goig que és aquesta una de les actituds que ens mereixen més aplaudiments d'entre les que ha adoptat, en diferents avinanteses, la patriòtica societat. És la declaració d'avui el complement que li mancava a la seva obra, sense el qual restava deficient per una part importantíssima. Amb veritable dolor vèiem des de molt temps com es deixava passar la vida del Centre sense aquesta adequada direcció, i arribàrem a temer que amb la tardança de la decisió pogués venir l'afebliment i el fracàs de tot el que portava a terme per altres indrets de la seva activitat. En el sentit exclusiu de la simpatia que - tenim per l'entitat, ens hem de congratular, doncs, d'una actitud que al nostre entendre li ha de donar més forta vida, i en la

visió més extensa i general de la significació que aquella té, -- hem d'anotar el fet que, pel que es veu, les nostres classes capitalistes i bona gent de la classe mitja encara no s'han percatat bé dels seus deures. Fins ara s'hauria dit que els de baix, els -- obrers no obtenien de lo que se raó i de justícia els pertany perquè no seguien normes de procediment adequades i que si els de -- dalt no accedien a allò que no tenien manera de negar era perquè les peticions es formulaven amb impertinència, amb exigències irritants i fora d'oportunitat. El CACCI, amb el perill de la seva -- existència col·lectiva, havia seguit sempre per camins distints -- dels que s'havien assenyalat com equivocats, hauria tret sempre, en les seves campanyes, tot seguit d'odi o de discòrdia, i segurament no ha estat correspost com es mereixia, sinó que ha estat despreciat de la mateixa manera que els altres elements. Això pot tenir el valor d'una desconsideració lamentable, però té amb més relleu el de demostrar que aquelles classes socials que més obligació tenen de sostenir l'ordre, supeditant-se a les lleis morals de l'equitat i de la justícia són les que primer i més insensatament prorroguen les lluites i les rancúnies." V. també, "El Poble Català" del 29 de novembre de 1917.

- (754) "Acció" de desembre de 1917, p. 5.
- (755) V. nota 625 d'aquest capítol. "Acció" de desembre de 1917, p. 5.
- (756) V. així, "Acció" de gener de 1918, p.5, que assenyalava que hom portava "ja celebrades amb entusiastes companys nostres unes reunions preparatòries per a què amb rapidesa puguem tenir ben sentats els fonaments d'aquesta Secció. Hem d'inculcar als companys indiferents, aquells d'esperit egoista que sols se senten agul·lonats quan es tracta d'una cosa que els afecta directament, com la campanya empresa suara per a millorar els sous, hem d'infiltrar-los, repetim, la idea de l'agremiació. Sense aquesta, però d'una manera perfecta, no té raó d'ésser la nostra Secció. Hem de saber amb qui comptem, per a què nostra acció no quedi reduïda a algun que altre tanteig, sinó que hem de realitzar obra positiva, de -- continuïtat, que ens posi en condicions d'afrontar qualsevol situació. No ens cansarem de retreure el magnífic exemple que tenim en el prestigiós Gremi de Viatjants i Corredors. Guaiteu el curt temps que porta d'existència i la tasca realitzada. Fem que sor--

geixin els demás i que esdevinguin ben ufanosos, que aleshores - ens podrem treure de damunt aquest dicteri de pacients, que tan- tes desventures ens proporciona. Els mots que hem subratllat al final, són, per un altre costat, prou significatius.

- (757) 3.544 agremiats, doncs, en total. V. "Acció" de maig de 1918, p.5. Aquest butlletí, precisa que "manquen encara inscriure i classifi- car els socis des del 5.021 endavant, els quals, per esser-ne fa poc, no foren cridats a l'allistament. Pel que fa al Gremi de de- pendents afectes als serveis marítims, vegi's la nota 760 d'aquest capítol.
- (758) "Acció", desembre 1917, p. 5.
- (759) "Es un Gremi que està cridat a adquirir una gran importància en quant s'estableixi el Port Franc de Barcelona, que virtualment es- tà ja concedit, i per la consecució del qual tothom és sabedor de la feina que hi ha aportat el nostre Centre. La Junta, animada -- dels més bells desigs, ha començat ja el padró de companys nostres que deuran, per raó del seu treball, ingressar al nou Gremi, comp- tant ja en els pocs dies de sa existència amb més d'un centenar de socis."- "Acció" de desembre de 1917, p. 5.
- (760) "Acció" d'abril de 1918, p. 5-6. "Aquest novell gremi -assenyala- va el mateix butlletí- ha entrat ja en acció. Hi ha entrat soste- nint una lluita de la que en depenia la seva existència. No és -- d'estranyar, doncs, que hi hagi posat tot son esforç per a fer -- prevaler la seva personalitat. (...) Ara bé, companys, ja veieu que la primera batalla ha costat de guanyar-se. La raó, no obstant ha imperat. El que manca és que quan el Centre convoqui eleccions de compromissaris, sapiguem imposar-nos per la lògica dels núme- ros. És aquest un assumpte de vital interès, com us digué nostre President el dia 22 del passat març, a la reunió general haguda per aquest Gremi. La nostra immediata intervenció en el Consorci, pot reportar segurs avantatges a la dependència mercantil i indus- trial barcelonina. Aquesta intervenció que és tan convenient, pot ésser directa o indirecta: depèn de l'esforç amb què hi contri- bueixin els socis del Centre quan siguin cridats a eleccions. -- Parleu-ne companys entre vostres relacions. Preconitzeu la neces- sitat que el Centre obtingui el lloc que per llei natural li per- toca en totes les esferes i molt particularment en aquesta que

actualment ens ocupa."

Segons "Acció" de maig de 1918, p. 5, i com ja ha estat assenyalat, "de fet", quedaven inscrits a aquest gremi, "gairebé tots - els socis del Centre, menys els detallistes".

- (761) "Acció" de desembre de 1917, p. 5. L'anunci de la campanya, segons aquest butlletí, "ha despertat tan viu interès entre nostres socis, que són incomputables els que venen a ajudar-nos amb sos -- valuosos serveis". També, "El Poble Català" del 22 de novembre de 1917, que considerava la reunió del dia 17 com l'inici de la campanya.
- (762) "Acció", desembre de 1917. p. 5.
- (763) V. així, "El Poble Català" citat dels dies 28 i 29 de novembre de 1917. Pel que fa al primer, l'article signat pel pseudònim "Recepta", titulat Qui, som què volem, article d'un dependent a favor de les reivindicacions dels treballadors mercantils: "Volem augment de sous, volem ésser dignes de la nostra Catalunya", s'hi -- declarava a manera d'afirmació central. "L'encariment de la vida en totes les seves manifestacions, ens obliga avui a demanar com qualsevol obrer". Però, segons l'articulista, l'obrer havia vist pujar el seu sou, encara que fos per a "evitar que els elements -- sindicalistes es fiquessin a les anomenades colònies industrials i fàbriques, a fer propaganda de llurs ideals societaris" mentre que no havia passat el mateix per a la dependència, la qual "per no estar fortament organitzada, ni cas fa (la burgesia) que en el món dels obrers hi existim nosaltres: els malaventurats obrers de levita". "No fan els nostres patrons -afegia- el menor cas de nosaltres; no estem apinyats i som objecte de burla. Les subsistències prenen unes proporcions inaccessibles i els sous continuen tan baixos com sempre. (...) La vida del dependent a Barcelona -- agonitza en un moment de vitalitat mercantil, en una època en -- què totes les indústries aquí acreditades disfruten de grans beneficis (...). De les caixes patronals no en surt ni una despesa per a millorar el sou, ni una minsa quantitat que ens aconforti en la vellesa... ni un donatiu per a una escola. Nosaltres, però fent la nostra, diem els potentats que la riquesa no és pas tota seva. A Catalunya n'hi deuen un bon tros, i a nosaltres ens -- en pertoca una mica."
- "El Progreso" del 30 de novembre de 1917, per la seva banda, en

un comentari titulat Los dependientes piden aumento de sueldo, després de subratllar l'apatia dels dependents davant dels seus problemes fins el punt que "hay quien duda que los dependientes de comercio tengan personalidad propia como organización" i "ello no puede ser de otra manera, cuando los mismos interesados no -- han hecho gran cosa para lograr que el concepto que de ellos se tiene formado fuera rectificado", manifestava, tot deixant al -- descobert els seus prejudicis davant del Centre: "La Asociación que tienen constituida (els dependents): la del CACCI, no se ha -- preocupado mucho del mejoramiento de sus asociados. Banquetes, -- excursiones, veladas, conferencias, en fin, todo cuanto no sirve para mejorar la situación económica del dependiente de comercio ha sido su fuerte. Mas hoy las cosas han cambiado. Ya no quieren seguir desarrollando sus aptitudes para los diversos sports que cultivan, ya no quieren seguir muriéndose de asco detrás de un -- mostrador, ya no quieren quemarse las cejas sobre los libros de caja, ya no quieren ser tan respetuosos con sus explotadores, ya no quieren ser maniquís de sastrería: quieren ser hombres, quieren vivir. Esto es pausable, digno, noble. "I acabava amb una referència del míting de l'endemà dels dependents.

- (764) V. "El Poble Català" de 1917, per exemple, esmentat a la nota -- 753.
- (765) "Acció" de gener de 1918, p. 5.
- (766) "Acció" de gener de 1918, p. 5. Aquest butlletí remarcava també el ressò del míting a tots els diaris de l'endemà que se'n ocupaven "extensament i amb justa simpatia".
- (767) "El Diluvio" del 2 de desembre de 1917; "El Poble Català" del 2 de desembre de 1917. Segons el primer, tots els oradors es manifestarien perquè els patrons fessin un augment en el salari proporcional a l'alça de les subsistències, lloguers i tots aquells articles necessaris "per a la vida".
- (768) "Acció", abril 1932, p. 20; "Acció", gener 1918, p. 5; "El Poble Català" del 2 de desembre de 1917; "El Diluvio", 2 de desembre de 1917.
- (769) Aquesta entrevista, segons "Acció" de gener de 1918, p. 5, "dintre la seva aparent senzillesa" tenia un cert "caient de solemni

tat". "Potser per primera vegada s'ha adonat l'element patronal que tenia una potència enfront de la seva i ens ha reconegut com a obrers. Com a tals, se'ls ha posat de manifest amb tota sa -- cruesa la situació insostenible que travessa la dependència i -- que cada dia esdevés més desesperadora. S'ha de trobar una solució ràpida a aquest enutjós problema, la qual només depèn d'ells. Conceptuant-ho així i tractant-se d'un cas completament nou per a aquesta mena d'entitats, han promés dits senyors presidents ocupar-se seriosament de l'assumpte, per a què l'acord que es pren-- gui, suposant que sigui favorable a nostra petició, no tingui la ineficàcia d'una simple recomanació als seus associats. Queda deixat a la seva mà. Ells són els obligats a resoldre. Veu rem la posició que adoptin, per a obrar nosaltres en conseqüèn-- cia." També, "El Poble Català" del 31 de desembre de 1917. "Acció", abril 1932, p. 20.

- (770) "Acció", gener 1918, p. 5. La circular fóra distribuïda, a finals de desembre de 1917, començament de gener de 1918, "a prop de -- 10.000 industrials i comerciants de nostra ciutat".- "Acció" de març de 1918, p. 5. Pel que fa a la circular, reproduïda sencera per "El Poble Català" del 30 de desembre de 1917, la Junta de Govern de la Secció Permanent d'Organització i Treball s'adreçava a aquells en aquests termes: "Amb aquella franquesa que ha caracteritzat sempre els nostres actes, venim avui a trucar a les portes del seu cor segurs que han d'obrir-se de bat a bat i ser-hi acollits amb la noble hospitalitat que a vosté el distingeix. Ignorem si en presència de la vostra personalitat -modesta o no- mostrarà l'estranyesa de l'inconegut: mes, en obrir nostres llavis, tenim la plena convicció que desapareixerà el més lleu re-- cel que vosté pogués sentir, car tot seguit podrà reconèixer en nostres veus les de gent amb qui el lliga una mútua afecció nascuda de la convivència constant que fan amb vosté: els seus dependents. Vulgui fer atenció, doncs, al que li diuen ells per boca nostra. La commoció que experimenta el món en aquests crítics moments afecta absolutament a totes les classes socials. L'Estat es mostra impotent per a posar fora de perill l'existència dels seus ciutadans. Aquests, davant l'amenaça, supleixen l'economia política, que sent fracassada, per la individual. Qui compta amb reserves, triomfa, malgrat els obstacles. Mes qui, com els depen

dents, no disposa d'altre mitjà econòmic que el que obté com a -- premi del seu treball, no pot resoldre el grandíols conflicte que s'ageganta per instants. La inquietud que regna en les nostres ca-- ses, potser influeix en què no sabem trobar altra solució que la de presentar-nos davant de vosté, i amb tots els respectes, demanar-li que el nostre sou sigui millorat en relació amb l'encari-- ment de les necessitats de la vida. Vosté, amb certesa, té consti-- tuïda família; així doncs, ens sentim rellevats d'indicar-li la proporció d'aquest augment. Que sigui just el que la seva cons-- ciència li dicti, per a què no tinguem de deixar abandonats nos-- tres deures de família, sacratíssims com els dels demés. I ara en prendre comiat de vosté permeti'ns que li diguem que la major -- part d'obrers, aquells precisament que són dispensats de la pre-- sentació que se'ns exigeix als obrers mercantils, gens d'acord -- amb la nostra manera de viure, fa temps i en més d'una ocasió -- se'ls ha concedit el que avui respectuosament sol·licitem. Con-- venguts que fent-se càrrec de la justícia que assisteix a nostra petició, accedirà sense nous requeriments al nostre prec, n'hi -- quedem profundament reconeguts." Com pot veure's la diferència de to entre la circular als patrons i el dels cartells públics es-- mentats o l'usat al butlletí "Acció", són prou evidents i signifi-- catius; no s'hi havien dirigit així, ben segur, els obrers que -- esmentaven els dependents que havien obtingut més millores "i en més d'una ocasió"...

- (771) "Acció", gener 1918, p. 5. A aquest míting, "havent-nos sollici-- tat la nostra col.laboració, l'hi aportarem entusiasta", afegia el mateix butlletí. "Sabem, per altra part -proseguia-, que en les entitats patronals s'han rebut comunicats per l'estil del -- nostre d'altres entitats del nostre estament".

"Acció" de març de 1918, subratllava tanmateix: "(...) la nostra campanya, que bé podem dir-ho així malgrat hagi estat secundada per entitats similars, algunes d'elles amb decidit intent d'aju-- dar-nos".

- (772) "Des del míting que hem parlat -assenyala el mateix diari-, po-- dem dir que el dependent del comerç s'és posat en actitud esquer-- pa, però raonada. (...) El títol de bo, excel.lent i servil que s'havia conquerit davant del patró era ja, en aqueixos temps --- d'infortuni i necessitats pecuniàries, quelcom baix i ruí, algu--

na cosa que pugnava amb el nom d'obrer, amb aquest nom honrós que clama justícia per al que treballa, que demana, en pur socialisme, el que necessita per al desplegament físic, el que li és precís - per a créixer, el que li exigeix la seva existència sobre la terra. El dependent de comerç, des de que la seva vida s'ha encarit en -- les proporcions d'ara, ja no és idòlatra ni gentil vers el patró. El patró no ha estat per a ell ni recíproc ni generós, ni just, - ni raonable. Al patró que ha avorrit la seva dependència menys--- preuant-la; a l'altre que fent el desentès, no ha remunerat a -- l'obrer a la mesura que les necessitats demanen: al de més enllà, que venent bé, pregona que perd diners perquè paga les matèries - cares i amenaça amb no augmentar cap sou a la seva dependència; a aquell desconegut que, davant d'una indispensable acció de govern que taxi i restringeixi la producció, es nega també a un augment -sota l'amenaça de tancament de la seva manufactura- en els jor-- nals o sous que devindran de l'aturament forçós... per a tots -- aquells, el dependent hi té la desavinesa més completa, l'oposi-- ció més ferma, en l'ample sentit moral els ha declarat la lluita continuada i el combat més oespietat. Les reunions privades ten-- deixen a aquests fins, i nosaltres que no sentim por a les mides extremes quan aqueixes són filles d'una realitat i venen del po-- ble; però com que estimem en molt a tot açó que és vida i interes-- sos; recomanem als industrials, als comerciants, a tots els homes de negoci o no que tinguin dependents: que no els explotin més -- (...). (...) feu que aquesta unió de dependents siguin els vostres adictes i col.laboradors; feu que no es confonguin mai amb aques-- tos sindicats que no han vist triomfants les seves idees, les se-- ves millores pecuniàries fins que s'han imposat amb vagues soli-- daritzades, amb sabotatges i amb terror. (...) si nosaltres pu-- guéssim ésser consellers dels nostres homes d'estat els hi diríem: feu legislació social, obliqueu, tot seguit a l'industrial, al -- comerciant, al capitalista, a tributar els beneficis de la seva riquesa, un tant per cent pel benestar de l'obrer, per la cultura de l'obrer. Feu legislació social i feu que el dependent vingui a ésser com un consoci a la casa on treballa, interessat en els be-- neficis, retribuït com correspon (...)."- RECEPTA.- Els dependents a la burgesia.- "El Poble Català", del 12 de desembre de 1917.

(773) Així, "El Poble Català" del 8 de desembre de 1917, publicava un

article titulat Alerta dependents, sense signatura, però fet, pel contingut del mateix, per un o uns dependents: "Fa vuit dies que varem iniciar una campanya pública encaminada a l'augment de sous. Conseqüents amb els nostres propòsits, nosaltres assistents al -- míting celebrat al CADCI volem col.laborar des d'aquesta tribuna, al treball de redempció de classes començat per uns companys que amb completa llibertat varem saber dir en públic el mal pel qual patim i la panacea per la qual també, devíem curar-nos. El mal -- rau en la disgregació dels nostres elements i la panacea rau, -- precisament, en l'acoblament d'aquells elements o masses disperses. L'hora actual és sens dubte una de les més decisives per a fer-nos respectar els nostres drets; el creixent desenrotllament dels negocis succeït arran del trastorn mundial, pot ésser, per a les nostres peticions, un factor que despertí la pietat en els -- nostres patrons. Però admetent i tot aquesta hipòtesi que suposaria una milloració dels nostres sous, no hem de perdre de vista la nostra tendència, el nostre fi primordial. No hem de permetre que passi l'hora actual --la de les democràcies-- sense que la -- nostra joventut obrerista s'hagi organitzat baix un sentit polític social, a l'objecte de fer valer les reivindicacions d'aquest estament anomenat de dependents de comerç. Si no ens organitzem, si tots no formem les nostres files unides amb criteri únic toparem, com fins ara, amb totes les negacions. Fa una setmana que -- celebràvem un míting i a l'endemà era ja criteri, un poc reservat però, de tots els patrons que calia que el sou del dependent respongués a les necessitats actuals. Mes oh dissort! amb 8 dies transcorreguts han estat tants i tants els esdeveniments en el -- món dels negocis que allò que 8 dies enrera crèiem era una necessitat inaplacable és ja avui una palesa negació. Totes aquelles prohibicions d'exportacions amenaçades, de temps, pel govern dels Estats Units han tingut plena efectivitat en el transcurs d'aquesta setmana i heus ací com s'han convertit en la més gran negació tots aquells auguris que nosaltres, des de baix, endevinàvem en el parloteig mig secret del nostre patronatge. (...) En pago --- dels beneficis haguts durant tres anys, en els quals els dependents hem contribuït a fer-los bons amb remarcable esforç físic; en pago a no haver-nos augmentat en cap dels tres anys, en relació amb els augments soferts per les subsistències, arriben ara a les darreries d'un any econòmic riquíssim en utilitats i ens

paguen amb una de les seves evasives.(...) La burgesia amb unes raons que no són més que actes per defugir una justícia que deu als seus dependents, pretèn burlar-nos de nou en aquesta ocasió. La burgesia vol escarnir ara la impotència en què es troba el -- darrer estament social, mes, per a què això no succeïxi, per a -- què els dependents despertin del seu estat abúlic és precis que dintre de les nostres associacions hi establím aquell nexa que -- lliga les multituds obreres: l'agrupació, la unitat d'acció, l'ac-- tualment d'una política societària és el deure que devem imposar-nos. La Secció d'Organització i Treball del CADCI té la paraula. Ella ha de dir si en el seu programa hi vol acollir el nostre, el que demana tota la dependència de Barcelona. Si en el seu si no -- hi podem pas reposar-nos que no es queixi pas, més tard Barcelona si els dependents de comerç fan causa comú amb els obrers manuals amb aquests que han fet triomfar la seva raó amb la raó de la for-- ga."

- (774) "Acció", abril 1932, p. 20; "Acció" de febrer de 1918, p. 5. Aquesta taula proporcional d'augments fou lliurada al Foment del Tre-- ball Nacional "davant la insistència del seu President per a què concretèssim nostres pretensions". El darrer butlletí "Acció" ci-- tat, tot comentant el desenrotllament de la campanya, assenyala-- va que "si ens hem d'atendre exclusivament a les respostes que en nostra secretaria s'han obtingut de l'element patronal, haurem de dir amb tota sinceritat que l'èxit no ha coronat pas la nostra em-- presa. I és això significatiu de fracàs? Potser no, mirem-ho bé. Dades que hem pogut recollir entre un bon aplec de companys nos-- tres, ens diuen tota una altra cosa. Hem triomfat, aleshores? No, i cal confessar-ho amb enteresa, perquè allà on s'ha concedit -- l'augment ha estat per regla general amb aquella forma i mida en què es fa regularment, en època normal, quan una casa va bé i el patró té ganes de tranquil·litzar sa consciència, si bé ara s'ha -- fet amb bastant més extensió que en altre temps. És cert, també, que en nostres circulars demanant l'augment no hi fixàvem la proporció d'aquest, car d'haver-ho fet, s'hauria rebutjat a primer cop d'ull, per considerar-la exagerada, i nosaltres la volíem mos-- trar justíssima; heus aquí perquè usàrem la tàctica d'apel·lar -- al que èsmentàvem més amunt, a la consciència, car això mateix ho expressàvem en nostres lletres adreçades als patrons, que per ara no els la pas remogut. Naturalment que ens manquen les dades --

d'aquest fi de mes, època en què correntment es verifiquem les -- puges de sous. Emperò, tot i no volent aventurar cap judici, sup^o sem ocrorrerà com en el passat desembre: els augments seran moltis^{is} sims més que de costum, encara que amb la proporció ordinària, un modestet deu per cent. Caldrà conformar-s'hi?"

(775) "Acció", febrer 1918, p. 5. "Abans que celebrin aquesta entrevis- ta -afegia el mateix butlletí-, ja hem cursat a dits senyors unes comunicacions, pregant-los no adoptin el patró d'augment que, per acord tàcit o exprés, ve fent-se d'un deu per cent; que el que -- deuriem imposar hauria d'ésser de conformitat amb la taula propor- cional d'augments que férem a mans del Foment del Treball Nacio-- nal". Recordi's la nota 774. També segons l'"Acció" esmentada, la Cambra de Comerç i la Lliga de Defensa Industrial i Comercial, - "sabent per endavant que no havíem de restar contents i enganyats amb una senzilla recomanació global que els llevés del compromís, s'han adregat particularment als seus socis per mitjà de circu-- lars, encareixent-los la necessitat d'augmentar els sous de la -- dependència llur."

(776) "Acció", febrer 1918, p. 5. "Sense que ens inspiri gaire confian- ça -prossegueix aquest butlletí-, esperem la decisió dels presi-- dents de les entitats patronals; esperem, també, el resultat de - fi de gener, i esperem més que res, que tots els nostres consocis s'apressin a omplir i retornar-nos l'adjunt volant, per a actuar de la manera que convingui".

Pel que fa als esdeveniments exteriors i a la nova suspensió de garanties, els efectes de la censura que comportava aquesta, in- cidirien sobre "Acció" que en aquest número de febrer de 1918, p. 6, suprimia un "articlet infofensiu" a l'espai dedicat a Organit- zació i Treball, segons el mateix butlletí del mes de març, p.6.

(777) "Acció", març 1917, p. 5. "Si el 31 d'aquell mes de gener era es- perat ansiosament -afegia aquest butlletí- per tots nostres com- panys de casa i de fora, més ho era per nosaltres, pel Centre que ocupava el primer lloc d'aquest formidable moviment que ha preo- cupat d'una manera tan manifesta a l'opinió pública i que, per -- tant, era el Centre qui de fet n'havia assumida la responsabili- tat del mateix".

(778) "Sembla el més lògic d'aquest món -assenyalava "Acció" del 1 de

març de 1918, p. 5-6 que nostres companys s'apressessin a complir aquest requisit que no havia de produir-los cap feinada, i hem de dir amb recança que continuem patint la indolència de sempre. Certament que quan escrivim aquestes ratlles és un xic massa d'hora, però no és equivalent als dies transcorreguts el número escàs de respostes que portem rebudes". Aquest butlletí esmentava 669 volants rebuts.

"Acció" d'abril de 1918, p. 5, tornava a doldre's que els socis no mostressin, "com sempre, gaire pressa en complir aquest requisit (...). Persisteix encara aquella constant indiferència vers la nostra Secció i de la que tantes vegades ens hem hagut de -- plànyer" i citava 165 butlletins rebuts.

"Acció" de maig de 1918, p. 5, comunicava que se seguien rebent "encara" respostes i que el proper número publicaria un resum de finitiu, projecte que no es compliria, si bé l'"Acció" d'abril de 1932, p. 20, publicaria els resultats definitius com veiem a la nota següent.

(779) "Acció" d'abril de 1932, p. 20. Els 519 questionaris o butlletins que comunicaven alguna millora salarial, suposaven un percentatge d'un 62'23 % de respostes positives sobre el total de questionaris rebuts. Aquests darrers distribuïts d'acord amb els augments que comportaven, donaven el quadre següent, segons aquell butlletí:

207	un	augment	del	10%
80	"	"		15%
109	"	"		20%
61	"	"		25%
22	"	"		30%
6	"	"		35%
6	"	"		40%
2	"	"		45%
19	"	"		59%
1	"	"		55%
2	"	"		60%
2	"	"		100%
1	"	"		110%
1	"	"		120%

També, "Acció" de febrer de 1918, p. 5; "Acció" de març de 1918, p. 5; "Acció" d'abril de 1918, p. 5; i "Acció" de maig de 1918, p. 5. Els butlletins citats de febrer i abril de 1918, assabentaven, igualment, de diverses cases que havien comunicat al CADCCI haver augmentat els sous dels seus dependents.

- (780) "Acció" de març de 1918, p. 6, definia amb aquest qualificatiu el promig de 16'98% que donava fins aquell moment per unes centèssimes del porcentage definitiu.
- (781) "Acció", març 1918, p. 6. Esmentem, finalment que la Secció d'Organització i Treball, segons aquest mateix butlletí (p.5), havia preparat, "a tall d'epíleg, una veritable empaperada dels murs de -- nostres carrers i places, amb un sens fi de cartells de relació diferent i de variats colors, qual fixació s'havia d'escaure el 30 de gener. Dificultats sorgides a darrera hora i que ens barraren el pas, van fer que tinguéssim de guardar-los per a una altra ocasió. Ja tindran utilitat no obstant."
- (782) "Acció" de novembre de 1917, p. 5: "Amb l'ànim d'abans i amb la -- confiança de sempre tornen a la brega, amb ganes d'enllestir aviat. Havíem dit amb tota sinceritat que la campanya a favor del compliment de la llei de descans dominical s'havia de guanyar si sabíem persistir en nostra fermesa; en fi, que el procés a seguir seria -- llarg. Però tenint el terreny preparat com el deixàrem quan les -- circumstàncies especials d'aquests darrers temps ens van obligar a abandonar-lo, hem de suposar que si hi esmercem aquella mateixa, -- energia, dintre poc tindrem aquest enutjós problema resolt per sempre més. Quedem d'oncs que hem d'enllestir." L'"Acció" esmentada, després, cridava a la col.laboració dels socis, i, en concret, per a un treball d'estadística, com ja ho hem assenyalat al seu moment. V. la p. 390 i nota 740 d'aquest capítol.
- (783) SECCIO PERMANENT D'ORGANITZACIO' I TREBALL.- Octaveta cit.
- (784) Ibid.
- (785) V. l'article El C.A. de D. del C. i de la I., a "La Publicidad" -- del 8 de juliol de 1918, esmentat a la p. 313 i sgs. El diputat socialista Largo Caballero, ho era per Barcelona.
- (786) "Acció" de juliol de 1918, p. 5, assabentava de l'anul.lació dels pactes i de les gestions fetes en aquest sentit: "A primers d'aques"

mes de juny es discutí al Congrés la llei de Jornada Mercantil, -- prenent-hi part en defensa nostra el diputat Sr. Largo Caballero. Nosaltres complint un deure de gratitud el felicitàrem, demanant-li a l'ensem, molt atentament, fes una interpel·lació en sessió del Congrés, demanat al Ministre de la Governació, s'interessés -- per l'anul·lació dels pactes. Junt amb el prec que férem a dit -- senyor, li enviàrem un memorial ple de dades i informes, a fi que tingués argumentació ferma i concisa, per si volia atendre a ço -- que nosaltres li demanàvem. Dit diputà ens contestà, el que efectivament feu, o sigui que el mateix dia de rebre la nostra carta formulà la interpel·lació. En vista de tan bona acollida sostenírem contínua correspondència amb ell, enterant-lo de tot quant pogués ésser-li útil, vetllant sempre pel mateix. I per fi, quina satisfacció fou la nostra quan vegérem el diumenge que tots aquells treballs que aquest Centre hi té esmerçats fóren coronats per l'èxit més positiu. (...) Tot seguit aquest gremi (de detallistes) envià els corresponents telegrams de felicitació a totes aquelles personalitats que s'han interessat en això. Sols resta doncs ara, que les autoritats locals vulguin fer complir la llei." V. també, --- "Acció", abril 1932, p. 20-21.

- (787) SECCIÓ PERMANENT D'ORGANITZACIÓ I TREBALL.- Octaveta cit. "El Centre -abrogant-se per uns instants la representació de tota la dependència barcelonina- complí un deure de gratitud envers nostre excel·lent defensor i li adreçà la enhorabona més sincera pel seu èxit junt amb el testimoni de nostre pregon reconeixement pel brillantíssim servei que ens havia prestat", afegeix el mateix escrit.
- (788) V. així, "El Diluvio" del 4 de maig de 1918. La comissió fou acompanyada de membres del Sindicat de l'Agulla, que denunciaven que en molts tallers no es complia el descans dominical. L'alcalde criaria, segons el diari esmentat, als caps de la guàrdia municipal i urbana, "dándoles órdenes terminantes para que sean denunciados cuantos talleres infrinjan dicha ley". Tanmateix, malgrat això i "unas notas oficiosas de la alcaldía" que "anunciaron el buen -- proposito de hacer observar el descanso dominical en los talleres de modistas", segons "El Diluvio" del 21 de maig de 1918, "se nos antoja que no han sido abundantes los frutos que se han cosechado. Porque según se nos dice, en los talleres de modistas sigue trabajándose los domingos hasta primeras horas de la tarde (...)".

- (789) V. "El Diluvio" del 8 de maig de 1918. L'entrevista es feu el dia 7 de maig i el governador, com sempre, "ofreció ocuparse con el - mayor ineterés del asunto".
- (790) V. "El Progreso" del 24 de maig de 1918: "Entre los dependientes de Comercio reina gran agitación y malestar en vista de los abusos que se cometen con la ley del Descanso, cuyas infracciones van aumentando de dia en dia hasta el punto de que existen barriadas enteras en que los establecimientos están abiertos en las mañanas del domingo. La Asociación de la Dependencia Mercantil, indignada por el incremento alarmante que estos abusos van tomando y a fin de -- evitarlos en absoluto, prepara una intensa campaña en pro de dicha ley, y contra los célebres pactos hechos en tiempos del Sr. Portela entre ciertos dependientes faltos de escrúpulos y sus patronos, pactos que perjudicarían grandemente a la colectividad mercantil."
- (791) "El Progreso" del 28 de maig de 1918; "El Progreso" del 2 de juny de 1918.
- (792) V. "El Progreso" del 3 de juny de 1918. També "Solidaridad Obrera" del 4 de juny de 1918. "El gobernador y el alcalde, la Junta Local de Reformes Sociales y la Unión Gremial -afegia "La Soli"- se habrán dado cuenta que si a los 16 años de ser promulgada la ley del descanso dominical no se han visto capaces de hacerla cumplir, los dependientes por sí solos se bastan y se hallan dispuestos a llevar a cabo su obra redentora. Todos los gremios patronales y las asociaciones de dependientes que niegan su concurso a los compañeros esclavizados que sienten ansias de mejorar y esperan la ayuda nuestra, habrán comprendido también que se va adelante prescindiendo de todos ellos. Y por último los camaradas dependientes, - que anteayer enseñaron la santa rebeldía que anida en sus corazones, se habrán hecho cargo de la imprescindible necesidad de unirse y seguir los métodos preconizados por el sindicalismo a base de acción directa. Es de esperar, pues, que esta campaña que ahora - empieza siga el verdadero camino." "El Liberal" del 1 de juny de 1918, subratllava també que els establiments havien tancat el dia anterior com a conseqüència de la "intensa campaña realizada por la dependencia mercantil y las disposiciones gubernativas"; segons aquest mateix diari, "las autoridades habian adoptado grandes precauciones; pero resultaron innecesarias, pues no se produjo incidente alguno", afirmació contradictòria amb les que fa "El progre-

so", com pot veure's.

- (793) "La Veu de Catalunya" del 8 de juny de 1918, en informar de la sessió del Congrés, assenyala: "El Sr. Largo Caballero diu que segons li comunica el CAOCI de Barcelona, el 1912 es firmaren uns pactes amb els patrons per algunes societats obreres per eludir el compliment del descans dominical. El Centre elevà recurs al ministeri de la Governació, i fa cinc anys que aquest recurs està al ministeri sense resoldre's. Demana que es resolgui per a evitar que els obrers hagin que apel·lar a procediments que no els agraden. (...) El ministre de la Governació contesta que el recurs es resoldrà de seguida i que telegrafiarà als governadors per a què vetllin pel compliment de la llei del descans dominical. El Sr. Largo Caballero manifesta que aprofitant la bona disposició del ministre li va a donar algunes dades, i li diu que als obrers de Barcelona, l'abril i maig últims, han formulat milers de denúncies i no s'ha imposat una sola multa."
- (794) V. així, "El Progreso" dels dies 9 i 10 de juny de 1918; "Solidaridad Obrera" del 10 de juny de 1918; "El Progreso" del 16 de juny de 1918. "El Progreso" del 10 de juny subratlla, a la seva informació, per exemple: "Los dependientes en algunos casos y con razón, recurrían a la violencia"; i conclou: "Los dependientes deben prescindir de los oficios del gobernador y por su cuenta obligar al cierre rompiendo cristales y rompiendo cabezas si es necesario. Todo lo que no sea una acción enérgica es perder el tiempo y han pasado aquellos días de respeto y transigencia. Hay que ser violentos, si quereis vencer." I la "Solidaridad Obrera" esmentada, conclou també la seva informació: "(...) sigan los dependientes demostrando su energía sin asustarse por las detenciones y cargas que la policía haga, pues al fin y al cabo este es su único trabajo". Els incidents del dia 16 motivarien els telegrams que esmetem a la nota següent.
- (795) V. "La Veu de Catalunya" del 14 de juny de 1918; "El Progreso", 15 de juny de 1918; "Solidaridad Obrera" del 16 de juny de 1918, remarcava que aquest míting "se vió mucho más concurrido que el anterior (el del 28 de maig). Esto prueba que los dependientes van despertando de su letargo." Buxeda, Domínguez, Suño, Aiguaviva, Rovira, Cardona, i Farrerons prendrien la paraula, a l'acte en el qual,

segons aquest darrer diari citat, els assistents varen pronunciar el crit de "Viva Solidaridad Obrera", gest al qual, aquest òrgan responia que aplaudia la campanya dels dependents i "ahora, como siempre, admira vuestra lucha y está a vuestro lado". El signant d'aquestes informacions, "Xordi", convidava els oradors a treballar per la unitat dels dependents i no fiar-se de "vanas promesas".

La "fuerza, como hasta aquí se ha visto, radica en los dependientes, y es la única que hay que emplear".

"La Veu de Catalunya" i "El Progreso" citats, reproduïen els telegrames al president del Consell de Ministres perquè interessés al ministre de la Governació l'anul·lació dels pactes "antes domingo próximo" i a Largo Caballero demanant-li que interpel·lés al ministre de la Governació "por su pasividad en asuntos pactos ya desfavorablemente informados por Institutos Reformas Sociales que eluden de manera vergonzosa Ley Descanso Dominical excitando ánimos e inclinándolos a determinaciones sensibiles para todos."

Amb motiu dels incidents del diumenge dia 16 de juny de 1918, Rodríguez Cárdenas, president de l'Associació de la Dependència Mercantil, telegrafiava a Largo Caballero, assenyalant-li que l'incompliment del descans dominical "por pasividad autoridades ha originado hoy disturbios, habiendo sido detenidos y maniatados seis dependientes" i demanant-li que interpel·lés al govern "para anulación de los pactos, causa del malestar y divergencia que existe entre los dependientes"; i al President del Consell de Ministres remarcant-li que, després de 14 anys en vigor, la llei del descans dominical no es complia a Barcelona i "hoy han sido detenidos y maniatados seis dependientes por velar por los fueros de la ley", -- raó per la que protestaven enèrgicament per la passivitat de les autoritats, "lo cual es causa de las alteraciones del orden público."- "El Progreso", 18 de juny de 1918.

- (796) V. així l'article esmentat de "La Publicidad" del 8 de juliol de 1918 a la p. 313 i sgs. V. també l'apartat L'evolució del CADCI entre 1914 i 1918, p. 304 i sgs. I, més endavant, p. 404 .
- (797) "La Veu de Catalunya" del 23 de juny de 1918 reproduïx el telegrama del ministre de la Governació al governador civil de Barcelona, comunicant-li l'anul·lació dels pactes per real ordre i encarregant-li vigilés "con toda escrupulosidad el descanso dominical". El mateix diari manifestava que el gremi de detallistes del CADCI

tenia "falagueres impressions respecte al desenllaç de la campanya que en favor del descans dominical està sostenint des de fa molt temps". Les gestions fetes prop dels poders públics per l'anul·lació d'aquells pactes, segons "La Veu de Catalunya", estaven "a punt d'ésser coronades pel més franc èxit. El sots-secretari de Governació acaba de comunicar al citat gremi que, a instància del diputat per aquesta ciutat senyor Largo Caballero, serà molt aviat resolt el recurs que elevà el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria a aquell ministeri el 1912, el qual fou favorablement informat per l'Institut de Reformes Socials." "La Veu de Catalunya, esperava que de resoldre's aviat aquest "plet", "potser s'acabarien aquestes gresques que presenciem tots els diumenges per nostres principals vies públiques en les quals convé -- fer constar que el CACCI no té cap mena d'intervenció".

- (798) "Acció" de juliol de 1918, p. 5, declarava: "Serem breus com poques vegades. En els moments en què impaciències inexplicables -fa --- quatre dies que el Centre feia digna i seriosa campanya pública i aleshores ningú no les sentia- porten l'aldarull a les vies ciutadanes com única solució del problema de descans dominical, procediment fracassat en totes èpoques, és justament ara, doncs, que al Gremi li cap el goig immens d'escampar la bona nova: Els pactes, absolutament tots, acaben d'ésser anul·lats. Mercè a qui? Que tothom repassi la pròpia consciència i en justícia ho digui. Però tothom, també, no oblidí, en fer-ho, al digníssim diputat Sr. Largo Caballero, que tan directament hi ha intervingut i a qui des d'aquestes planes de nou rendim tribut de nostre pregon agraïment. Vol dir això que anul·lats els pactes queda tot llest? Les autoritats avui ja no poden al·legar aquelles dificultats que tan sovint ens retreien per a excusar-se de l'incompliment de la llei. Voldran -- actuar en endavant d'encobertores de les infraccions que més o --- menys vergonyosament es produiran. Ara sí que és arribat el moment d'estar a l'aguait. Consti que nosaltres de temps, sempre hi hem estat, i no deixarem perdre aquesta magnífica ocasió que se'ns ofereix."

V. també, "La Veu de Catalunya" del 25 de juny de 1918, citada a la nota 805.

- (799) Les comissions de dependents recorrerien el 23 de juny, els carrers com els altres diumenges alhora que el governador donava ordres --

perquè els agents vetllessin pel tancament dels establiments. Tanmateix, es presentarien més de 50 denúncies, segons "El Progreso" per infraccions de la llei, i es produïrien alguns incidents a la Ronda de Sant Antoni amb càrrega de la guardia civil contra els dependents i al carrer Sant Antoni Abat on fóra trencat el vidre d'una sabateria amb la detenció del suposat autor, a part de l'aparició d'un nombros grup de dependents per les Rambles i carrer del Comte del Asalto. "El Progreso" i "Solidaridad Obrera", per la seva banda, protestarien del capteniment de la policia i de la guardia civil. V. "El Progreso" del 22 i 24 de juny de 1918, "La Veu de Catalunya" del 24 de juny de 1918, i "Solidaridad Obrera" del 27 de juny de 1918.

- (800) "El Progreso" del 27 de juny de 1918, informava que el dia abans, havia visitat l'alcalde una comissió de dependents i patrons, -- "presidida por nuestro amigo C. Rodríguez Cárdenas", president de l'Associació de la Dependència Mercantil, i per Teodor Barasona, president del Gremi de mercers, acompanyada pel regidor radical -- Romo. Els comissionats "expusieron al alcalde el deseo de que con objeto de que la Ley del Descanso pudiera cumplirse estrictamente se evitara la venta en los Encantes el domingo. El alcalde encontró muy justa la petición y dijo que pondría todos los medios para que el deseo de los visitantes pudiera ser una realidad". La comissió s'entrevistaria després amb els caps de les minories radical i regionalista que respondrien positivament.

Pel que fa al gremi de detallistes del CADCI, "Acció" de juliol de 1918, p. 5, assenyalava que hom havia visitat darrerament el regidor Puig i Esteve "per parlar-li d'aquest assumpte (que les autoritats locals volguessin fer complir la llei), indicant-nos que -- precisament té molt en compte això i que vetllarà continuament, -- fent tot el possible per poder satisfer les justíssimes aspiracions dels dependents de Barcelona, com ha demostrat en les dues sessions tingudes per l'Ajuntament de nostra ciutat."

Segons l'octaveta citada de la Secció Permanent d'Organització i Treball, Puig i Esteve, "ha reclamat en sessió pública un xic més d'interès per part de l'alcaldia, per a què els seus agents fessin complir la llei de descans, i a l'ensens va iniciar una campanya dins aquèlla corporació a fi que en diumenge no es permeti el vergonyós espectacle dels encants que s'acostumen celebrar, confiant-

se fundadament que semblants gestions estan properes a veure's coronades per l'èxit".

- (801) "El Liberal", 29 de juny de 1918.
- (802) "El Liberal", 29 de juny de 1918. "El Progreso", 30 de juny de -- 1918.
- (803) "El Progreso", 5 de juliol de 1918; "Solidaridad Obrera", 5 de juliol de 1918; "El Liberal" del 5 de juliol de 1918. Les entitats organitzadores eren l'Associació de la Dependència Mercantil, Associació Ferretera, Associació de Dependents de Mobles i la Unió Ultramarina.
- (804) "Acció" d'agost de 1918, p. 6. La lletra, adreçada a la premsa, -- afirmava el següent: "Els abaix firmants, socis del CADCI, es dirigeixen a vosté, Sr. Director, pregant-li se serveixi autoritzar des de les columnes del diari de sa digna direcció la nostra més enèrgica protesta per l'actitud violenta adoptada pels elements de la dependència mercantil aplegats al míting que se celebrà anit a l'Iris Park. Efectivament, responent a la convocatòria feta públicament des de la premsa, i per mitjà de cartells, assistírem a -- l'acte com a dependents que som i ens veiérem sorpresos a l'observar com la nostra presència fou rebuda amb marcades mostres d'hostilitat. Hi anàrem pacíficament, desitjosos de conèixer els arguments que hi aduirien per atribuir-se l'èxit d'una campanya realitzada per nosaltres durant llarg temps amb una persistent serietat; i a la nostra actitud correcta i serena, hi oposaren des de la tribuna i des del escons populars una hostilitat manifesta, des fent-se els oradors amb una sèrie d'insults a la respectable entitat a la qual tant deu la nostra classe i per les nostres modestes persones, veient-nos obligats a abandonar el local davant --- l'actitud tumultuosa i agressiva d'una part de la dependència mercantil. Nosaltres, mentre preparem la publicació dels documents -- que han de palesar com la consecució del compliment de la llei del descans obeeix als continuats esforços del CADCI, protestem pels insults referits al Centre, al qual pertanyem, i de la desgraciada i grollera actitud observada amb nosaltres, impròpia del nostre element i del respecte que sempre la nostra entitat ha demostrat vers els amics i els adversaris.- Rafael Llinàs, J. Giralt, J. -- Torrents i Dagés, Josep Balué, Celestí Miquel, Josep Comas, Casas,

Francesc Delgado." - "La Veu de Catalunya", del 7 de juliol de -- 1918. L'"Acció" esmentada a dalt, reproduïx també la lletra, si bé sense els noms signants.

(805) Així, "La Veu de Catalunya" del 25 de juny de 1918, publicava una titulada "nota oficiosa", en la que assenyalava que "ratificant la notícia publicada darrerament, el Gremi de Detallistes del CADCI s'ha enterat amb gran satisfacció de la resolució del ministeri de la Governació anul·lant els pactes que impossibilitaven l'estricta compliment de la llei del Descans Dominical. És un bell coronament a les gestions que el gremi porta a cap prop dels poders públics, els quals donant una prova palesa de la justícia que fonamentava la demanda han fallat a son favor. En vista de tal èxit, degut a la persistència de la campanya que fa el Centre, el Gremi orientarà les seves gestions, responent al pla que té traçat i que té la seguretat que acabarà amb la més completa victòria." Recordi's també la nota 798.

(806) Los dependientes de comercio. Viril protesta contra el CADCI. - "El Progreso" del 12 de juliol de 1918: "Nos ha visitado un numeroso grupo de dependientes de comercio, todos ellos afiliados al CADCI, para que hiciésemos constar su más enérgica protesta por la actitud poco favorable a los intereses de la clase, que en la Campaña pro Descanso dominical ha observado dicho Centro, actitud más bien perjudicial que otra cosa para dicha campaña, pues se ha dado el caso ignominioso que 2 dependientes que fueron detenidos a causa de dicha campaña, y que eran socios del Centro, se han visto obligados a recurrir a la Asociación de la Dependencia Mercantil, que con un altruismo que le honra ha trabajado con ahinco hasta lograr la libertad de dichos jóvenes, pues el Centro, sabiendo el caso, no se ha preocupado ni mucho menos, de la suerte de sus socios. Contra esto protestan nuestros visitantes y al mismo tiempo llaman la atención de todos los dependientes de comercio que abran los ojos y no se dejen seducir por los atractivos que pueda tener un Centro, en el que la mayoría de sus componentes son burgueses."

L'autenticitat de la procedència d'aquest escrit de dependents del CADCI és difícilment creïble, tant per l'òrgan de premsa escollit com pel seu contingut mateix.

(807) V. així, "Solidaridad Obrera" del 11 de juliol de 1918, "El Liberal" del 8 de juliol de 1918, "La Veu de Catalunya" del 8 de ju-

l'11 de juliol de 1918 i "El Progreso" de la mateixa data; "El Progreso" del 15 de juliol de 1918, "El Progreso" del 20 de juliol de 1918, "El Progreso" del 22 de juliol de 1918, "El Progreso" del 3 d'agost de 1918, "El Progreso" del 5 d'agost de 1918, "El Progreso" del 17 de juliol de 1918, "El Progreso" del 24 d'agost de 1918, etc. La cantarella de les informacions era sempre semblant: tancament pràcticament general de les botigues, grups de dependents que recorrien els carrers i obligaven als recalcitrants a tancar produint-se alguns incidents, precaucions i vigilància de la policia i voluntat més palesa de fer complir la llei per part de les autoritats, les quals s'oposaven també als dependents que usaven de la violència. "El Progreso" darrer citat del 24 de juliol de 1918, -finalment, reproduïa la crida de la Comissió pel descans dominical per a formar "una comisión, lo más numerosa posible, para visitar y hacer cumplir la ley en alguna de las barriadas extremas en donde se falta a ella descaradamente" (El subratllat és nostre) i pregava a quants particularment fessin alguna denúncia, la lliuressin abans de la una de la tarda al local de la Unió Ultramarina.

(808) "El Progreso" del 31 d'agost de 1918, d'aquesta manera, assabentava que la Comissió pel descans dominical, a la seva darrera reunió, havia acordat de visitar el governador i l'alcalde, "para suplicarles que hagan efectivas lo antes posible las últimas denuncias" i recomanar al segon "que no tolere en los encantos se burle la ley". A part del tema de la jornada de treball, al que ens referim tot seguit, la comissió convocava a "todos los dependientes el próximo domingo a las 9 para nombrar las comisiones para las denuncias".

(809) Segons "El Progreso" esmentat a la nota anterior, a la reunió citada, hom estudià "detenidamente la ley de la Jornada, acordando emprender la campaña a mediados de septiembre".

La darrera setmana de juliol de 1918, per un altre costat, en una reunió de la mateixa comissió, s'havia parlat ja també d'emprendre una "activa campaña en pro de la jornada mercantil" i hom havia acordat de convocar a "todas las entidades obreras para pedirles apoyo moral en estas campañas" (la de la jornada i del descans dominical).- "Solidaridad Obrera; 28 de juliol de 1918.

El 2 d'agost de 1918, se celebrava una reunió d'entitats obreres,

a la Unió Ultramarina, convocada per les quatre associacions de -- dependents que menaven la campanya pel descans dominical; en la -- qual hom acordava de "ponerse en relación directa con la federa-- ción local y celebrar una segunda reunión para tomar acuerdos defi-- nitivos que influirán decisivamente en el cumplimiento de las le-- yes que amparan al proletariado mercantil".- "El Progreso" del 4 -- d'agost de 1915. V. El mateix diari dels dies 2 i 5 d'agost de 1918.

- (810) Aquesta campanya era duta a terme després de la renovació de les -- juntes de la Secció d'Organització i Treball i del Gremi de deta-- llistes, a les assemblees generals respectives del 8 i 10 de juny de 1918, que posaven al seu davant a Joan Torrents i Dagés (Orga-- nització i Treball) que substituïa a Feliu i Codina, i a Manuel -- Mallol (Gremi de detallistes). V. "Acció" de juliol de 1918, p. -- 4-5. Segons "Acció" d'agost de 1918, p. 6, la Junta del Gremi, des-- prés "d'haver-se fet càrrec de sos respectius llocs", acordava de "seguir amb gran atenció la tasca en pro del descans dominical, i ha organitzat des de que els pactes han estat anul.lats, comissions que recorren la ciutat, formulant denúncies dels establiments que -- no compleixen la dita llei" i pregava a tots els socis que sabessin d'alguna casa infractora, ho posessin en coneixement de la Junta del Gremi. V. igualment, "Acció" de setembre de 1918, p. 10, que -- reconeixia el compliment quasi generalitzat del descans dominical, si bé "amb algunes excepcions que procurarem anar subsanant, a quin efecte tenim creades unes comissions que recorren la ciutat vella pel compliment d'aquella llei", raó per la qual pregava "als com-- panys es prenguin amb interès aquesta qüestió i vulguin assistir -- tots els diumenges a les 10 del matí i a nostre estatge per engroi-- xir aquelles comissions i fer així més eficaç llur tasca"; i "Acció" d'octubre de 1918, p. 6, que esmentava la tasca de les comissions que prosseguien regularment la seva tasca cada diumenge i repetia la crida als socis del Centre, perquè vinguessin cada diumenge pel matí per a fer-les "més nombroses".

- (811) V. així l'article signat per Salvio Aiguaviva Garcia, titulat Los dependientes del comercio. Desviaciones lamentables.- "Solidaridad Obrera" del 6 d'agost de 1918. L'autor, dependent, segons confes-- sava, que havia estat a tots els mítings i cada diumenge al carrer, amb les comissions de dependents, considerava "una desviación muy lamentable solicitar ahora el apoyo del Gobierno y de los políti--

cos. Hasta la fecha, en 14 años que con más o menos actividad se ha luchado por descansar los domingos, hemos logrado del primero, el palo que ha molido nuestras costillas, y de los segundos, solamente un poco de atención en el preciso momento que exteriorizado en la calle nuestra más airada protesta. Y si se me arguye que -- nuestras asociaciones, dado su fatal legalismo, no pueden dejar -- estos moldes anticuados y contraproducentes, no estan formadas por individuos suficientemente capacitados para emprender el camino -- de nuestra emancipación, y, si en último caso, se argumenta que defendiendo una ley escrita por los de arriba es forzoso, en su consecuencia, relacionarnos con ellos, yo replicaré señalando el ejemplo de la presente ocasión. Sin mirar si nuestras sociedades padecen de estas ni aquellas rémoras; sin ocuparnos de la capacidad intelectual de los dependientes, y sin consultar a la autoridad ni a la política, salimos a la calle y con nuestra exclusiva fuerza se cerraban las tiendas y exigíamos del egoísmo burgués la pequeña libertad que los domingos debemos disfrutar los esclavos del mostrador o del escritorio. Y es que por un momento, tan solo por un momento, pasó por nuestra mente el lema de la Internacional: La emancipación de los trabajadores ha de ser obra de los trabajadores -- mismos..."

J. Martí, en un altre article a "Solidaridad Obrera", el 8 de juliol de 1918, titulat A la dependència mercantil, cridava a la -- conscienciació dels dependents i a una actuació enèrgica i a no restar esperant el resultat d'una nova llei, la qual "poco valdria, si por nuestras fuerzas, si por nuestra energia de dependientes no hacemos justicia contra los burgueses, para que se cumpla la ley", tot referint-se a la llei de la jornada mercantil.

- (812) Segons "Solidaridad Obrera" del 14 d'agost de 1918, i al preu de sis pessetes per persona, però fóra suspés per "falta de concurrencia": "Seria desconocer el modus vivendi de los dependientes de comercio para esperar un gran número de ellos en un ágape como el -- fracasado. Los hombres o jóvenes que por irrisorios sueldos se ven forzados a hacer el artículo tras el mostrador durante 12 o 14 horas diarias, no pueden permitirse el lujo de gastar seis pesetas -- en una comida, por la sencilla razón de que no las tienen. Un reducido número de dependientes, quizás los organizadores, serán los que den efectividad al acto. Los demás, todos los demás, conside--

ran una burla y un escarnio a su pobreza el dispendio que se permiten hacer unos cuantos de sus compañeros. "El comentari era escrit també per Salvio Aiguaviva Garcia, i era titllat Los dependientes de comercio. Lecciones provechosas.

- (813) SECCIO PERMANENT D'ORGANITZACIO I TREBALL.- Octaveta cit.
- (814) Ibid. El subratllat és nostre. "Avui -prossegueix l'escrit- que -- els resultats ens donen la raó del nostre procedir, ens hem imposit amb goig la present tasca historiadora. Vos, company dependent, que la llegiu, hi trobareu la transcripció fidel dels fets esdevinguts, i si ells encenen un xic més la flama del vostre amor pel Centre, donarem per sobradament compensades les emocions sofertes en venturosos moments de brega, que hem assolit amb tota braó, pensant sols en les penalitats de la dependència de detall i en el pervenir social de nostra mare Pàtria." I cloïa la recensió històrica -- amb aquests mots: "(...) aquí acaba la relació dels fets succeïts, quin resultat final és una victòria més que el Centre pot afegir a les moltes altres que porta estampades en sa preuada història".
- (815) V. p. 306 i sgs. També la nota 602 d'aquest capítol
- (816) "Acció" de maig de 1918, p. 6. Respecte aquest projecte, "diverses vegades presentat al Senat -llegim en aquest mateix butlletí-, enviàrem tot seguit els convenients telefonemes de forma que calen essencials modificacions al Projecte de llei, d'acord amb l'informe que va emetre la Secció l'any 1914, establint i classificant -- les diferents menes de treball a què es dedica la dependència mercantil, fent constar d'una manera clara, que disfruta ja de menys hores de treball que les que van a establir-se". "El Progreso" del 12 d'abril de 1918, resum el contingut del projecte de llei, que, entre d'altres coses, establia un descans continu d'onze hores, el tancament dels establiments de les 8 de la tarda a les 7 del matí, llevat dels dissabtes que podrien romandre oberts mitja hora més, amb dues hores, a més, de descans per a dinar, i la supressió de l'internat, "excepto para los menores, de acuerdo con padres y tutores"; per als que prestessin servei fora de l'establiment, per un altre costat, "comenzarán sus faenas a las 8 de la mañana hasta las 9 de la noche".
- (817) "El Poble Català" del 15 d'abril de 1918.

- (818) "El Progreso", 7 de maig de 1918; "El Diluvio", 7 de maig de 1918.
- (819) "El Diluvio", 8 de maig de 1918.
- (820) "Solidaridad Obrera", 8 de maig de 1918.
- (821) "Solidaridad Obrera", 9 de maig de 1918.
- (822) "Solidaridad Obrera" del 9 de maig de 1918. Segons aquest diari, - el president, de la Unió Ultramarina, resumiria tot relatant "la miserable vida de los esclavos del taulell (mostrador), que comen lo que no puede venderse por malo; duermen entre desperdicios y embutidos y pesan con miras al cajón del amo. No hizo mención -afegeix el comentari del diari anarcosindicalista- de que estos y -- ellos, con su tranquilidad ancha como la blusa que visten, es el - origen y causa de que las mujeres se metan a dependientes y fien a los transeuntes en determinadas ocasiones. Salat y Monegal son - dos muestras. ¿Vale?" V. també, "El Diluvio", del 8 de maig de 1918 i "El Progreso" del 9 de maig de 1918, i "El Liberal" del 8 de maig de 1918. La crònica de "Solidaridad Obrera" fóra feta en dos dies, l'esmentada dels dies 8 i 9 de maig, i en el primer, tot comentant l'incident citat, assenyalava: "Como el incidente merece atención y observar la causa y el ánimo de los dependientes que se manifestaron en forma contraria, dejaremos para mañana espigar este campo de la cuestión societaria. Los dependientes también son trabajadores explotados, y hasta esclavos. Deber nuestro es ayudar a su emancipación."
- (823) Diverses de les esmenes aprovades figuraven ja a l'informe de la Secció de Relació i Treball que sobre el projecte de llei de regulació de la jornada de treball dels dependents, feu el CACCI el 1914. Les esmenes a "El Diluvio" del 8 de maig de 1918 i a "El Progreso" del 9 de maig de 1918. La presidència del míting, en resumir assenyalaria que "no pudiéndose unificar los grupos en la clase de dependencia, se deben establecer jornadas distintas para cada uno, que debe seguirse la tendencia general a reducir horas de trabajo, a fin de combatir la huelga forzosa, cada día más extendida por el aumento de mujeres que ocupan plazas hasta ahora desempeñadas por hombres y para ahorrar luz". Les esmenes fixaven la jornada en 9 hores "para los detallistas, mozos, cobradores, conserjes, recaderos, repartidores, aprendices y meritorios"; en 8 "para almacenistas, dependientes de despacho

y corredores"; 1 de 7 "para los bancos, escritorios y oficinas"; en funció d'aquestes esmenes es presentava la corresponent regulació d'horaris d'entrada i sortida, es proposava la supressió de diverses excepcions previstes al projecte (dependents de farmàcia, articles de cirurgia, ortopèdia i sanitat, laboratori, caixa d'estalvi, confiteria i ultramarins), que les associacions que fossin escoltades tinguessin com a mínim un any d'existència, que en compensació als 30 dies que no regiria la jornada "para dar lugar a inventarios, etc., se concedan 15 dias de vacaciones con haber, estableciendo uno o dos turnos a todos los dependientes" i que la jornada de treball continu no pogués ésser superior a sis hores.

- (824) "Acció", juliol 1918, p. 5. Fou l'origen de la intervenció de Largo Caballero en la qüestió del descans dominical, com hem vist. V. p. 440-441, 1, en concret, la nota 786 d'aquest capítol.
- (825) V. la nota 809. La Unió Ultramarina, per exemple, convocava un míting al seu local, per al dia 20 de juny de 1918 per a fixar la seva línia de conducta davant de la llei de la jornada i de l'incompliment del descans dominical, problemes plantejats, segons la -- convocatòria, al IX Congrés de Dependents, d'àmbit estatal. V. -- "El Progreso" del 19 de juny de 1918.
- (826) "Acció" d'agost de 1915, p. 8: "Nosaltres consocis s'hauran enterat per la premsa local de la creació de la Borsa Oficial en nostra ciutat i de la pretensió dels directors de la mateixa coaccionant als que en ús del seu dret operen lliurement dintre el saló de la Casa Llotja. Això que sembla un fet que interressi només que a les esferes econòmiques (i si fos així no tindríem perquè parlar-ne en aquestes columnes) té dos altres aspectes; i aquests són el patriòtic i el social. La pretensió dels senyors de la Borsa Oficial vol dir senzillament començar una nova època per aquella gloriosa Casa, vol dir anular la voluntat d'aquells grans reis En Pere IV que la començà i en Martí l'Humà que li donà fi, vol dir no respectar les disposicions del Consell de Cent que volia que aquella casa fos per sempre més la casa de tot el comerç de Barcelona. I la tradició s'anava desenrotllant i en aquella casa tan -- nostra, hi entrava tot aquell qui volia comprar o vendre, fins que vingué un dia, i aquest dia no en fa gaires que ha passat, en què uns senyors amb no sé quins papers i drets i privilegis nou vinguts d'allà on venen de tant en tant vergassades per l'esperit li

beral de nostra terra, hi pretenen acaparar les operacions bursàtils dintre d'aquell saló que és un temple a la llibertat, que -- més que saló és una plaça pública. Sortosament la junta adminis-- tradora de la Casa Llotja, ben sabedora d'això que és aquella casa, fa pocs dies es reuní, i prengué l'acord de permetre, igual -- que a la Borsa Oficial, contractar dintre el saló als representants de l'Associació de Mercat lliure quins per altra part no volien -- fer la competència sinó que li oferien la seva cooperació. Si com a catalans ens interessa el que el mercat lliuri continuï com fins ara actuant, no ens interessa menys com a dependents. L'anul.la-- ció del mercat lliure vol dir la quasi desaparició de la banca, en quina molts dependents s'hi guanyen el pa de cada dia, car la Bor-- sa Oficial per l'índole de ses operacions no necessita dels ser-- veis de la banca seguint además aquestes operacions migrades en -- comparació amb les que efectua el mercat lliure. És per això, al -- veure el perill que corrien molts de nostres consocis que aquesta junta (de Relació i Treball) s'ha posat a la tasca i de quina do-- narem compte al número prop vinent." Si bé no s'hi tornaria a re-- ferir més endavant.

- (827) "El Poble Català" del 5 de gener de 1916. Pel que fa a l'exempció d'impostos, la Secció d'Organització i Treball, el febrer de 1916, adreçava una instància a la Direcció General del Timbre, "sol.li-- citant sigui declarada la mateixa exempta de dit impost, com a en-- titat obrera que és, i compresa, per tant, en els preceptes de -- l'article 153 de la Llei reguladora d'aquell. És de creure que -- obtindrem tan justa declaració."
- (828) "Acció" de maig de 1918, p. 6. Segons "El Poble Català" del 15 -- d'abril de 1918, es reunien al CADCI "aquests dies les juntes di-- rectives dels estaments interessats per les candents qüestions -- plantejades pel R. D. avançant l'hora oficial i la presentació i lectura en el senat del Projecte de Llei, regulant la Jornada Mer-- cantil". Segons aquest mateix diari, hom s'adreçaria al Comissari d'Abasts i al Ministre de la Governació el 13 d'abril de 1918, tot demanant les mesures esmentades "donada la manera d'ésser del pú-- blic comprador i dels caps d'establiments davant el fet que a les vuit de la nit, hora de tancar hi haurà claror de dia". "Per a -- vetllar per l'eficàcia d'aquest i altres acords, l'esmentada jun-- ta es reuneix cada dia", afegeix la informació periodística.

- (829) "Acció", octubre 1914, p. 2-3. "El Poble Català" del 9 d'octubre de 1914, informava que a la darrera reunió, celebrada pels barbers i perruquers, hom acordà de posar fi a la vaga.
- (830) L'octubre de 1915, el Centre intervenia com a àrbit "en una qüestió que sobre retribució del seu treball, tenia el consoci don Jaume Muns amb la casa Jorba i Cia d'aquesta ciutat" ("Acció", novembre 1915, p. 1). L'agost de 1918, per un altre costat, la Junta de Govern d'Organització i Treball prenia l'acord "d'emprendre una campanya per aconseguir dels poders públics una llei establint el salari mínim a favor dels dependents de comerç", tema al que ja ens referirem al proper capítol.
- (831) V. la p. 324 i la nota 671 d'aquest capítol. Aquest cicle esmentat, vindria a ésser d'alguna manera, la concreció d'un projectat cursset de cultura social, la idea del qual s'arrossegava des de feia temps. V. així, "Acció", de desembre de 1914; p. 8, "Revista Anyal" 1915, p. 234; i "Acció", novembre 1915, p. 6.
- Hom projectava també, per al dia 17 de juny de 1916, una conferència a càrrec de Carme Karr sobre "L'acció de la dona en l'esfera comercial", que fóra aplaçada per motius familiars per la mateixa dissortant. V. "Acció" de maig de 1916, p. 7; "Acció" de juny de 1916, p. 13; "Acció" de juliol de 1916, p. 5; i "El Poble Català", 15 de juny de 1916.
- (832) El 16 de març de 1916. El "Butlletí Escolar de les Escoles Mercantils Catalanes", del 1 d'abril de 1916, p. 27-29 en dóna una àmplia recensió. El conferenciant consideraria la guerra mundial com el "fracàs sorollós dels somnis pacifistes i socialistes". "Haurem de creure -proseguia-, però, que el fracàs és del somni? No. No és per ésser un somni que ha quedat anorreat el socialisme, sinó perquè és un somni esquifit. Perquè el socialisme és un ideal material, i limitat a la satisfacció purament de les necessitats sensuais de la vida." Per això Pere Font felicitaria el CADCI "per --avantposar en els ideals als interessos materials de l'estament, --l'ideal espiritualista de pàtria expressat en el mot d'Autonomia", i reivindicaria enfornt del "materialisme cras dels objectius democràticsocials", el "socialisme espiritual", "aquell en què cadascú podrà fer la seva via, podrà trobar-la i seguir-la lliurement. Que els aptes per a una activitat i una utilitat social puguin exercir-la i no hagin de sofrir la tirania de les circumstàncies que -

els subjecten a altra cosa. I que els ineptes per a determinada - activitat o funció social no puguin, en virtut de cap atzar, fortuna o força de cap mena, pertorbar amb sa inèpcia l'ordre de la cosa pública." L'estament dels dependents per a Pere Font era "potser aquell que millors garanties ofereix per a la realització del socialisme espiritualista. Més amunt, domina l'egoisme materialista. Més avall, les dureses d'una vida feta violenta per l'esquifit -- sensualisme de les doctrines revolucionàries." Entre els dependents però, segons el conferenciant, calia treballar molt encara en sentit d'harmonia: "Diguint-ho sinó les maneres inconsiderades i el -- llenguatge groller d'alguns dependents envers els aprenents, i el tracte poc decorós de molts joves del comerç envers les dones, com es veu desgraciadament en molts llocs de divertiment públic. La -- manca de respecte als menors i a les dones és un senyal d'embrutiment individual, i a més significa una manca de respecte propi i manca de respecte a la dignitat de l'estament, per quant els aprenents i les pobres noies objectes d'un tracte incorrecte, pertanyen a la classe mercantil." V. també, "Acció" d'abril de 1916, p. 7; i "La Nació", 25 de març de 1916.

- (833) El 30 de desembre de 1916. Pere Font consideraria que la universitat estava malalta, entre altres raons, a l'allotjar "homes que no hi van a aprendre una professió liberal, sinó que hi van servir -- ment. per a obtenir a la fi, un títol, amb el qual podran mercader -- jar lliurement amb la justícia i amb la salut dels seus germans. Aquest mal es curaria anant a la Universitat únicament els que sentissin ànsies d'aprendre. Mes com l'organització social present, no permet anar-hi a moltes intel·ligències que s'han de consumir al costat de les màquines de les fàbriques o a les d'escriure dels -- despatxos, hauria de procurar-se facilitar mitjans perquè aquests enteniments escollits, nascuts de les entranyes dels humils, poguessin acudir-hi i convertir-se per tant, en les classes directores de demà."- "Acció" de febrer de 1917, p. 9. V. també, "Acció" de gener de 1917, p. 11; i "El Poble Català" del 2 de gener de --- 1917.

- (834) GALI, A.- Institucions de cultura i moviment científic, artístic i literari de Catalunya del 1900 al 1936.- Obra inèdita mecanografiada, Llibre seté, capítol IV.- p. 293. V. p. 284 i nota 173 d'aquest capítol.

(835) Ibid, p. 292-293. V. nota 242 del capítol segon.

(836) V. així, una sèrie d'articles, apareguts a "El Poble Català" durant el mes de març i primera meitat d'abril de 1918, en un moment d'aparent inactivitat social dels dependents, abans que recomencés la lluita pel descans dominical que havia de portar l'anul·lació definitiva dels pactes i les actuacions respecte del projecte de llei sobre la jornada de treball, publicats sota el pseudònim de L. Esclau: En defensa dels dependents. Les víctimes, a "El Poble Català" del 5 de març de 1918, que afirmaria, entre d'altres coses "El CADCI està donant proves de voluntat i fermesa en l'organització dels seus associats, encaminada a obtenir la justa reforma del treball mercantil. Aquesta entitat va molt bé com a directiu, com a cervell de la nostra actuació social, però és necessari quelcom més que guia i pensament; hi ha d'haver activitat material, s'ha de remoure amb energia, amb atreviment. El nomenat Centre hem de considerar-lo com a quarter general, emperò s'han de constituir -- les patrulles que formin les avançades en el terreny a conquerir. I la missió d'aquestes avançades és la de denunciar, fets concrets i documentats donant noms dels principals (patrons) i dependents també que siguin culpables d'abusos i atropells comesos. Perquè hi ha principals que expolien i dependents que disculpen les seves -- faltes i nul·litat amb la sistemàtica crítica contra els caps. Naturalment que els primers abunden fins al màxim i com que a més no són indefensos com els altres, l'empenyo nostre ha de dirigir-se més directament cap els últims o sigui a favor dels assalariats, però, sempre amb justícia, amb equitat, amb plena raó. "El signant, doncs, es proposaria d'iniciar una campanya, a base de fer públiques les situacions d'abús de cases envers els seus dependents, -- tot convidant així els lectors dependents a adreçar-les-hi i tot pregant per escrit, directament, als presidents de les societats de dependents que recomanessin als seus respectius associats, -- fessin saber els casos coneguts o les seves pròpies queixes a la redacció de "El Poble Català". V. així, sota l'epígraf general En defensa dels dependents, els articles Més declaracions, a "El Poble Català" del 19 de març de 1918; Que fem parats! a "El Poble Català" del 26 de març de 1918; Les declaracions a "El Poble Català" del 13 d'abril de 1918.

El 5 d'abril de 1918, el mateix diari, publicava un altre article,

titulat Es repeteixen les queixes, signat significativament per -- Esclau II, que recordava que "no comencen ara les queixes (...): fa temps (...) que s'estan fent" i esmentava més endavant com feia anys existia una "societat, no de recreu de panxes buides, no de gomassos sense goma, res de xaranga fictícia... sinó de col.laboració per al millorament de la classe que té de vestir millor i es nodreix més malament, i quina societat és titula Asociación Mutua de Dependientes de Escriorio, però desgraciadament en contraposició del molt temps de llur existència, està assistida per pocs socis." Escrit al que contestava L. Esclau, amb un altre, Acció i adhesió, al mateix diari de 9 d'abril de 1918, tot celebrant que "hi hagi una entitat d'acció decidida com la que ens anomena el bon -- company de causa". I acabava: "mentre esperem que continuïn venint a nosaltres les demandes, les queixes (respecte d'aquells abusos - citats) de les associacions de dependents, ens oferim de nou a servir-les quan pugui ser-los-hi útil nostra modesta cooperació".

- (837) "Solidaridad Obrera", 19 de desembre de 1917.
- (838) "Solidaridad Obrera" del 29 de desembre de 1917, duia la convocatòria de la reunió que convidava a "todos cuantos están inscritos como socios del Sindicato de dependientes sindicalistas, y a los que simpatizan con los medios de lucha del sindicalismo revolucionario". A la reunió, a més, hom indicaria la "conveniència de principar la actuación del sindicato con una intensa campaña pro descanso dominical".- "Solidaridad Obrera" del 1 de gener de 1918.
- (839) "Solidaridad Obrera", 1 de gener de 1918.
- (840) "Es hora que la animadversión que roe a los dependientes auxilia-- res de la burguesía desaparezca y se apresuren a ingresar al sin-- dicato -hi llegim-. Pensad, compañeros dependientes, que somos los rezagados en el avance proletario. No debeis formaros ilusiones -- que únicamente conducen a robustecer el atraso reinante. No somos ninguna clase especial intermedia de la patronal y la trabajadora. Nuestro roce con los capitalistas hasta en sus asuntos particulares, no debe forjarnos ninguna vana quimera de figurar como sus es cogidos. Precisamente del contagio continuo que sostenemos con -- ellos hemos de hacer nuestra arma más poderosa para vincular nuestros derechos. Nosotros, que representamos la primera rueda del en granaje administrativo del capital alcanzado con el sudor y la ex-

plotación de los demás trabajadores, somos los más indicados para dar el golpe de gracia a los usurpadores de la riqueza social, riqueza administrada y engrandecida por nosotros, los dependientes, junto con los compañeros obreros manuales que han contribuido directamente a su elaboración. El ¡alerta! dado por la Internacional de Trabajadores asociados! no fue dado solo para los que en los campos, minas, fábricas y talleres sufren la inicua explotación burguesa, sino que también fue dado para nosotros los dependientes -- mercantiles, que tras el mostrador o delante de la mesa de escritorio pasamos horas y más horas luchando con los artículos o los números, para que prospere la riqueza de aquellos que, en pago, nos dan un mendrugo de pan representado en un irrisorio jornal que no llega a cubrir ni nuestras más perentorias necesidades. Es necesario hacer algo positivo, compañeros dependientes. Ingresar en --- nuestro sindicato, brazos que empujará los golpes que pretenden -- darnos los que continuamente explotan a todos, es la obligación de los hombres que tal nombre pretenden, y juntos marchar hacia el -- bienestar social."

(841) Josep Roig signava per la comissió citada, organitzadora del sindicat. "El Progreso" del 23 de maig de 1918 i "El Diluvio" del 24 de maig de 1918.

V. també, "Solidaridad Obrera" del 11 de maig de 1918, i "El Diluvio" del 27 de maig de 1918 que assabentava que "por falta de número no pudo celebrarse una reunión de obreros dependientes de las compañías de agua, gas y electricidad, que estaba convocada para las diez y media de ayer mañana en el Centro Obrero de la calle -- Mercaders", local de la federació barcelonina de la CNT.

(841 Bis) No apareix, per exemple, entre els sindicats presents al Congrés de la Confederació Regional del Treball de la CNT, celebrat a la barriada de Sants, el 1918. V. CONFEDERACION REGIONAL DEL TRABAJO DE CATALUÑA.- Memoria del Congreso celebrado en Barcelona los dias 28, 29, 30 de junio y 1º de julio del año 1918.- Barcelona, - 1918, p. XXIX i sgs.

(842) Així "Solidaridad Obrera" del 11 d'agost de 1918, publicava un article titulat Los de la clase de Escribientes, signat pel seudònim Arres Pierre, en el qual criticava molt durament aquest grup: "La mayor parte de personas de oficinas que hoy día popula y desempeña cargos menos importantes en nuestra capital y demás lugares de me-

nor categoría, no se les puede calificar o adjetivar de otra forma más que de pigmeos, clase amorfa, alcahuetes, y cepillalevitas. Verdaderamente son unos insensatos, confidentes de la policía. Son los rastros que, culebreando, van por donde los obreros para delatarles a sus más íntimos superiores. Estos, recogida la información, la trasladan servilmente a sus superiores de cargo. Esto --- ocurre diariamente en todas las fábricas. (...) Vergonzoso es ser clase de escribiente. (...) La generalidad de escribientes son unos residuos aburguesados (...). Es la vida más triste e hipócrita la de esta clase. Son los que perciben los jornales más irrisorios, los que exhiben sus formas afeminadas y, por fin, los que más o menos se encuentran a priori con los estómagos exhaustos, hambrientos y sedientos."

- (843) V. "Nuestro Programa", 1 de març del 1915. L'anunci de la sessió inaugural de curs, al mateix periòdic del 1 de novembre de 1914. V. també, KLCPCDD.- Apertura de curso. A los jóvenes dependientes. "Nuestro Programa", 1 d'octubre de 1915. La revista "Nuestro Programa", és com vist en d'altres capítols, la millor font per a conèixer aquesta associació. Tingué tres etapes; durant la primera, sortí de manera quinzenal des de 1902 fins el 30 de setembre de 1903, en la segona sortí de manera mensual, des de el 10 de juliol de 1914 fins el 1 de juny de 1916, cada primer de mes, i la tercera època compregué des de juliol de 1926 fins el setembre de 1936. El periòdic publicava també, alguns cops, articles en català. L'aparició de "Nuestro Programa" el 1926 prova que l'Associació de la Dependència Mercantil no sofrí les escomeses que experimentà el CADCI a la dictadura de Primo de Rivera o, si més no, de la mateixa manera. V. una breu recensió retrospectiva de l'actuació -- d'aquesta entitat a "Nuestro Programa" de juliol de 1926, p. 2 i sgs.
- (844) Recordi's la polèmica Cardús-Climent a "La Nació" el març i abril de 1916, p. 305 i sgs.
- (845) "Y en las organizaciones obreras -proseguía- hay hombres toscos y sencillos, pero de una honradez acrisolada y de una voluntad incontrastable. Y eso no lo han comprendido los infelices obreros -de chaqueta para escarnio nuestro y para escarnio de su propia persona."- CONFEDERACION REGIONAL DEL TRABAJO DE CATALUÑA.- op. cit., p. 80.

El sindicalista Camil Piñon, un dels participants en el Congrés - de Sants, en unes converses recollides, encara inèdites, ens manifestava: "Fèrem el míting de clausura del Congrés de Sants al local del CADCI perquè ens interessava d'atreure la gent, els dependents d'allí. Aquella gent de colls i punt sempre era un perill -- perquè estava al costat de la patronal. No es podia comptar amb ells en els conflictes, per això, els enragés no el podien veure. Recordo com l'Enric Valero, que era un d'aquests enragés, després de l'acte va dir-me: ¿què et sembla si hi posèssim un parell de bombes? A veure si així es despertaven?"

- (846) El Centre Autonomista de Dependents. La formació intel.lectual del dependent.- "La Veu de Catalunya" del 9 de novembre de 1917. "L'aspecte pràctic de les coses -hi llegim també- ha estat la constant preocupació dels directors del Centre, i això es veu palpablement en l'ensenyança. Mireu sinó: dona les classes d'idioma francès, un professor francès; les d'anglès un professor anglès; les d'ale---many un alemany. ¿No es podrien citar molts centres d'ensenyança i centres importants, en què donen les classes d'idiomes uns professors que no parlen ells tals idiomes? Repasseu la llista d'assignatures: Càlcul mercantil, teneduria, pràctiques mercantils, taquígrafia, geografia comercial, legislació mercantil, economia comercial, tècnica de negocis, transports, teoria de teixits. Voleu res més pràctic? (...)."
- (847) V. l'apartat L'evolució del CADCI entre 1914 i 1918, p. 242.
- (848) NOGUER I COMET, R.- Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria.- "Anuari de Catalunya" de 1917, p. 188-189.
- (849) "Acció", setembre 1914, p. 3. V. també l'"Acció" de setembre de 1917, p. 3, esmentada a la nota 524 d'aquest capítol.
- (850) BAS I SOLER, J.- Discurs del President de la Secció P. d'E. i I. en el repartiment de premis del curs 1913-1914.- "Revista Anyal" 1915, p. 201 i 203.
- (851) El retard de la celebració de la festa de repartiment de premis fou degut a les obres d'habilitació del nou local, segons el mateix Joan Bas declarava en el discurs esmentat a la nota anterior i com hem indicat en un altre lloc (V. la nota 310 d'aquest capítol).

- (852) "És veritablement incomprendible entre els socis d'aquesta casa -manifestava-, quin amor a tot lo de Catalunya és lo fonamental de nostre ser, siguin en nombre tan reduït els que concorrin a dita classe. És que es consideren ja en possessió dels coneixements necessaris per a escriure el català amb correcció, no ja amb perfecció? No! Si fos així, jo me'n sentiria grat, emperò els treballs recollits de diferents classes m'ha demostrat el contrari i d'aquí la meua lamentació. És que per ventura es creu que el coneixement del català no es considera d'un fi utilitari immediat i es creu el seu estudi com temps perdut? No! Si fos així, estimats companys, com m'apenaria, perquè representaria l'allunyament de tot l'ideal, i a cap de vosaltres us vull fer semblant retret; considero que no hi haureu atinat, i que al fer-vos avui aquesta petita indicació servirà perquè la poseu en llista de les assignatures a estudiar -durant el curs vinent."- BAS I SOLER, J.- Discurs cit.- "Revista Anyal" 1915, p. 200.
- (853) "El comerciant modern -prossegua Bas- ha de tenir una idea clara, per a fonamentar un negoci, del coneixement dels productes, son -- cost i llocs de producció, el que s'obté per l'estudi de la Mercologia. Llocs de consum, mercats reguladors, transports, caràcter -econòmic dels països, derivat de la situació geogràfica, del clima i de la cultura dels habitants que s'obté per la Geografia Comercial. Els progressos i límits en la producció, el crèdit comercial i les seves formes, comerç interior i exterior, la banca, aranzels, tractats de comerç, canvis, etc., que s'obté per l'economia política."- BAS I SOLER, J.- Discurs cit.- "Revista Anyal" 1915, p. 200 201.
- (854) "Vosaltres sou, companys -afegia-, els més indicats per a escalar tots els llocs que per a vosaltres siguin cobejats; vosaltres teniu a mà tots els mitjans que us són necessaris; tot depèn de la -vostra voluntat; teniu juvenesa que vol dir fortitud, podeu esdevenir forts de cos practicant els esports que teniu a mà en nostra casa, podeu esdevenir forts intel·lectualment cursant amb fruit i d'una manera encertada les assignatures de nostres escoles, i si -voleu anar més endavant no us espanteu: pels que vulgueu volar, al Centre li queda el recurs d'anar trucant a diferents portes, perquè els formats en aquesta casa seran els millors preparats; perquè al costat de les lliçons del mestre s'hi aprèn les lliçons de

la realitat, s'hi aprèn que al treballar per a nosaltres, sabem que tenim una altra missió que la del nostre profit personal; -- (...)." Continua el text esmentat abans a la plana 412 . BAS I SOLER, J.- Discurs.,- "Revista Anyal" 1915, p. 201.

- (855) "Podeu fer-ho -continuava- fent renúncia, per un temps de la vostra joventut, de les comoditats de la vida ciutadana i del no --- moure's del costat de la família; mireu l'exemple d'aquests joves alemanys, que trobareu per tot el món, aprenent tot lo que a la seva pàtria pugui ser útil al retornar-hi després per son establiment definitiu; vegeu aquests joves anglesos que se'n van a la Índia i al Canadà i que es converteixen en veritables agents d'intercanvi per a augmentar el negoci del seu país; tingueu vosaltres - l'esperit d'empresa, emperò tingueu acompanyada en vostra ment al costat de vostres idees d'ambició la de vostra honorabilitat."- Ibid, p. 201.
- (856) Ibid, p. 201. "Som en un temps -assenyalaria al final- que la vida del comerç i de la indústria cada dia té uns horitzons més dilatats; per a portar a terme l'obra que anem portant a cap necessitem, per ajudar a nostres coneixements que són pocs, i a nostra -- voluntat que és molta, la cooperació de tothom: dels nostres consociats que no ens ha mancat mai, dels demés dependents que se'ls hi té de fer d'apòstol predicant-los-hi la nostra doctrina; la dels polítics i homes de ciència, que tenim de dir ben alt que no ens ha mancat mai, i la dels comerciants, que salvant unes poques i - honrosíssimes excepcions ens ha mancat sempre. Com podrien nostres comerciants contribuir a la nostra obra? Podrien atorgar-nos particularment subvencions per a donar amplitud a nostres estudis, podrien fer-nos ofrena de material escolar per a un millor aprofitament, etc., etc. Voldria dir aquesta cooperació que ara mento, que tindria de ésser en compensació de renunciar per nostra part als drets que dintre el caràcter social tenim a reclamar millores en nostre treball o en nostres guanys? No, companys; el Centre no hipoteca sos drets, ni ho farà mai. Si alguna vegada us trobéssiu amb algú que al sol.licitar-li protecció us fes un retret de tenir un casal propi, podeu contestar-li que ha estat a canvi d'un gran sacrifici i per una gran necessitat d'ordre moral. Se'ns considerava a els dependents de comerç com a incapaces de fer res --

col.lectivament que tingués un caràcter de solidesa, i la possessió d'un casal és l'única cosa que respecte a nostre estament ha fet canviar d'impressió."- Ibid, p. 202-203.

- (857) El butlletí "Acció" cada setembre, en dur la referència de les assignatures i professors de les condicions de matrícula, i d'altres informacions en general relacionades amb el curs a obrir-se, acostumava també a subratllar aquests aspectes. Així, per exemple "Acció" de setembre de 1915, p. 4, remarcava que les millores que cada any es feien, responien a "l'experiència" i a les "observacions de tots els socis" que "s'atenen constantment". El mateix butlletí indicava, igualment, que hom havia fet "els possibles per a què les classes hi arribessin els últims avanços de la ciència comercial i pel mitjà de conferències, concerts i visites escolars ha anat educant els sentiments dels dependents, convertint-los en millor ciutadans". L'educació, finalment, havia de permetre als dependents de capacitar-se individualment per a contribuir "al seu millorament material" i "col.lectivament per a esdevenir un ciutadà de més ben disposada intel·ligència per a treballar en benefici de Catalunya, aspiració suprema de la nostra institució".

A la mateixa festa de repartiment de premis del 1 de juliol de 1915, el professor Viñas i Campanyà, remarcaria, en aquest sentit, la "significació" dels premis que hom lliurava: "La seva significació, és immensa; vol dir que sou el capdavanter de l'actuació més transcendental per Catalunya. Indubtablement l'obra que estem realitzant és la més eficaç pel brillant pervindre de nostra Pàtria: quina prosperitat deu sostenir-se forçosament sobre dos pilars: -- ciència i acció." "Està acabant-se l'època dels enciclopèdics --afegeia més endavant-- que, coneixent de tot, podien actuar diversament; avui tothom té una missió especial a complir, i qui vol abarcar un camp excessivament extens es troba sempre anul·lat pel contrincant que ha sapigut especialitzar-se. Per aquest motiu nostres Escoles són les més apropiades al moment actual de Catalunya (...). Nostres aules tenen un doble valor, el d'orientació (...), i el de perfecció (...). En elles no es busca una aparatosa ostentació -- d'erudició moltes voltes sense finalitat pràctica, es fa una veritable selecció amb esperit marcadament utilitari, per a què els alumnes puguin, amb el mínim esforç, assimilar-se tot quant a sa especialitat fa referència. Així s'explica que amb delit tots hi

concorrin, que no es coneixin a casa nostra els desitjos de vaga que en altres escoles es manifesten, motivats, creieu-ho bé, més per falta de bona orientació en els plans i programes d'ensenyança que per manca d'amor al treball per part dels alumnes. (...) estem formant els lluitadors moderns que (...) seran capaços de triomfar amb els competidors d'altres terres que fins ara ens han avantatjat (...). I els fruits de nostra actuació ja comencem a saborejar-los (...), ovirant-se ben pròxima l'era d'integral hegemonia de Catalunya dintre Espanya, qui cada cop més convinguda de la potència de nostre geni, per compte de posar traves a nostra expansió, acabarà per col.laborar a la conquesta del lloc preeminent a què en el món estem destinats."- Discurs pronunciat en el repartiment de premis del curs 1913-1914, pel Professor don J. Vinas i Campanyà.- "Revista Anyal" 1915, p. 205-206.

V. igualment els opuscles que cada començament de curs editava el CAOCI i que contenia les condicions i informacions generals de les Escoles Mercantils Catalanes, llurs assignatures i els programes de les mateixes. També, l'apartat Les activitats permanents entre 1914 i 1918, p. 312.

(858) V. p. 274 i 291.

(859) "És una classe aquesta -llegim a la memòria de la Secció- que, com les de Mercologia i Economia, és de bastant conveniència per a nosaltres consocis, malgrat no cridar-los-hi prou l'atenció a molts d'ells, sens dubte perquè desconeixen el profit que es pot treure de l'assistència a les mateixes. (...) no és suficient saber diferents idiomes i la comptabilitat, tot i essent això el més essencial, sinó que avui l'aveng modern exigeix que el dependent tingui certs altres coneixements, dels quals bona part estan compresos en les assignatures esmentades."- ARAGONÉS I FONTANET, R.- Memòria de la Secció Permanent d'Educació i Instrucció. Curs de 1914-1915.- "Revista Anyal" 1915, p. 195. També, CENTRE AUTONOMISTA DE DEPENDENTS DEL COMERÇ I DE LA INDÚSTRIA;- Escoles Mercantils Catalanes. Curs de 1915-1916, p. 5.

(860) CENTRE AUTONOMISTA DE DEPENDENTS DEL COMERÇ I DE LA INDÚSTRIA.- op. cit., p. 5.

(861) V. CENTRE AUTONOMISTA DE DEPENDENTS DEL COMERÇ I DE LA INDÚSTRIA.- Escoles Mercantils Catalanes 1916-1917, p. 3.

La classe de dibuix es donaria els dimarts, dijous i dissabtes de 10 a 11 de la nit, a cura de Josep Sala i Ricol.

- (862) Per a ésser admès en aquest ensenyament, calia estar inscrit al - Gremi de Viatjants i Corredors. Les classes per correspondència - foren ateses pels mateixos professors de les classes de les Escoles del Centre. V. "Acció" de setembre de 1916, p. 4-5; "Acció" de setembre de 1917, p. 5; i CENTRE AUTONOMISTA DE DEPENDENTS DEL COMERC I DE LA INDÚSTRIA.- Op. cit., p. 3, 6 i 7.
- (826 bis) "Acció", setembre 1917, p. 6.
- (863) A part d'aquells opuscles citats a les notes anteriors, V. igualment el butlletí "Acció" d'agost i setembre de cada any. Així, per exemple, "Acció" d'agost de 1917. p. 4, assenyalava que, a primers d'agost, hom podria recollir a la Secretaria de la Secció el "questionari d'exàmens", en el que es detallava tot allò "que serà preguntat per a ingressar a cada assignatura de les que s'ensenyen al Centre", llevat dels que haguessin cursat "les assignatures que en el mateix es detallen". Els programes de curs, confiava el mateix butlletí, estarien llestos del 20 al 25 d'agost. El 1 de setembre s'obria la matrícula, fins el dia 15 del mateix mes. Segons aquest "Questionari d'exàmens d'ingrés", editats també pel CAOCI, calia fer aquests exàmens per a ingressar a les assignatures d'Aritmètica, Càlcul Mercantil, Teneduria de Llibres, Pràctiques Mercantils, Taquigrafia catalana i castellana, Redacció de documents i correspondència, i llengües estrangeres, si més no pel que fa a aquest període.
- Segons Carreras i Palet, al seu treball inèdit, citat en altres llocs, les classes es feien en català, llevat de les d'àrab i castellà; tanmateix, pel que fa als idiomes, tingui's en compte l'assenyalat a la nota 846 d'aquest capítol.
- Pel que fa als professors, aquests foren Albert Sans que tindria cura del Curs elemental el 1914-1915, i que a partir del curs --- 1915-1916 fóra substituït per Artur Martorell i Bisbal; Eugeni Bargés d'Aritmètica i nocions d'àlgebra i de càlcul mercantil, el -- 1914-1915, substituït, a partir del curs següent, per F. Gonzàlex Boix; Josep Sala i Ricol, encarregat de les classes de Caligrafia, Dibuix, Teneduria de llibres i Pràctiques mercantils; Agustí Grau, de Mecanografia; Carles Poble de Taquigrafia catalana el 1914-1915,

1 1916-1917; Josep Gay de la mateixa matèria, el 1914-1915 juntament amb l'anterior, i el 1915-1916; Joan Casas i Figueras, de la mateixa matèria, el curs 1917-1918; Joaquim Estrems, de Taquigrafia castellana; Ferran Boter, encarregat de Redacció de documents mercantils i correspondència i Mercologia; Rossend Serra i Pagés, de Geografia comercial Economia comercial i Tècnica dels negocis; Guifré Coroleu, que tenia cura de l'Economia política el 1914-1915, darrer curs que es donà a les escoles del Centre aquesta assignatura; Tomàs Iduarte i Aragonés, de Legislació Mercantil i Transports; Joan Aubeizon de Publicitat moderna; Rafael Pons i Ferreras de Teoria del teixits; i J. Viñas i Campanyà de Química industrial. Pel que feia als professors d'idiomes: Rossend Serra i Pagés donà les classes de Català el 1914-1915, per a ésser substituït, a partir del curs següent per Artur Martorell i Bisbal; -- Joan Caballero, de Castellà el 1914-1915 i 1915-1916, substituït a partir del curs següent per Maties Cortés; Alphonse Lattes i Marcial Margail, els cursos de francès; Eugeni de Vaudrey l'anglès -- de primer i segon el 1914-1915, i H.W. Brown l'anglès de tercer el mateix curs, i tots tres cursos a partir de 1915-1916; Benedetto Colarossi el curs d'Italià; Roland Schumm l'alemany; Antoni Davoud l'àrab; i Josep Anglada l'esperanto.

(864) V. l'apartat Les altres seccions entre 1910 i 1914, al tercer capítol, p. 235 i sgs.

(865) Segons "Acció" de setembre de 1917, p. 3, la Secció d'Educació -- creia que havia arribat l'hora "de deixar el sistema de poder estudiar assignatures soltes sense subjectar-les a cap pla i que no n'hi ha prou amb la petita ordenació a què s'havien subjectat -- aquests darrers anys(...). La Secció d'Educació creu fer un gran bé als dependents de comerç, al imposar-los l'obligació de seguir l'estudi d'algun dels plans indicats, puix els estudis d'una gran majoria no obren fins avui a cap realitat, i si de moment tota imposició sembla que contraria la nostra voluntat, després ve el reconeixement al veure la bondat del sistema. La Secció d'Educació vol que els alumnes de les seves Escoles Mercantils Catalanes, quan surtin d'elles sàpiguin ço que és comerç i estiguin preparats per a qualsevol contingència i que sigui eficaç el seu treball."

(866) Primer any: Geografia Comercial

Aritmètica i rudiments d'àlgebra

Un idioma

Segon any: Economia comercial

Càlcul mercantil

Un idioma

Tercer any: Tècnica dels negocis

Redacció de documents i correspondència

Teneduria de llibres

Un idioma

Quart any: Legislació mercantil

Pràctiques mercantils

Mercologia

Un idioma (no obligatori)

V. "Acció" de setembre de 1917, p. 3. NOGUER I COMET, R.- Article cit., a l'"Anuari de Catalunya" de 1917, p. 189.

(867) Primer any: Geografia comercial

Aritmètica i rudiments d'àlgebra

Un idioma

Segon any: Transports

Càlcul mercantil

Un idioma

Tercer any: L'art de l'anunci (Publicitat moderna)

Mercologia

Teoria dels teixits 1er. curs o Química (no obligatori)

Un idioma

Quart any: Redacció de documents i correspondència

Tècnica dels negocis

Teixits 2on curs (no obligatori)

Un idioma (no obligatori)

V. "Acció" de setembre de 1917, p. 3. NOGUER I COMET, R.- Article cit. "Anuari de Catalunya" de 1917, p. 189.

(868) Primer any: Geografia comercial

Caligrafia

Taquigrafia

Segon any: Mecanografia

Redacció de documents i correspondència

Pràctiques de taquígrafia

- V. "Acció" de setembre de 1917, p. 3-4. NOGUER I COMET, R.- Article cit. "Anuari de Catalunya" de 1917, p. 189.
- (869) "Acció" de setembre de 1917, p. 4.
- (870) "Acció" de novembre de 1917, p. 2. GALI, A.- op. cit., text mecanografiat, p. 312.
- (871) La junta de govern de la Secció, l'abril de 1918, decidiria de posar com a condició per a matricular-se, una antiguetat de tres mesos com a soci. V. "Acció" de maig de 1918, p. 2, i de juny de -- 1918, p. 2. Hom no matriculava tampoc els menors de 15 anys, car fins aquesta edat els dependents no eren admesos com a socis. Els alumnes premiats amb accèssit fruien de matrícula gratuïta; i hom reservava 10 places gratuïtes per als dependents, les condicions econòmiques dels quals no els hi permetessin les despeses de les matrícules ni el poder ésser soci. Segons "Acció" de setembre de 1917, p. 5, el curs 1916-1917, hom feu pagar un suplement de dues pessetes als alumnes de la classe de Química, per a les pràctiques de laboratori. Assenyalem, també, "Acció" de setembre de 1914, p.3, indicava que havia estat fixat un màxim de 50 alumnes per a les classes d'idiomes. Com hem assenyalat, els butlletins "Acció" de setembre de cada any i els opuscles que contenen els programes, - forneixen les dades de caire general com les aquí citades. Finalment, "Acció" de gener de 1917, p. 3, assabentava que la Secció - d'Educació havia "considerat com a renunciades les matrícules dels alumnes que sense causa justificada han fet més de 10 faltes seguides a les classes, disposant dels llocs pels nous matriculats per a ingressar al segon trimestre. De totes maneres, la Secció - els ha passat un volant per a què, els que pensin seguir les classes, prèvia justificació, se'ls reservará el lloc."
- (872) V. la nota 789 del capítol tercer. "Acció" de setembre de 1914, p. 3. El mateix butlletí publicava els donatius que hom havia rebut, cridava a la col.laboració o informava d'adquisicions fetes. V., - així, els números corresponents a octubre de 1914, p. 4; desembre de 1914, p. 4; gener de 1915, p. 3; febrer de 1915, p. 3; març 1915 p.4; abril 1915, p. 3; maig de 1915, p. 3; juny i juliol de 1915, p. 5; octubre de 1915, p. 3; desembre de 1915, p. 3; juny de 1916,

p. 9; octubre de 1916, p. 3; desembre de 1916, p. 3; gener de 1917, p. 3-4; juny de 1917, p. 4. També, ARAGONÉS I FONTANET, R.- Memòria cit.- "Revista Anyal" 1915, p. 195.

(873) "Acció" de setembre de 1914, p. 3. El mateix butlletí dels mesos de febrer i març de 1915, p. 3; d'octubre de 1916, p. 3-4; de gener de 1917, p. 2 i 4, de febrer, març, abril, maig, juny de 1917, p.4; d'octubre de 1917, p. 2.

(874) V. p. 242-3, amb les notes 191, 192, 193 i 266 d'aquest capítol. Ramon Aragonés, per una altra banda, a la Memòria abans esmentada, a la "Revista Anyal" de 1915, p. 196, remarcava: "Diferents han estat les millores introduïdes a les aules: entre elles citem l'adquisició de mobiliari consistent en bancs moderns, per a dues classes, i de material necessari pel laboratori de la classe de Química; de la compra d'un aparell higiènic destinat a renovar l'atmosfera de les classes, i d'una pissarra gran; la implantació del numerat dels seients i de la llum difusa que tan oportunament ha vingut a omplir una necessitat que es feia imperiosa per a què res hi manqués de modern a les cinc noves aules acabades de construir i que ja funcionen des de primers d'abril. Miden 6 metres d'ample i per 5 de llarg i estan proveïdes de tot quant a ventilació i higiene es refereix. Aquestes aules foren oficialment inaugurades fa pocs dies amb motiu de la inauguració oficial de l'estatge propietat del Centre i en commemoració del XII aniversari de sa fundació." El butlletí "Acció", aniria assabentant del nou material escolar, adquirit o rebut en forma de donatius. V., per exemple, "Acció" dels mesos de desembre de 1916, p. 2-3; de gener, febrer, març i juny de 1917, p. 4; de febrer, abril i maig de 1918, p. 2; de juny de 1918, p. 1. Aquest darrer butlletí, per exemple, comunicava que les Escoles Catalanes del districte II havien donat al centre material textil "valuosíssim": "dos telers mecànics, un Northrop i altre amb Jacquard Verdol, dos telers a mà amb Jacquards de fusta, un motor elèctric, contra-marxa per fer funcionar els telers, màquina de rodet, torn d'omplir bitlles, una maquineta de llisos i material de recanvi i accessoris".

La Secció d'Educació ho instal·laria en una aula perquè els alumnes de Teoria dels teixits completessin "amb nocions pràctiques" el seu ensenyament. Assenyalen també la instal·lació "en el lloc corresponent" de les biografies amb el corresponent retrat del Doc

tor Robert, Jacint Verdaguer, Ramon Llull, Aribau i Pi i Margall, gener de 1918, noms que patrocïnaven les aules del Centre. "Les restants -afegia hom- seran col·locades oportunament".- "Acció" de febrer de 1918, p. 2.

- (875) V. p. 174 dins d'aquest capítol. El VIII Curs Internacional d'Expansió Comercial constituí un "falaguer èxit", segons la Memòria esmentada de Ramon Aragonés i publicada a la "Revista Anyal" de 1915, p. 194, del que "n'és quelcom particip el Centre, puix en el comitè -- executiu hi tenia una brillant representació d'antics delegats (del Centre) als cursos anteriors. Com inscrits, socis nostres, foren -- bastants els que hi concorregueren, i com a delegat de nostres Escoles es nomenà immerescudament al que us llégeix aquesta memòria. (...) hem pogut demostrar als estrangers que no estem a tan baix nivell com molts es creien; (...) hem tingut ocasió de dar a conèixer, mitjançant una sèrie de visites, excursions i conferències (...), nostra geografia, producció, comerç, obres públiques, organització política i social, etc., etc. subdividit en tres grups a saber: el que som artísticament i literàriament, econòmicament i socialment i quines són nostres relacions amb els països iberoamericans. Tot -- això detalladament i amb projeccions, diferents consocis assistents al curs us ho explanaren en una sèrie de conferències; (...)." .
- (876) Se celebrarien tots els dijous a la nit, durant la resta del curs - 1915-1916; el 30 de novembre de 1916, es reprendrien igualment cada dijous, pel que feia al curs 1916-1917. V. "El Poble Català" del 2 de març de 1916. "Acció" de febrer i d'abril de 1916, p. 3; i "Acció" de desembre de 1916, p. 2.
- (877) A finals de 1920 s'organitzà al si de la Secció d'Educació, l'Agrupació de Comptables V. el capítol proper, p. 632 .
- (878) V. "Acció" de febrer de 1916, p. 4; "Acció" de març i abril de 1916, p. 3. El curs següent, es realitzà durant els dies 16, 18, 21, 23, 25 i 28 de novembre, a la nit. V. "El Poble Català" del 9 de novembre de 1916. També, "Acció" de novembre de 1916, el "Butlletí Escolar de les Escoles Mercantils Catalanes" del 1 de gener de 1917, p. 61-62, del 15 de juliol de 1917, p. 92-93, i del 1 de gener de 1918, p. 105-106.
- (879) "Acció" de febrer de 1917, p. 3; "Acció" dels mesos d'abril i juny

de 1917, p. 4. Segons "Acció" d'abril citada, hi assistien el mes de març, 60 alumnes. El curs es desenrotllaria els dies 27 de febrer, i 1,3,6,8,10 i 13 de març a la nit, segons el programa editat per la Secció.

- (880) "Acció" de maig de 1917, p. 2-3. Segons el programa editat també per la Secció, havia de desenrotllar-se durant els dies 22, 24, 26, 29, 31 de maig, i 2 i 5 de juny de 1917, a la nit.
- (881) A cura de F. González Box, tots els dissabtes durant el curs, a partir de novembre de 1917. V. "Acció" de setembre de 1917, p. 4; i d'octubre de 1917, p. 2.
- (882) A cura d'Enric Cubas, tots els dijous a partir del 8 de novembre de 1917. V. "Acció" de setembre de 1917, 4; i "Acció" de novembre de 1917, p. 2. Com a complement de les classes d'aquest curset, P. Bosch i Gimpera donaria una conferència a sobre "Prehistòria de Catalunya", el 14 de març de 1918. V. "Acció" d'abril de 1918, p. 2.
- (883) El curset es desenrotllaria els dies 12, 19 i 25 de gener, i 1 de febrer de 1918. V. "Acció" de gener i febrer de 1918, p. 2. "Butlletí Escolar de les Escoles Mercantils Catalanes" del 1 d'abril de 1918, p. 120; i del 1 de juliol de 1918, p. 133-134.
- (884) A cura de Llorenç Jou i Clidó, els dies 13, 20, 25 i 27 d'abril, i 4 i 8 de maig de 1918. V. "Acció" d'abril i maig de 1918, p. 2. Segons "Acció" de setembre de 1917, p. 4, hom projectà un curset sobre "Belles Arts", dedicat a la pintura, a càrrec de Joaquim -- Folch i Torres, continuació de fet dels cursets donats els dos cursos anteriors, si bé no consta cap més dada en butlletins posteriors d'"Acció".
- (885) Aquestes conferències es desenrotllarien: el 21 de març de 1918, a cura de Francesc Carreras Candí sobre "Els gremis"; el 4 d'abril, a cura de Santiago Estapé sobre "Els Warrants i els magatzems generals de dipòsit"; el 18 d'abril de 1918, a càrrec de Josep M. Rúiz Manen sobre "L'obra de l'antiga Junta de Comerç"; el 2 de maig per Ernest Moliné, sobre "El consolat de Mar"; el 16 de maig, a cura d'Eduard Recasens i Mercadé sobre "Petites notes sobre la banca en el present i en l'avenir" (prevista en un principi a cura de Frederic Rahola el dia 17 de maig, segons "Acció" de març de 1918, p. 3); i els dies 2, 17 i 25 de juny de 1918, a cura de Jaume Carner ---

(en lloc també dels dies 29 de maig i 6 de juny, previstos en aquell mateix butlletí), sobre el tema "Qualitats que adornen i condicions que manquen als catalans pel comerç modern"; i la conferència de -- Cambó, prevista per al 20 de juny del mateix any, sobre "Bancs d'exportació", fóra "suspesa temporalment a causa del molt treball que pesa sobre el senyor Cambó, degut al alt càrrec que exerceix".-

"Acció" d'agost de 1918, p. 3. V. també, el mateix butlletí dels mesos de febrer de 1918, p. 2; de març de 1918, p. 3; abril 1918, p. 2; i de maig, juny i juliol de 1918, p. 2. La recensió de la conferència de Carreras Candí al "Butlletí Escolar de les Escoles Mercantils Catalanes" del 1 d'abril de 1918, p. 121-122; i les de Molinés i Brasés i Jaume Carner al mateix butlletí, p. 135-141.

- (886) "Acció" de gener de 1915, p. 3, assenyalava que la Secció d'Educació estava treballant per prosseguir-les el mateix mes de gener, si bé el més segur és que no fossin represes fins l'abril de 1915, car fins aquests moments no apareix cap més altra dada al butlletí "Acció". Així, el 11 d'abril de 1915, uns 200 alumnes visitaven la fàbrica de l'energia elèctrica.

V. "Acció" de maig de 1915, p. 4. Esmentem aquí, també, com a exemple, les visites escolars a la Casa Provincial de Caritat el 22 de juny de 1915 ("Acció" dels mesos de juny, p. 9, i de juliol, p. 4, de 1915); a la Casa de la Maternitat el 31 d'octubre de 1915 ("Acció" de desembre 1915, p. 4); als tallers de la casa de construcció d'automòbils la "Hispano Suiza", el 5 de desembre de 1915 ("Acció", de desembre de 1915, p. 3, "Acció" de gener de 1916, p. 4, i "El -- Poble Català" del 4 de desembre de 1915); a tres fàbriques, de mosaic hidràulic, d'objectes de ferro esmalt i de productes ceràmics i gerreria, el desembre de 1916, a cura dels alumnes de Mercologia. Els mateixos alumnes de Mercologia, juntament amb els de Química, feien igualment diverses visites "com a complement de les lliçons corresponents a la primera assignatura", el gener de 1916: a un taller "de gravat sobre corrons de coure i acer per l'estampació de teixits, per als acabats dels mateixos, i per al gofrat"; a la fàbrica de fulloles de fusta i magatzems "Hijos de José Tayà", on eren acompanyats pel dependent de la casa i soci del CADCI Jaume Martínez; al Museu mineropaleontològic de la Societat de Ciències Naturals de Barcelona Club Muntanyenc; a una "col.lecció Paleomineroconxiològica particular" ("Acció", febrer 1916, p. 4). Els alumnes de

les Escoles visitaven la fàbrica "La España Industrial" el 30 de gener de 1916 ("Acció" de març de 1916, p. 5, "El Poble Català" del 28 de gener de 1916); el Museu Municipal del Parc, a finals de febrer de 1916 ("El Poble Català" del 26 de febrer de 1916); el Museu Arqueològic i d'Art Decoratiu al Parc, el 12 de març de 1916 ("Acció", abril 1916, p. 3); els alumnes de Mercologia i Química, per la seva banda, el mateix mes, visitaven una fàbrica de sabons de tocador i perfumeria, una refineria de petroli i una manufactura de desperdicis de suro ("Acció" d'abril de 1916, p. 3) el 23 i 24 d'abril de 1916 hom feia una excursió escolar a les mines de Fígols i a la fàbrica de ciments Asland ("Acció" d'abril i de maig de 1916, p. 3); una altra a la Ricarda i a l'Estació radiotelegràfica del Prat, el 5 de novembre de 1916 ("Acció" de desembre de 1916, p. 2); el mes de novembre i desembre de 1916 l'agrupació escolar de Mercologia organitzava visites a fàbriques de cristalleria, vidre, mosaic ceràmica i ferro esmaltat ("Acció" de desembre 1916, p. 3 i de gener de 1917, p. 4); la del Curs elemental, el primer de desembre de 1916, al Castell d'Aramprunyà ("Acció" de gener de 1917, p. 4); la de Redacció de Documents i correspondència, el 17 de desembre de 1916, a les Planes de Vallvidrera ("Acció" de gener de 1917, p. 4). Els alumnes de les Escoles visitaven, el gener de 1917, els tallers de "La Maquinista Terrestre i Marítima" ("Acció" de gener de 1917, p. 3); La classe de Mercologia visitava el 17 de gener una fàbrica de porcel·lana ("Acció" de febrer de 1917, p. 4); l'Agrupació Escolar de Mercologia visitava, el 6 de maig de 1917, l'establiment industrial S.A. de material per a ferrocarrils i construccions ("El Poble Català" del 5 de maig de 1917, i "Acció", juny 1917, p. 3); el 1 d'abril de 1917, una granja d'explotació agrícola ("Acció" de maig de 1917, p. 3); El 14 de març de 1917, per un altre costat, la classe de Mercologia havia visitat una fàbrica de gaseoses i sifons i el 31 del mateix mes, una de conglomerats de carbó ("Acció", maig 1917, p. 4); els mateixos alumnes, el 16 de maig de 1917, visitaven una refineria de petroli ("Acció", juny 1917, p. 4), el 2 de juny una fàbrica de saboneria i el 23 del mateix mes un taller de litografia ("Acció" de juliol de 1917, p. 5); els alumnes de les Escoles visitaven una fàbrica de farines el 7 de desembre de 1917, i les instal·lacions d'història natural del Parc el 16 del mateix mes ("Acció" de desembre de 1917, p. 2, i "Acció" de gener de 1918, p. 2); el 10 de febrer de 1918, hom visitava les Escoles de la Fun-

dació Ribas de Rubí ("Acció" de febrer i març de 1918, p. 2); el 3 de març l'Hospital Clínic ("Acció" de març i abril 1918, p. 2); -- d'abril, la classe de Mercologia, per la seva banda, prosseguia les seves visites: a una casa de talla de pedres per a joieria, el 26 de febrer de 1918 ("Acció", març 1918, p. 3), a un taller mecànic de marmolista el 1 de març de 1918, i a una fàbrica de fulloles el 15 del mateix mes ("Acció" d'abril de 1918, p. 2); el 7 d'abril de 1918, els socis visitaven la "Real Escuela de Agricultura Granja Paraiso", a Arenys de Mar ("Acció" d'abril, maig i juny de 1918, p. 2 i "El Poble Català" del 4 d'abril de 1918); esmentem també diverses visites dels alumnes de Mercologia i Química a una fundició, el 28 de març, a una fàbrica de cristalleria al 12 d'abril, a una fàbrica de perfumeria el 19 d'abril, a una fàbrica de rentatge de llana el 20 de maig, a la secció de filatura de l'Escola Industrial el 29 de maig de 1918 ("Acció" de maig, juny i juliol de 1918, p. 2).

El "Butlletí Escolar", per la seva banda, donava notícia també de les visites escolars que feien els alumnes de les Escoles del CADCI.

- (887) Així, per exemple, la conferència preparatòria de l'excursió a "La Ricarda" i Estació Radiotelegràfica del Prat, a cura de Pau Agustí, sobre la radiotelegrafia, el 3 de novembre de 1916 ("Acció" de desembre de 1916, p. 2, i "El Poble Català" del 3 de novembre de 1916); la del geòleg Marià Faura sobre l'organització del museu d'història natural i la formació del Museu de Catalunya, el 14 de desembre de 1917, introductòria a la visita a les instal·lacions d'història natural del Parc ("Acció" de gener de 1918, p. 2); la del 9 de febrer de 1918 sobre organitzacions escolars, a cura de Joaquim Sans, president de la Secció d'Educació, introductòria a la visita a les Escoles de la Fundació Ribas, a Rubí ("Acció" de febrer i març de 1918, p. 2; i "Butlletí Escolar" del 1 d'abril de 1918, p. 122); la de Puig i Alfonso sobre la història de l'Hospital Clínic, el 2 de març de 1918, introductòria a la visita a aquest establiment ("Acció" de març i abril 1918, p. 2); o la de Francesc Salsas, vocal secretari de la Secció d'Educació, el 6 d'abril de 1918, sobre explotacions agrícoles, el dia abans de l'anada a Arenys de Mar a visitar la "Granja Paraiso" ("Acció" de maig de 1918, p. 2).

- (888) Esmentem aquí la vetllada necrològica en honor del professor Eugeni Bergés, el 9 de març de 1915 ("Acció" de març de 1915, p. 3, i --

d'abril de 1915, p. 4); les conferències del VIII Curs d'Expansió Comercial, a cura de Marià Vendrell sobre geografia general d'Espanya i psicologia dels pobles hispànics, el 13 de març de 1915, de Joaquim Estrems sobre mineria i agricultura d'Espanya, el 20 de març de 1916, de Francesc Blanc sobre les indústries hispàniques, el 27 de març de 1918, de Ferran Boter sobre comerç i utilitatge a Espanya, el 10 d'abril de 1915, i de Ramon Rucabado sobre "Els --- fruits de Curs d'Expansió", el 17 d'abril de 1915 ("Acció" dels mesos de gener, p. 3, març, p. 4-5, i maig de 1915, p. 4; CENTRE AUTONOMISTA DE DEPENDENTS DEL COMERÇ I DE LA INDUSTRIA. ESCOLES MERCANTILS CATALANES.- Curset d'expansió comercial. Syl-labus, que conté el guió de les conferències que resumien les lliçons de Geografia Econòmica d'Espanya, donades al VIII curs esmentat); la del P. Pantaleón Caldeano, director de les Escoles Pies de Sarrià, sobre "Valor educativo y organización de los museos comerciales", el 30 de maig de 1915 ("Acció" d'agost de 1915, p. 5); la d'Arcadi Grau, sobre hidroaviació i nàutica, el 29 de maig de 1915 ("El Poble Català", 25 juny 1915; la de Manuel Ainaud, president de l'Ateneu Enciclopèdic Popular, el 22 de març de 1916, sobre "El que cal fer perquè les escoles públiques siguin higièniques i belles", "prosseguint la campanya iniciada per a interessar a les classes populars en la solució del problema relacionats amb l'edificació de locals destinats a escoles públiques de Barcelona" ("Acció" d'abril de 1916, p. 3); la de Santiago Estapé, el 15 d'abril de 1916, sobre els magatzems de comerç, com a "lliçó complementària" de -- Tècnica de Negocis ("Acció" de maig de 1916, p. 3, i "Butlletí Escolar", 15 de juliol de 1916, p. 41-43); la d'Alexandre Galí, sobre Joan Maragall, el 20 de desembre de 1917, aniversari de la seva mort, organitzada per l'Agrupació Escolar de Català ("Acció" de gener de 1917, p. 3); la de J. Pau i Agustí, president de la Societat Astronòmica, sobre els raigs X, el 20 de gener de 1917 ("Acció" de febrer de 1917, p. 4, i "El Poble Català", 18 de gener de 1917); la del 25 d'abril de 1918, a cura de Víctor Berard sobre el comerç mundial ("Butlletí Escolar" del 1 de juliol de 1918, p. 134-135). Esmentem finalment les conferències dels professors de les Escoles del CADCI, i socis del mateix, Rafael Pons i Sala i Ricol, al local de l'Exposició de Treballs Escolars, a la "Universitat Industrial", sobre els "mètodes científics empleats per ells, a les classes que donen a dites Escoles" ("El Poble Català" del 24

de juny de 1915), i les tres conferències, al mateix lloc, organitzades per la Secció d'Educació, l'estiu de 1918, "mentre sigui oberta la VI Exposició General Escolar (entre el 18 de juliol i el 6 d'agost) a Can Batlló, "Sobre l'obra general del Centre: l'educació comercial i l'educació física" ("acció" d'agost de 1918, p. 3)

(889) V. "Acció" d'abril de 1917, p. 3-4; "El Poble Català" del 3 de març de 1917. La conferència detallà la tasca de les diverses institucions creades per la Diputació de Barcelona i la Mancomunitat de Catalunya.

(890) L'epidèmia de tifus de 1914, provocaria també dificultats per a constituir-les el curs 1914-1915. Així, "Acció" de desembre de 1914 p. 4. anunciava el seu aplaçament; el 12 de gener de 1915 hom convocava una reunió d'alumnes per a parlar de la conveniència de formar-les, segons anunciava "Acció" de gener de 1915, p. 3; el 21 de març de 1915, les agrupacions escolars organitzaven un primer acte col·lectiu, amb una sortida al llac de Vallvidrera, sense massa èxit, però, d'alumnes, car llevat dels de la classe de gimnàs, que hi acudien en bon nombre, "foren relativament pocs els socis i alumnes" que hi assistiren ("Acció" d'abril de 1915, p.4). Segons Ramon Aragonés, a la memòria citada, a la "Revista Anyal" de 1915, p. 193, l'epidèmia esmentada produïa que no fos possible constituir les agrupacions escolars "fins a mitjans de curs (1914-1915), puix les classes es veien en extrem desconcorregudes d'alumnes". Les agrupacions escolars organitzarien les festes de germanor, citades en parlar de les activitats permanents, p.322-3 dins d'aquest capítol, i organitzava manifestacions diverses com un concurs escolar, a cura de l'Agrupació Escolar de Teneduria amb la corresponent exposició de treballs que s'inaugurava el 18 de febrer de 1916 ("Acció" de març de 1916, p. 4-5, i "El Poble Català" del 20 de febrer de 1916); visites escolars com les esmentades de les classes de Mercologia, Química o la de Calcul Mercantil a la nota 886, o l'excursió del Curs elemental a Sant Pons i Pont de Lladoner, el 4 de febrer de 1917 ("Acció" de març de 1917, p.4); o conferències com la de l'Agrupació Escolar de la classe de Català sobre Joan Maragall, esmentada a la nota 888. V., enff, "Acció" de juny de 1916, p.3-4; de juny de 1917, p. 4, i de juliol de 1918, p. 2 pel que fa a l'organització de la Festa de Germanor; o "Acció" de novembre de 1916, p. 2, que convocava a una reunió el 7 de novem--

bre per a parlar de la formació de les agrupacions escolars.

"A semblança de com és establert a les institucions d'ensenyança de l'estranger -escriu Noguer i Comet a l'article esmentat a l'Anuari de Catalunya de 1917, p. 190-, especialment a les universitats americanes, els deixebles de les Escoles Mercantils Catalanes constitueixen, cada curs, agrupacions escolars (una per cada classe), l'objecte de les quals, com és sabut, és el de fomentar la germanor entre ells i llur esperit d'iniciativa. Aquestes agrupacions, el funcionament de les quals està sota el patronatge de la Secció -- d'Educació, organitza festes, excursions, concursos, etc.; al final del curs, totes plegades, una festa escaient, que els deixebles dediquen als que han estat llurs professors durant l'any, com a demostració d'agraïment per les ensenyances d'ells rebudes..."

- (891) V. nota 31C d'aquest capítol. V. també, "Acció" de maig de 1916, p. 3; de març de 1917, p. 3, i de juny de 1917, p. 4.
- (892) "Acció" de setembre de 1915, p. 5, anunciava la seva creació per al curs present. El mateix butlletí de novembre de 1915, p. 2, assabentava que continuaven els treballs en el mateix sentit, i "Acció" de desembre de 1915, p. 3-4, n'anunciava l'aparició per al primer de gener de 1916. V. també, "Acció" de gener de 1916, p. 3, i de febrer de 1916, p. 4. També "Acció", abril 1932, p. 5. Narcís Rucabado en duria el pes, segons el treball esmentat d'Alexandre Galí, p. 35C.
- (893) "Butlletí Escolar de les Escoles Mercantils Catalanes" del 1 de gener de 1916, p. 1.
- (894) Germà de Narcís Rucabado, i antic alumne de les Escoles Mercantils Catalanes. V. més amunt, p. 303.
- (895) RUCABADO, R.- Els ideals educatius de les Escoles Mercantils Catalanes. - "Butlletí Escolar de les Escoles Mercantils Catalanes", 1 de gener de 1916, p. 2-3.
- (896) Als sumaris d'aquest butlletí, hi trobem recensions de conferències fetes al CADCI, de visites escolars, traduccions de textos de tot caire (literari, comercial, tècnic, etc.) fetes pels alumnes, treballs escolars, crònica interior de les Escoles, recensions bibliogràfiques, reproduccions d'articles d'interès d'altres revistes o periòdic, treballs dels professors, etc. Esmentem aquí, per

exemple, la crònica del VIII Curs d'Expansió Comercial a cura de - R. Rucabado ("Butlletí Escolar" de gener de 1916, p. 4-5); la crònica del Congrés Internacional d'Ensenyament Comercial a Búdapest per Ferran Boter (Ibid, p. 6-7); els articles, La joventut comercial i els aconteixements econòmics, per Ramon Rucabado ("Butlletí Escolar" del 1 d'abril de 1916, p. 17-18), El que és la Mercologia i el que serà nostre Museu Comercial, a cura de Narcís Rucabado, - encarregat d'aquest museu) (Ibid, p. 18-20); articles sobre Ètica comercial, signats per Pere Martell, als dos butlletins esmentats de gener de 1916, p. 15, i d'abril de 1916, p. 30; esmentem uns articles crítics sobre la Mancomunitat i l'ensenyament mercantil: La Mancomunitat i l'ensenyament mercantil, a cura de Narcís Torn ("Butlletí Escolar" del 1 de gener de 1917, p. 49-50), i Les Escoles de Comerç de la Mancomunitat. Algunes observacions, pel mateix autor ("Butlletí Escolar", 1 d'abril de 1917, p. 67-68); El port de Barcelona de Tomàs Iduarte ("Butlletí Escolar", 15 de juliol de 1917, p. 83-85); La indústria llanera a Espanya per Ramon Aragonés ("Butlletí Escolar" de gener de 1918, p. 99-100); Ferran Boter, enfi, a força butlletins publicava un article sobre l'ensenyament comercial a cada país (Espanya, Hongria, Anglaterra, Itàlia, França, Suïssa, etc.).

- (897) La Secció d'Educació i Instrucció, per exemple, s'encarregaria -- d'organitzar l'acompanyament de socis del Centre a la caravana -- basca a començaments de març de 1916, a part de l'obsequi del Centre d'un concert coral a cura de l'Orfeó Gracienc, el dia 3 de -- març de 1916 (V. "El Poble Català" del 29 de febrer i del 2 de -- març de 1916). Esmentem aquí, també, que el professor Ferran Boter guanyava un concurs de la Mancomunitat per a estudiar a França i - Suïssa, segons "Acció" de març de 1918, p. 3. En un altre ordre de coses, la Secció d'Educació i Instrucció venia els volums de la -- col·lecció Minerva del Consell de Pedagogia de la Mancomunitat --- ("Acció" de juny de 1917, p. 4).
- (898) V. així, "Acció" de setembre de 1914, p. 10; "Acció" d'octubre de 1914, que recomanava el curs de taquigrafia catalana; "Acció" de desembre de 1914, p. 4; "Acció", setembre 1915, p. 4. La Secció especial organitzava curssets d'estiu de taquigrafia catalana i castellana. V. "Acció" de maig de 1915, p. 5, que anunciava un concurs de velocitat per al final, i "Acció" de juny de 1915, p. 9; "Acció"

d'agost de 1916, p. 8, i "El Poble Català" del 4 de juliol de 1916. El febrer de 1916, s'obria un curs de pràctiques de taquigrafia catalana, segons "Acció" de febrer de 1916, p. 4.

- (899) V. "Acció" de setembre de 1916, p. 3. Alhora hom crearia un Cos de Taquígrafs del Centre, que després de diversos treballs, fóra constitut el 18 de desembre de 1916, en una junta general extraordinària en la que s'aprovaria el seu reglament. V. "Acció" de setembre de 1916, p. 3; d'octubre de 1916, p. 3; de novembre de 1916, p. 3; de desembre de 1916, p. 3; i de gener de 1917, p. 5.
- (900) "Acció" de desembre de 1914, p. 4; "Acció" de setembre de 1915, p. 4. Enllestida del tot la instal·lació del Laboratori, la Junta de la Secció Especial organitzaria unes "l·liçons demostratives de les diferents manipulacions i procediments més corrents en fotografia", 14 i 28 de març, el 16 d'abril i el 13 de maig de 1916, V. "Acció" de març de 1916, p. 5; de maig de 1916, p. 4; i de juny de 1916, p. 5.
- (901) V., per exemple, les bases d'un concurs de fotografia esportiva, organitzat per aquesta Secció especial a "Acció" de març de 1915, p. 5 i "Acció" d'octubre de 1915, p. 4, que ofereix el veredict del jurat. Amb motiu de les fotografies preses de les festes del XV aniversari, organitzaria també una exposició de les mateixes. V. "Acció" de març de 1916, p. 3.
- (902) V. notícia d'excursions diverses, a "Acció" de desembre de 1914, p. 4; de març de 1915, p. 5; d'abril de 1915, p. 4; de maig de -- 1915, p. 5, etc.
- (903) Així, "Acció" d'octubre de 1917, p. 1, anunciava una conferència del soci Jacint Aragonés sobre "Una excursió pirinenca des d'Andorra al cim de les Muntanyes Maleides", el 9 d'octubre de 1917. V. per a les activitats, en general d'aquesta secció especial, el curs 1914-1915, la Memòria de la Secció Especial de Fotografia, a cura de Josep M. Artigas i Amat, secretari de la Secció, a la "Revista Anyal" 1915, p. 207-208, que subratllava que la tasca principal havia estat la de la instal·lació del Laboratori al nou local, que no s'inauguraria fins el mes d'abril de 1915, "encara no del tot acabat", no pas "per desídia d'aquesta Junta, car la dimissió del President ens ha deixat des de molt temps sense representació a la Junta de la Secció d'Educació, que és la que havia

de donar les ordres per a la instal·lació, i entenent aquella -- Junta que eren més urgents les obres que es feien a les classes que les que devien fer-se al laboratori han anat donant allargos a aquestes, fins a deixar-les en l'estat actual (juny de 1915), que com pot veure's no es pas ni de bon tros el definitiu. La necessitat del laboratori pot veure's pel gran nombre de socis que han fet ús del mateix."

- (904) "Acció" de desembre de 1915, p. 4, convocava tots els socis esperantistes o simpatitzants a una reunió, el 16 de desembre de 1915, en la qual la "Junta últimament nomenada donarà compte detallat de son comès" (de la Secció especial Esperanto Fako, nom de la mateixa). "Acció" d'agost de 1916, p. 5, reproduïa una circular de la Secció especial Esperanta Fako a tots els socis a favor d'aquesta llengua internacional i n'anunciava un curs, sense examen previ. "Acció" de gener de 1917, p. 4-5, transcrivía un fragment de la conferència de Rómulo S. Rocamara, el 21 de setembre de 1916, a favor de l'ús de l'esperanto. "Acció" de juliol de 1917, p. 5, donava arguments a favor de l'Esperanto i comunicava els noms de la nova junta d'Esperanta Fako. "Acció" d'agost de 1918, p. 3, finalment, assenyalava que la Secció d'Esperanto del Centre es reorganitzava amb la cooperació de l'entitat Espero Catalunya, i que aquesta darrera havia acordat "en junta general" de "dipositat la seva biblioteca al nostre estatge social" per a millor servei de tots els socis del Centre interessats.
- (905) "Acció" de gener de 1918, p. 2.
- (906) "Acció" de desembre de 1917, p. 1 i 2. "Després de molt temps -- d'ésser anunciada i presentada més tard la dimissió del càrrec de president de la Secció d'Educació --hi llegim també-- (...), a la sessió que celebrà la Junta de Govern el dia 21 del prop passat novembre (de 1917), se'n tingué de donar compte i es va veure amb la precisió d'haver-li d'acceptar, car els motius adduïts, -- de caràcter purament íntims i familiars, es vedaven tota insistència per persuadir-lo a què seguís sacrificant-se pel seu idollatrat Centre que tant l'hi deu. L'actuació del senyor Bas dins la Secció d'Educació ha estat tan intensa, que no sabríem com expressar millor, si dient que la Secció s'havia encarnat amb en Bas o aquest era la mateixa Secció, car al pensar en qualque cosa de la Secció, no es podia sostreure de pensar amb en Bas de--

seguida, i al pensar amb ell forçosament se us acudia quelcom que fes referència a les ensenyances del Centre. En Bas ho omplenava tot, i era inútil que us prenguéssiu la molèstia de pensar amb la molta feina que donaria el fer complir certs acords, perquè quan es preparaven per a ajudar a fer-ho ja s'ho trobaven -- executat. Amic dels amics i company per excel·lència, el seu -- tracte exquisit i la seva serietat en portar els assumptes de la Secció li ha valgut sempre el respecte i admiració de tots els seus consocis. La Junta de Govern de la Secció al perdre tan bon company i volgut President, li remercia públicament els esforços esmerçats per a portar a cap l'obra cabdal en sentit educatiu -- que tan esplendorosament podem contemplar, i en penyora de son -- exquisit tracte d'afecte i cordialitat que sempre ha rebut d'ell, tots els individus que la componen es complauen en testimoniar-li llur agraïment i en seguir les petjades tan bellament per ell traçades."

Segons Alexandre Galí, a l'obra inèdita esmentada, p. 347, encara que Bas dimitís, per motius familiars, no deixaria de col·laborar d'alguna manera amb la Secció.

- (907) Joaquim Sans, però, seguiria essent president de la Secció. V. "Acció" de juliol de 1918, p. 2. "Acció", setembre 1918, p. 3.
- (908) "Acció", setembre 1918, p. 3. La creació d'aquest càrrec, segons aquest butlletí, tenia la finalitat de "donar una major unitat en el funcionament de les mateixes (Escoles) i deslligar aquella missió de la que realment pertoca a la Secció: la part administrativa". Segons "Acció" d'abril de 1932, p. 5, hom acordà de crear el càrrec el 1 de setembre de 1918, tanmateix, "Acció" sortia -- "oficialment" el 1 de setembre, pel que és de creure que fos nomenat uns dies abans, i més quan aquest butlletí assenyala que "el Director té obert el despatx des del 29 d'agost al 14 de setembre diàriament".

La Junta de Govern, per un altre costat, segons el mateix butlletí de setembre, acordà la creació del càrrec de Conservador del Museu Comercial, nomenant per a aquesta tasca a Narcís Rucabado i Comerma.

- (909) V. dins. d'aquest capítol, p. 274 i 298 .

(910) V. "Acció" de setembre de 1914, p. 11. "Acció" de juliol de 1918, p. 2.

V. la xifra de socis, per cursos;

1913-1914 1.160 socis

1914-1915 1.369 "

1915-1916 1.858 "

1916-1917 2.532 "

1917-1918 2.989 "

V. CENTRE AUTONOMISTA DE DEPENDENTS DEL COMERÇ I DE LA INDÚSTRIA. SECCIÓ PERMANENT DE SOCCORS MUTUS.- Memòria i dades estadístiques, llegides en Junta general ordinària del dia 15 de juny de 1918,-- per l'interventor de la Secció Permanent de Socors Mutus, N'Antoni Vallejó i Candevila, p. 10

El butlletí "Acció" de quasi tots els mesos d'aquesta etapa, conté el nombre de socis de cada mes. Així els darrers mesos que ens interessien de la mateixa donaven les xifres següents:

Abril 1918 2952 socis

Maig " 3004 "

Juny " 3054 "

Juliol " 3084 "

Agost " 3120 "

V. "Acció" dels mesos de maig de 1918, p. 4; de juny de 1918, p. 3; de juliol de 1918, p. 2; d'agost de 1918, p. 4; i de setembre de 1918, p. 8. V. també, pel que fa a estadístiques de la Secció, "Acció" d'octubre de 1917, p. 4. També RIBAS I PUIG, Josep M.- Secció Permanent de Socors Mutus.- "Revista Anyal" de 1915, p. -- 210-213. "Acció" de gener de 1917, p. 1, seguia queixant-se que el nombre de socis de la Secció de Socors Mutus no es correspongués als que tenia el CADCI, car suposaven un 50% dels del Centre, percentatge que la Secció de Socors Mutus considerava desproporcionat. En acabar aquesta etapa, la relació era de 3.000 per la Secció i 5.000 pel Centre.

(911) Aquesta junta general sembla que es perllongà amb una nova sessió el 1 de maig de 1915; si més no la "Revista Anyal" 1915, p. 259, i "Acció" d'abril de 1932, p.11, col.loquem juntes ambdues dates a l'hora de datar la celebració d'aquesta junta.

(912) Pel que fa a les tasques preparatòries, V. "Acció" de febrer de 1915, p. 4; "Acció" d'abril de 1915, p. 4, butlletí que conté, a més, el projecte d'estatuts per a aquesta secció especial. Un cop

aprovada per la junta de la Secció, la constitució de la secció especial de subsidis en cas de defunció ho fóra també pel Consell general ordinari del CADCI del 27 de juny de 1915. V. "Acció", juny 1915, p. 8 i 10; i "Acció" de juliol de 1915, p. 2. Els estatuts definitius figurarien en full anexe a "Acció" d'agost de 1915. Tots els inscrits, finalment, constituïrien aquella secció especial en una reunió, feta el 18 de novembre de 1915. V. "Acció" dels mesos de setembre de 1915, p. 13-14; de novembre i desembre de 1915, p. 4; i de gener de 1917, p. 6. El butlletí "Acció" és la font de coneixement de les condicions, marxa, crides a la inscripció, avisos, acords de les juntes, estatuts, etc. L'objecte de la Secció era, segons assenyalaven els estatuts i les notes que publicava "Acció" el d'"acoblar mil associats per a quan ocorri la defunció d'un d'ells, reunir la quantitat de -- 2.500 pts., mitjançant el pagament de 2'50 pts. per associat, -- per ésser entregada a qui hagi designat l'interessat, i mancant aquesta especial designació a la viuda, fills, nets, pares, avis o germans per aquest ordre rigurós".- "Acció" de febrer de 1917, p. 7. "Acció" de juny de 1918, p. 4, assenyalava que el nombre de socis havia "passat ja bona cosa dels 200", fet que hom celebrava amb un "àpat de germanor", a 8'50 pts. el preu del cobert. Segons els estatuts hom havia de pagar una quota d'entrada que variava segons l'edat: 5 pts. per als socis de 15 a 20 anys, 10 pts. per als de 20 a 25 anys, 15 pts. per als de 25 a 30 anys, 20 pts. per als de 30 a 35, 25 pts. per als de 35 a 40, i 30 pts. per als de 40 a 45 anys. Aquests drets foren després modificats a la junta general extraordinària de la Secció especial, celebrada el 21 de desembre de 1916. V. "Acció" de gener de 1917, p. 7-8. Segons aquesta els socis de 15 a 25 anys n'eren exceptuats de pagar-los; de 25 a 27 en pagaven 5 pts.; de 27 a 30, 7'50; de 30 a 32, 10; de 32 a 35, 15; de 35 a 40, 20; i de 40 a 45 anys, 30 pts. V. també "Acció" de juliol de 1918, p. 3. Els socis que no tinguessin més de 45 anys i haguessin ingressat a la Secció especial abans del 30 de juny de 1916, quedaven exempts del pagament de la quota d'entrada, plaç que hom aniria prorrogant diversos cops així el 11 de juny de 1918, després de diverses pròrrogues, fóra ampliada la data límit assenyalada "fins que ho cregui convenient la Junta directiva" ("Acció" de juliol de 1918, p. 3).

V. el balanç d'aquesta secció especial a "Acció" d'agost de 1918, p. 5.

- (913) Acord pres per la Junta general ordinària de la Secció. V. "Revista Anyal". 1915, p. 227-228. "Acció", abril 1915, p. 4.
- (914) "Acció" de juny de 1915, p. 13. La creació d'aquesta secció especial fóra també aprovada per la junta general ordinària del CAOCI del 27 de juny de 1915. V. "Acció" de juliol de 1915, p. 2. Les quotes foren de 0'10 pts. mensuals per a cada soci, satisfetes -- per semestre i per avançat; a l'entrada hom pagava, a més a més, una quota d'entre de 1'75 pts., quota aquesta darrera de la que restaven exempts aquells que haguessin entrat a la Secció de So-- cors Mutus abans del 31 de maig. V. el Reglament de l'"Agrupació adherida a la Quinta de Salut l'Aliança", a "Acció" d'agost de -- 1915, en full anex. El butlletí "Acció" publica avisos, crides, condicions, articles del reglament i altres notícies relacionades amb aquesta secció especial. El 5 de juny de 1916, celebrava la Secció una junta general extraordinària per a reformar el seu re-- glament. V. "Acció" de juny de 1916, p. 12. El text del mateix a "Acció" de novembre de 1916, p. 4 i de desembre de 1916, p. 4. De fet aquest nou reglament no divergia substancialment de l'anex que porta "Acció" d'agost de 1915, llevat dels tres darrers arti-- cles que configuren aquesta agrupació més exactament com una --- "Secció especial federada a la Quinta de Salut L'Aliança", amb una junta directiva, el càrrec de president de la qual havia de recau-- re en un soci de Socors Mutus; tots els membres de la junta direc-- tiva, inclòs el seu president, havien d'ésser socis de la Secció especial, i el caixer, precisava hom, soci actiu del Centre, a di-- ferència del que passava amb el càrrec de caixer i sub caixer de Socors Mutus que eren els únics que podien ésser exercits per so-- cis protectors al si del CAOCI. La Secció organitzaria diverses visites a les obres del nou edifici de la Quinta "La Alianza", - fruit de les quals fóra, segons "Acció" d'agost de 1918, l'ober-- tura d'una subscripció "per a bastir una de les habitacions ---- d'aquell formós palau de la Mutualitat". V. "Acció" d'agost de -- 1917, p. 7, de febrer, març, abril, i maig de 1918, p. 4, i d'a-- gost de 1918, p. 5. A petició d'alguns socis, la junta directiva de la secció especial decidira d'obrir la subscripció a la seva reunió del 25 d'octubre de 1917. V. "Acció" de novembre de 1917, p. 4.